

Antti Weckström

**Suomen sisällissodassa Joutsenon rintama-alueella kaatuneet
ja sodan seurauksena kuolleet**

Jyväskylän yliopisto
Historian ja etnologian laitos
Suomen historian pro gradu -tutkielma
Lokakuu 2016

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä – Author Antti Weckström	
Työn nimi – Title Suomen sisällissodassa Joutsenon rintama-alueella kaatuneet ja sodan seurauksena kuolleet	
Oppiaine – Subject Suomen historia	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Lokakuu 2016	Sivumäärä – Number of pages 90
Tiivistelmä – Abstract <p>Tutkimuksen tarkoituksena on luoda kattava kokonaiskuva Joutsenon rintamalla kaatuneista ja muutoin sodan seurauksena kuolleista henkilöistä Suomen sisällissodan aikana. Tutkimuksessa on käytetty lähteenä Suomen Sotasurmat 1914–1922 –projektin tietoja. Apulähteinä on käytetty paikallisia sanomalehtiä ja Toivo Tapanaisen henkilökohtaisia muistiinpanoja, jotka on luovutettu Lappeenrannan kaupungin arkistoon vuonna 1996. Poikkeuksellisen lisän Joutsenon rintaman tapahtumiin tuo aikalaisten näkemykset sodan ajalta. Se, että valkoisen puolen kirjallista kerrontaa on olemassa sisällissodan ajalta, ei ole mitenkään poikkeavaa, mutta punaisen puolen muistelmät sodasta ovat harvinaisia. Tästä yleisestä kaavasta poiketen Joutsenon rintamalta löytyy punaisen puolen muistelmia Jalmari Parikan toimesta. Hän oli punaisten joukossa alueella hyvin korkeassa sotilaallisessa asemassa ja poikkeuksellisesti hän selvisi sodan jatkoselvittelyistä hengissä. Parikan muistelmät ja Eino I. Parmasen vastaava tuotos valkoisten näkökulmasta luovat hyvän vertailukohdan sodan etenemisestä Joutsenon rintamalla.</p> <p>Sisällissodassa kaatuneiden ja muuten sodan seurauksena kuolleiden lisäksi tutkimus tuo esille myös sodan kulun Joutsenon rintamalla. Tutkimus ajoittuu sodan alusta aina valkoisten etenemiseen Lappeenrantaan ja sitä seuranneista kolmesta päivästä, jolloin valkoisten hallitsemattomat puhdistustoimet olivat laajimmillaan. Tuona kolmen päivän aikana valkoiset surmasivat summittain punaisia ja punaisiksi epäiltyjä matkalla kohti Lappeenranta ja Lappeenrannassa.</p> <p>Tutkimuksessa on käytetty sisällönanalyysiä ja diskurssianalyysiä. Sisällönanalyysissä on tutkittu tekstien merkitystä esimerkiksi sanomalehtien uutisissa sotatapahtumista. Diskurssianalyysissä huomioidaan miten tekstien merkitykset on luotu. Aineiston tutkimuksessa on käytetty sanomalehtien osalta historialliskvalitatiivista menetelmää. Tällä on tarkasteltu sitä, mitä tekstien takana on. Tämä on erityisesti huomioitu siinä, kumman puolen sanomalehdestä on ollut kyse. Myös Parmasen ja Parikan muistelmakirjallisuuden osalta on tämä huomioitava.</p>	
Asiasanat – Keywords Suomen sisällissota, Joutsenon rintama, valkoiset ja punaiset	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto / Historian ja etnologian laitos	
Muita tietoja – Additional information	

Sisältö

1 Johdanto	4
1.1 Tutkimuksen lähtökohdat.....	4
1.2 Sisällissota ja sen kulku.....	7
1.3 Tutkimuksen tavoitteet	10
1.4 Tutkimusaineisto ja tutkimusmenetelmät	11
2 Sodan alkuvaiheet	14
2.1 Punaiset etenevät Joutsenoon	14
2.2 Ensimmäiset kaatuneet Joutsenon rintamalla	15
2.3 Taistelut jatkuvat, punaisten tavoitteena Imatra.....	19
2.4 Punaiset perääntyvät miestappioiden takia.....	20
3 Punaiset takaisin Joutsenoon ja hyökkäysvaihe	23
3.1 Taisteluihin valmistautumista.....	23
3.2 Ensimmäiset kuolonuhrit Penttilän suunnalla.....	24
3.3 Asemasotavaihe, miestappioita harvakseltaan.....	26
3.4 Valkoiset yrittävät vallata Ravattilan, tappiot molemmin puolin vähäisiä.....	30
3.5 Kaatuneiden määrä kasvaa Jänhiälän ja Korvenkylän taistelussa 26.3.–27.3.	31
4 Rauhallista vaihetta seuraa Jänhiälän toinen taistelu	36
4.1 Maalis-huhtikuun vaihteessa kaatuneita ainoastaan satunnaisesti.....	36
4.2 Jänhiälän toinen taistelu.....	37
4.3 Jänhiälän toisessa taistelussa suurimmat miestappiot	39
5 Taisteluiden tasaantuminen	44
5.1 Taisteluiden painopiste siirtyy rintaman itäosiin, kaatuneita tasaiseen tahtiin.....	44
5.2 Majuri Ståhlberg kaatuu	49
5.3 Taisteluiden laantuessa tappiot vähenevät molemmin puolin	52
6 Sota ohi Joutsenon rintamalla	53
6.1 Punaiset pakenevat Viipuriin taisteluitta	53
7 Sotatoimien aikana taisteluiden ulkopuolella kuolleet	54
7.1 Sodan aikaisia murhia.....	54
7.2 Punaisten suorittama terrori sotatoimien aikana 27.1.–24.4.	57
7.3 Valkoisten suorittama terrori sotatoimien aikana 27.1.–24.4.	61
7.4 Taisteluiden ulkopuolella onnettomuuksissa tai tapaturmaisesti kuolleet.....	65

8 Valkoiset etenevät kohti Lappeenrantaa.....	67
8.1 Punaiset ja sivulliset maksavat sodan hinnan hengillään.....	67
8.2 Valkoinen terrori 25.4.–27.4. ja Tapanaisen muistiinpanot	68
8.3 Vennäistenpellon murhat.....	71
8.4 Surmatyöt jatkuvat Lauritsalassa	74
8.5 Korkkitehtaan rannan teloitukset.....	76
8.6 Teloitukset jatkuvat Lappeen itäisellä alueella	78
8.7 Jakowleff ja Vihelä ammutaan poliisikamarilla	80
9 Yhteenveto	82
Lähteet.....	87
Liitteet.....	90

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Suomen sisällissodan tutkiminen perustui vielä pitkään sodan jälkeenkin valkoisen puolen näkökulmaan. Tutkimuksissa tuotiin esille punaisten suorittama terrori, ja samalla jätettiin pois valkoisen puolen julmuudet. Sodan aseelliset yhteenotot kuvattiin valkoisen puolen sankarillisena toimintana, ja taisteluissa kaatuneiden määrät olivat hyvin epämääräisiä, usein liian suuria punaisten osalta. Vasta 1900-luvun lopussa alkoi ilmestyä rehellisimpiä tutkimuksia sisällissodasta. Tähän asti ainoa tasapuolisesti molempien toiminnasta kertova teos oli Jaakko Paavolaisen teos *Kansallinen murhenäytelmä* vuodelta 1974.¹ Heikki Ylikankaan (1993) *Tie Tampereelle* avasi sisällissodan tutkimuksessa uuden aikakauden, jolloin alettiin rohkeasti tuoda esille myös valkoisen puolen terroria.

Koko sisällissodan tappioita käsittelevä, myös taisteluissa kuolleet mukaan lukien, Jari ja Jouni Eerolan (1998) tutkimus *Henkilötappiot Suomen sisällissodassa 1918*, oli ensimmäinen uuden, sisällissotaa tutkivan aikakauden kattava esitys koko sodan osalta. Teoksessa on pyritty saamaan molempien osapuolten kohdalta tarkkoja lukumääriä kuolleista. Kuolemaan johtaneet tapaukset on pyritty vielä erittelemään taisteluissa, ja niiden ulkopuolella kuolleisiin.

Aapo Roseliuksen vuonna 2006 ilmestynyt tutkimus *Amatöörien sota* keskittyy pelkästään rintamataisteluiden henkilötappioihin koko sisällissodasta. Teoksessa on selkeästi jaettu Suomen sisällissodassa halkaissut rintamalinja päärintamiin, ja nämä päärintamat ovat vielä jaettu rintamalohkoihin. Kaikista rintamalohkoista on kirjoitettu yleiskuvaus sodan aikaisista tapahtumista ja henkilötappioista.

Edellä mainitsemieni tutkimusten lisäksi on muitakin koko sisällissotaa kattavia teoksia kirjoitettu vuosituhannen vaihteen molemmin puolin. Näissä tutkimuksissa on usein keskitytty punaisen ja valkoisen puolen terroriin varsinaisten sotatoimien ulkopuolella. Kyseisiä tutkimuksia ovat olleet esimerkiksi Aapo Roseliuksen (2007) *Teloittajien jäljillä*, joka tuo esiin valkoisen puolen terrorin, sekä Marko Tikan (2006) *Terrorin aika*, jossa käsitellään vuosien 1917–1921 välistä ajanjaksoa terrorin osalta. Tikka on myös kirjoittanut

¹ Huom. Paavolaisella muitakin vastaavia tutkimuksia vuosilta 1967 ja 1971.

vuonna 2004 väitöskirjan *Kenttäoikeudet: välittömät rankaisutoimet Suomen sisällissodassa 1918*, joka käsittelee punaisen ja valkoisen puolen terroria.

Suomen sisällissodassa Joutsenon rintamalla kaatuneista on kirjoitettu erittäin vähän. Pertti Vuoren (1992) *Kansalaissota Joutsenossa* ja Hugo Hulken (1968) *Joutsenon punakaartin historiikka vuosilta 1917–1918* ovat esityksiä, jotka tuovat esille Joutsenon rintamalla kaatuneet joutsenolaiset. Niissä on myös kertomuksia sodan aikaisista tapahtumista rintamalla.

Marko Tikalta on ilmestynyt kaksi tutkimusta, joissa käsitellään Lappeenrannassa ja sen lähialueella tapahtunutta poliittista väkivaltaa. Hänen pro gradu – tutkielmansa (1998) *Lappeenrannan valloitusta seurannut poliittinen väkivalta 25.4.–15.5.1918* ja lisensiaatintyö (1999) *Poliittinen väkivalta Lappeenrannan seudulla Suomen sisällissodassa ja sen jälkiselvittelyissä 1918* ovat esityksiä alueella sisällissodan aikana ja heti sen jälkeen tapahtuneista murhista.

Marko Tikan ja Antti O. Arposen (1999) *Koston kevät* on laaja paikallisesti Joutsenon rintama-alueen tapahtumia käsittelevä teos. Teoksessa on tuotu esille punainen ja valkoinen terrori sodan ajalta ja valkoisen puolen puhdistustoimet sodan jälkeen. Siinä on myös kattavasti lista kaikista terrorin uhreiksi joutuneista sodan ajalta ja sodan jälkeen. *Koston kevät* käy myös läpi taustaa sisällissotaan osallistuneista keskeisistä henkilöistä sekä yleisestä elämästä Lappeenrannan alueella ennen sotaa, sodan aikana ja heti sen jälkeen.

Varsinaisen tutkimuksen ulkopuolelta on vielä mainittava sodan tapahtumia Joutsenon rintamalla käsittelevät muistelmat. Eino I. Parmasen (1924) *Vapaussodan tapahtumat Karjalan armeijakunnan kolmannen rykmentin toiminta-alueella* on valkoisen puolen näkemys tapahtumista heti sodan jälkeisinä vuosina. Tämä teos ei yksinään ole mitenkään eroavainen muilta rintamilta kirjoitetuista muistelmista, mutta punapäällikkö Jalmari Parikan *Viimeinen taisto* (1938) luo mielenkiintoisen, ja ajalle poikkeuksellisen vertailukohdan eri puolien välille kirjoitetusta näkemyksestä sodan tapahtumista. Ylipäätänsä Parikan henkiinjääminen sodassa ja sen jälkeen on erikoista, hänen ollessa kuitenkin melko korkeassa asemassa punaisten puolella Joutsenon rintamalla. Parikan muistelmien lisäksi Viktor ”Viki” Ripatin elämänkerta *Erään ihmisen tarina*, jonka on kirjoittanut Saul Nieminen vuonna 1987, luovat kokonaisvaltaisen kuvan Joutsenon rintaman tapahtumista punaisten puolelta. Ripatti toimi rintaman läntisen puolen

päällikkönä Joutsenon kirkonkylän tienoilla, ja Parikka oli rintama-alueen itäisen osan päällikkö Penttilän kylässä.

Suomen sisällissodasta käytetään, ja on käytetty, useita eri nimityksiä riippuen ajankohdasta, sodan osapuolesta, asiayhteydestä tai siitä kumman osapuolen toiminta on enemmän tuntunut oikeutetulta. Näitä nimityksiä on muun muassa vapaussota, kansalaissota, punakapina, kapina ja veljessota. Nykyään yleisimpänä nimityksenä on Suomen sisällissota.² Tämä on neutraali nimitys ja se ei ota kantaa sotaan tai sodan osapuoliin.

Sisällissodan nimestä on ollut tutkimuksissa ajan kuluessa vaihtuvia nimityksiä, joita kulloinkin on käytetty. Heti sodan jälkeen oli yleisenä nimityksenä vapaussota. Tämän nimen käyttöä on tukenut se seikka, että sodan jälkeen, oikeastaan Toiseen Maailmansotaan asti, tutkimukset olivat valkoisten näkökulmasta kirjoitettuja. Valkoiset kokivat, että sota oli heille vapaussotaa. Esimerkkinä vapaussota nimestä on Eino I. Parmasen teos Vapaussodan tapahtumat Karjalan armeijakunnan kolmannen rykmentin toiminta-alueella.

1900-luvun puolen välin jälkeen sisällissodasta käytettiin nimeä kansalaissota. Tämä nimitys sodalle oli enemmän myös punaisten näkökulmaa huomioiva. Jaakko Paavolainen käytti tutkimuksissaan, jotka käsittelivät sodan osapuolten terroria, nimitystä kansalaissota. Uuden ajan tutkimukset sisällissodasta ovat ottaneet yleiseen käyttöön sodasta nimityksen sisällissota. Tämä nimitys on tasapuolinen molempia sodan osapuolia kohtaan. Yhtenä suurena syynä tähän on se, että nykyään sisällissotaa voidaan tutkia ilman ennakkoluuloja tai pelkoa siitä, mitä uskaltaa esittää tutkimuksessa. Sodan osapuolista, kuten itse sodastakin, on käytetty useita eri nimivariaatioita. Mielestäni selkeimmät ja helpoimmin käytettävät osapuolien nimet ovat punaiset ja valkoiset. Muitakin nimiä voi tuki käyttää tarpeen vaatiessa, jos asiayhteyteen sopii. Punaisista on myös yleisesti käytetty punakaarti nimeä. Tästä johtuen on myös joissakin lähteissä ollut esillä valkoisista nimitys valkokaarti. Suojeluskunnilla tarkoitetaan myös valkoista osapuolta. Kummallakin sodan osapuolella oli myös ivallinen nimitys vastapuolesta. Punaisista tämä oli punikki, ja valkoisista lahtari.

² Esim. Tikka 1999.

Alkuperäislähteissä ja tutkimuskirjallisuudessa esiintyy useita eri nimityksiä taisteluiden ulkopuolella kuolleiden kuolintavassa. Tällaisia kuolintapoja ovat murhattu, mestattu, ammuttu, surmattu ja kuolemaan tuomittu. Käytän tutkimuksessani edellä mainituista kuolintavoista kulloinkin tekstiin sopivinta kuolintapaa. Taisteluissa kuolleista käytän nimitystä kaatunut.

1.2 Sisällissota ja sen kulku

Suomessa aloitettiin vallankumous työväen toimesta 27.1.1918. Samaan aikaan Pohjanmaalla Suomen viralliseksi armeijaksi nimetyt suojeluskunnat alkoivat riisua aseista Suomessa olevia venäläisiä varuskuntia. Osapuolet eivät olleet tosin tietoisia tästä ajallisesta yhteydestä. Sodan alkamisajankohta voisi olla joku muukin päivämäärä, koska ennen varsinaista vallankumousta tapahtui aseellisia yhteenottoja, joissa olivat jo selkeästi vastakkain sodan molemmat osapuolet. Esimerkiksi yksi tällainen aseellinen yhteenotto tapahtui Taavetin rautatieaseman luona tammikuun 19. päivänä.³

Helmikuun alkupuolella muodostui sodan osapuolien välille rintama, joka tosin ei ollut yhtenäinen. Rintamalinjan ”väärälle” puolelle jäi molemmilta sodan osapuolilta suhteellisen suuriakin yhtenäisiä aseellistettuja joukkoja. Rintamalinja kulki länsi-itä suunnassa punaisten ollessa linjan eteläpuolella, ja valkoisten jäädessä pohjoispuolelle. Suuret kaupungit, Tampere, Helsinki ja Viipuri jäivät punaisille.⁴

Sotatapahtumat etenivät hyvin sekavasti molempien osapuolten heikon johtamisen takia. Hyökkäyksiä tehtiin paikallisten joukkojen johtajien aloitteesta, eikä yhtenäisiä sotatoimia saatu liikkeelle. Vasta jääkärien saapuminen valkoisten puolelle helmikuussa sai valkoisen puolen sotatoimiin järjestyneisyyttä. Sodan lopullisen ratkaisun valkoisten eduksi teki noin 10 000 saksalaisen sotilaan maihinnousu Etelä-Suomessa huhtikuussa.

Sisällissodan rintamista on käytetty useita eri nimityksiä rintamien jakautumisen osalta, johtuen molempien osapuolten heikosta sotatoimien organisoinnista. Yksi selkeimmistä tavoista jakaa rintamat, on niiden jako alueellisesti neljään suureen rintamaosaan eli Satakunnan-, Hämeen-, Savon- ja Karjalan rintamiin. Edellä mainittuja rintamia on vielä jaettu pienempiin lohkoihin pääasiassa taistelupaikkojen mukaan.⁵

³ Tikka 2006, 9.

⁴ Tikka 2006, 49.

⁵ Roselius 2006.

Karjalan rintama käsitti alueen Saimaan itäiseltä rannikolta sen hetkiseen Suomen itärajaan. Rintamalinja kulki karkeasti Vuoksen suuntaisesti, jolloin Helsinki-Pietari rautatie jäi punaisten puolelle, ja niin kutsuttu Savon rata, joka kulki Antrean kautta, valkoisille. Karjalan rintamaa on vielä jaettu pienempään rintamalohkoon, jotka ovat itä-länsi suunnassa Joutsenon-, Antrean-, Keski-kannaksen- ja Raudun rintamat.⁶

Joutsenon rintama ulottui Saimaan rannalta noin 20 kilometriä itään päin, Penttilän kylään asti. Rintama kulki Korvenkylä Penttilä linjalla. Joutsenon kirkonkylä ja Saimaan kanava olivat punaisten puolella, ja Vuoksi jäi valkoisten puolelle. Lappeenranta toimi punaisten, ja Imatra valkoisten rintaman takaisina keskuksina. Imatrasta on huomioitava vielä se seikka, että vuonna 1918 Imatra ei ollut itsenäinen kunta, vaan se kuului Ruokolahteen. Tämän seurauksena myös esimerkiksi sodassa kaatuneiden kotipaikkakunniksi on merkitty Ruokolahti, vaikka kaatuneet olisivatkin nykyiseltä Imatran alueelta. Rintama-alueella ei käyty taisteluita rautateiden läheisyydessä, kuten useilla muilla rintama-alueilla, koska Helsinki-Pietari välisen radan pistoraide Simolasta pohjoiseen päättyi Lappeenrantaan, ja Savon radan pistoraide etelään päättyi Imatralle. Näin ollen Lappeenrannan ja Imatran, sekä Joutsenon ja Penttilän väliset maantiet olivat tärkeitä taisteluiden osalta.⁷

Joutsenon rintamaan voisi liittää myös Savon rintaman läntisimmän osan rintamalohkon eli Savitaipaleen rintaman. Lappeenrannan seudun punaisilla oli jonkin verran yhteyksiä Savitaipaleen rintamaan, esimerkiksi Savitaipaleen rintamaan kuuluvan Taipalsaaren pitäjän punaisten johto oli Lappeenrannasta. Taipalsaaren voi kuitenkin jättää alueen ulkopuolelle maantieteellisen sijainnin takia, sillä Saimaa tekee tässä luonnollisen rajan. Johtuen tästä syystä Taipalsaarelta osallistuttiin taisteluihin Savitaipaleen suunnalla, ja lisäksi sodan jälkiselvittelyjä tehtiin paikallisesti Taipalsaarella,⁸ eikä Lappeenrannassa, kuten Joutsenon rintaman muissa osissa.

Taistelujen osalta sodan alkupäivät olivat rauhallisia Joutsenon rintamalla. Varsinainen rintama alkoi vasta muodostua helmikuun alkupuolella punaisten miehitettyä Joutsenon kirkonkylän.⁹ Sodan ensimmäinen viikko olikin hajanaisten joukkojen yhteen muodostumista molempien osapuolien toimesta. Lappeenrannasta siirtyi yksittäisiä pieniä ryhmiä valkoisten puolelle Imatralle mahdollisuuksien mukaan. Imatran läheisistä kunnista,

⁶ Roselius 2006.

⁷ Roselius 2006, 109–110, 124.

⁸ Taipalsaaren 1918 sodan historiaryhmä 2006, 58–67.

⁹ Parikka 1938, 63–66.

Ensosta ja Jääskestä, sen sijaan tuli suurempia ryhmiä Lappeenrantaan, sillä Lappeenrannassa oli valta vahvasti punaisilla sodan alusta lähtien.

Helmikuun alkupäivistä alkaen aina huhtikuun loppuun ja punaisten perääntymiseen asti, taisteluita käytiin Joutsenon ympäristössä rintamalinjan pysyessä suhteellisen vakaana. Henkilötappiot sijoittuvat suurimmalta osin tietyille päiville, jolloin jompikumpi osapuoli yritti vahvaa offensiivia. Vasta muiden rintamien tapahtumat saivat aikaan ratkaisun Joutsenon rintamalla. Punaiset perääntyivät huhtikuun lopussa Viipuriin läntisten rintamien murruttua punaisten osalta.¹⁰

Varsinaisten taistelujen ulkopuolella ei kumpikaan osapuoli syyllistynyt sotatoimien aikana kovinkaan useisiin murhiin Joutsenon rintama-alueella ja lähikunnissa. Sodan ratkaisun tapahduttua alkoi vasta suurempi murhien ja kuolemantuomioiden toteuttaminen. Punaiset syyllistyivät ainoastaan muutamiin yksittäisiin murhaamistapauksiin ennen perääntymistä. Valkoisten osalta murhia tapahtui huomattava määrä heti Lappeenrannan valloituksen yhteydessä ja heti sen jälkeen. Lappeenrantaan muodostuikin suuri punaisten vankileiri ja siellä pantiin täytäntöön useita kuolemanrangaistuksia. Päätöksiä tehtiin sodan jälkeen erittäin nopeasti, mikä johti satojen punaisten tai punaisiksi laskettavien kuolemaan johtaviin tuomioihin.¹¹

Olen rajannut tutkimukseni ajallisesti kattamaan taisteluiden aikaisen ajanjakson ja välittömästi tämän jälkeen valkoisten suorittaman esipuhdistuksen. Olen katsonut, että tämä esipuhdistuksen ajanjakso on huhtikuun 25. päivän ja 27. päivän välinen aika. Tällöin valkoiset eivät olleet saaneet käyntiin virallista tai edes epävirallista oikeudenkäyntijärjestelmää Lappeenrannan ja Lappeen alueella.

Olen jättänyt tutkimuksen ulkopuolelle rintama-alueella asuneet, mutta muilla rintamilla kuolleet, kuten esimerkiksi Varkauden valtauksen yhteydessä menehtyneet valkoiset,¹² sekä punaiset, jotka menehtyivät sodan lopussa Viipurin taisteluissa.¹³ Myös Simolassa ja Pulsassa taisteluissa kaatuneet 27.4.–28.4. jätän tutkimukseni ulkopuolelle. Simolassa käytiin taisteluita, koska rautatie Lappeenrannasta yhtyi täällä Pietariin menevään rautatiehen. Punaisista osa yritti paeta Lappeenrannasta rautateitse Viipuriin. Tämän

¹⁰ Parikka 1938, 227–229.

¹¹ Tikka ja Arponen 1999.

¹² Etelä-Saimaa 4.5.–11.5.1918, ks. muistokirjoitukset.

¹³ Esim. Nieminen 1987, 77–80.

vuoksi valkoiset lähtivät takaa-ajoon kohti Simolaa, ja siellä syntyi taisteluita osapuolten välille.¹⁴

Tutkimukseni etenee kaatuneiden osalta kronologisesti sodan alkupäivistä aina siihen asti kunnes punaiset vetäytyivät Viipuriin. Tämän jälkeen käsittelen punaisen terrorin 27.1.–24.4. väliseltä ajalta ja valkoisen terrorin samalta ajalta. Sodan aikaista terroria seuraa taisteluiden ulkopuolella tapaturmaisesti tai onnettomuuksissa kuolleet. Lopuksi esitän valkoisen puolen terrorin 25.4.–27.4. väliseltä ajalta Lappeenrannassa ja sen lähiympäristössä.

1.3 Tutkimuksen tavoitteet

Suomen sisällissodassa kaatuneita, ja sodan seurauksena henkensä menettäneitä on tutkittu paljon. Joutsenon rintama-alueen tapahtumia on kuitenkin tutkittu verrattain vähän muihin rintamiin ja rintama-alueisiin verrattuna. Joutsenon rintamaa onkin pidetty sodan sivurintamana.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää rintama-alueella sotatoimissa kaatuneet ja sodan jälkeen välittömästi teloitetut. Tämän lisäksi sotatoimien vuoksi alueella murhatut sekä onnettomuuksissa kuolleet sisältyvät tutkimukseen.

Tutkimuksessa selviää kuolemantapausten yhteydessä yleiskuva rintaman tapahtumista, sekä se miten sota vaikutti ihmisiin rintaman selustassa Lappeenrannassa ja Imatralla sekä rintamalinjan alle jääneessä Joutsenossa. Tutkimus tuo esille sen, syyllistyyttiinkö rintama-alueella murhiin, ja kenen toimesta tai käskystä ne toteutettiin. Lisäksi otan kantaa taisteluissa antautuneiden välittömistä teloituksista molempien osapuolten kohdalta.

Tutkimuksessani esiintyy paljon nimiä, mikä on perusteltua. Tuon rintamalla kaatuneet esille nimiltä, ja mahdollisuuksien mukaan mainitsen kaatuneiden osalta taustatietoja. Tämä on siinä mielessä poikkeuksellista, että aikaisemmin ei ole kattavasti tuotu esille Joutsenon rintamalla kaatuneita nimiltä. Jorma Kalela on todennut, että historiantutkimuksella on kaksinkertainen eettinen peruslähtökohta. Argumentaatiolla historiantutkija vastaa omien aikalaisten historiaa koskeviin kysymyksiin, kun taas rekonstruktioilla tehdään oikeutta tutkituille ihmisille.¹⁵ Katsonkin, että kaatuneille tehdään

¹⁴ Parmanen 1938, 279.

¹⁵ Kalela 2000, 63.

oikeutta tuomalla heidät esille omilla nimillä. Näin ollen kaatuneet eivät jää pelkiksi taulukoissa oleviksi luvuiksi.

En pidä tutkimuksen kannalta niinkään tärkeänä lukumäärää, joka saadaan kaatuneista. Haluan tehdä tutkimuksessa oikeutta sisällissodassa kaatuneille. Ei pelkästään Joutsenon rintaman osalta, vaan muut rintamat myös mukaan luettuina harvemmin on mainittu tutkimusten yhteydessä kaatuneita nimiltä. Enemmänkin kaatuneita on listattu ja tuotu vain lukumäärältä esille. Sisällissodan aikaisten ja sen jälkeisten murhien osalta on kuolleiden nimet tuotu usein esille. Tähän voi olla yhtenä syynä se, että näitä tapauksia on lukumääräisesti vähemmän kuin itse sodassa kaatuneita. Toiseksi nämä murhat ovat olleet esille jo heti sodan jälkeen ja niistä on myöhemmin kirjoitettu paljon, joten tutkijoiden on ollut helpompi tutkia asiaa. Tässä suhteessa on toki muistettava, että valkoinen terrori on tullut tutkimuskohteeksi vasta myöhemmin. Tämä on toisaalta voinut olla uutena tutkimusalueena historian tutkijoille mielenkiintoinen tutkimuskohde.

Kartoitan tutkimuksessani menehtyneiden kotipaikkakuntien osalta sitä, miten paikkakuntakohtaista sisällissota Joutsenon rintamalla oli. Mistäpäin Suomea alueen taisteluihin osallistuttiin, ja oliko menehtyneiden joukossa ulkomaalaisia?

Lisäksi tuon esille tutkimuksessani valkoisen puolen toiminnan punaisten puhdistustoimissa. Suoritettiinko kuolemantuomiot ilman oikeudenkäyntiä? Jos suoritettiin, niin kenen käskystä tai toimesta? Oliko Lappeenrannassa virallisia tai epävirallisia kuolemantuomioon johtaneita oikeudenkäyntejä? Ketkä näissä oikeudenkäynneissä tekivät päätöksiä kuolemantuomioista?

Otan kantaa tutkimuksessa tuomari Toivo Tapanaisen muistiinpanojen aitouteen ja oikeellisuuteen. Kyseiset muistiinpanot ovat olleet päälähteenä Marko Tikan ja Antti Arposen (1999) tutkimuksessa *Koston kevät*, joka käsittelee erityisesti Lappeenrannassa tapahtuneita teloituksia sisällissodassa ja heti sen jälkeen.

1.4 Tutkimusaineisto ja tutkimusmenetelmät

Suomen sisällissodan tutkiminen Joutsenon rintama-alueella tarjoaa paljon erityyppisiä lähteitä sodan aikana kuolleista. Päälähteenäni käytän Suomen Sotasurmat 1914–1922 –projektin tuloksia. Lähde antaa hyvän kuvan kartoittaessani erityisesti sotatapahtumien

aikana kuolleita. Suomen Sotasurmat 1914–1922 –projekti antaa tietoja kuolleiden iästä, ammatista, kuolinajasta, siviilisäädystä, kotipaikkakunnasta, kirjoillaolokunnasta, kuolinkunnasta ja syystä miksi on kuollut. Läheskään kaikissa tapauksissa ei ole kaikkia edellä mainittuja tietoja, mutta niistä saa melko hyvin kokonaiskuvan kuolleista. Suomen Sotasurmat 1914–1922 –projekti on saanut paljon myös kritiikkiä. Kritiikistä huolimatta se on kuitenkin kattavin tietolähde, joka on tehty Suomen sisällissodassa kaatuneista ja kuolleista. Tämä sama pätee myös Joutsenon rintamalla kaatuneisiin ja kuolleisiin.

Viljo Rasila on kritisoinut Suomen Sotasurmat 1914–1922 –projektin tuloksia. Hän on verrannut niitä omaan tutkimukseensa *Kansalaissodan sosiaalinen tausta* vuodelta 1968.¹⁶ Erityisesti hän kritisoi kuolleiden ammattinimikkeiden käyttöä. Hän on omassa tutkimuksessaan saanut erilaisia lukuja esimerkiksi kaatuneiden torppareiden lukumäärästä sodassa. Rasilan kritiikki kohdistuu myös siihen, että sotasurmiin on laskettu ulkomaalaisia Suomessa kuolleita.¹⁷ Tämä Rasilan kritiikki ei koske Joutsenon rintama-alueella kaatuneita muutoin kuin ammattinimikkeiden osalta. Joutsenossa ei ollut ulkomaalaisia kaatuneita sodan aikana. Ammattinimikkeiden käyttö ei muutoinkaan ole tutkimukseni kannalta tärkeää. Olen käyttänyt ainoastaan ammattinimikkeitä siksi, että kaatuneiden taustasta saisi jonkinlaisen sosiaalisen kuvan. Mielestäni tässä yhteydessä ei ole tärkeää se, onko kaatunut torppari vai mäkitupalainen. Myöskään sillä en näe olevan vaikutusta onko Sotasurmista kuolintavaksi merkitty ammuttu, teloitettu vai mestattu, mitä asiaa Rasila on myös kritisoinut.

Kuten jo aikaisemmin totesin, niin Eino I. Parmasen ja Jalmary Parikan muistelmat luovat mielenkiintoisen parin kuvauksiin Joutsenon rintaman tapahtumista. Näistä käy ilmi sodan molempien puolien näkemykset taisteluiden kulusta. Käytänkin näitä edellä mainittuja teoksia apuna sotatapahtumien kuvauksissa. Näissä molemmissa teoksissa on myös kaatuneiden osalta ilmoitettu erilaisia näkemyksiä eri taisteluissa, joita vertailen keskenään.

Apupäälähteenäni käytän Lappeenrannassa ilmestyneitä sanomalehtiä. Lappeenrannassa ja sen lähiympäristössä ilmestyi ennen sisällissotaa kolme eri sanomalehteä; Kansan Ääni, Etelä-Saimaa ja Etelä-Savo olivat vähintään viikoittain ilmestyviä. Sodan sytyttyä ainoastaan vasemmistolainen Kansan Ääni jatkoi toimintaa, ja oikeistolaispainotteiset

¹⁶ Rasila 1968.

¹⁷ <http://agricola.utu.fi/keskustelu/viewtopic.php?f=11&t=4885>.

Etelä-Saimaa sekä Etelä-Savo lakkautettiin. Valkoisten valloitettua Lappeenrannan, asetelma kääntyi päinvastaiseksi. Kansan Äänen toiminta päättyi lopullisesti ja punaisten pannassa olleet sanomalehdet jatkoivat toimintaansa. Erityisesti Etelä-Saimaa oli heti ajan tasalla tilanteesta alueella, ja se toimikin valkoisten äänitorvena.¹⁸

Sanomalehdet ilmestyivät noin joka toinen päivä. Lehdet olivat keskimäärin kolmen-neljän aukeaman kokoisia. Huomioitavaa on se, että sanomalehdissä oli paljon mainoksia. Mainoksille ei ollut varattu omia sivuja, vaan niitä oli sivujen reunoissa ja kirjoitusten välissä. Lehdissä oli silloin tällöin kuvauksia maailmansodan vaiheista. Suomen sisällissodan etenemisestä muualla Suomessa oli myös kirjoituksia. Varsinaista pääkirjoitusta ei lehdissä ollut.

Edellä mainituista lehdistä Kansan Äänessä on sodan aikaisia tapahtumia kuvattu uutisissa melko hyvin. Parhaan lähteen antavat kuitenkin muistokirjoitukset punaisten osalta aina huhtikuuhun alkuun asti. Niissä ilmenee tarkasti kuolleiden henkilöllisyys. Samoin on myös huhtikuun lopulla toimintaa jatkaneen Etelä-Saimaan kohdalla. Lehdessä oli kattava määrä muistokirjoituksia valkoisten puolella kuolleista. Vaikka nämä muistokirjoitukset ilmestyivätkin vasta paljon myöhemmin varsinaisesta kuolemasta, niin ne antavat kuitenkin luotettavan pohjan tutkimukselle.

Vuonna 1996 Lappeenrannan kaupungin arkistoon luovutetut Toivo Tapanaisen henkilökohtaiset muistiinpanot antavat tutkimukselle lisämausteen alkuperäislähteiden muodossa. Tapanainen toimi heti sodan jälkeen tuomarina kenttäoikeuksissa Lappeenrannassa, ja hänen muistiinpanoissa on erittäin tarkkoja tietoja tuomituista punaisista. Toivo Tapanaisen arkistomateriaalin aitous on kuitenkin joutunut kyseenalaiseksi muista yhteyksistä johtuen. Tapanaisen tekemät muistiinpanot jatkosodan ajalta suomalaisten karkureiden tuomioista ovat osoittautuneet ainakin joiltain väärennöksiksi. Tapanainen toimi myös tällöin tuomarina sota-oikeuksissa. Mitä luultavimmin hän itse ei ole väärentänyt muistiinpanoja, vaan joku muu.

Tutkimusmenetelmänä käytän laadullista sisällönanalyysiä ja diskurssianalyysiä. Sisällönanalyysin avulla tutkitaan tekstien merkitystä. Tähän kuuluvat uutiset sotatapahtumista ja rintamalla tai muuten kuolleista. Diskurssianalyysissä huomioidaan

¹⁸ ks. sanomalehtien ilmestymispäivämäärät vuonna 1918.

miten tekstien merkitykset on luotu. Kielenkäytöllä osallistutaan ilmiön, tässä tapauksessa sodan, käsittelyyn.

Aineiston tutkimuksessa käytän sanomalehtien osalta historialliskvalitatiivista menetelmää. Tällä tarkastellaan sitä, mitä tekstien takana on. Tämä on erityisesti huomioitava siinä, kumman puolen sanomalehdistä on kyse. Sama on myös huomioitava Parmasen ja Parikan muistelmakirjallisuuden osalta. Näissä molemmissa tapauksissa ja erityisesti Parmasen osalta on huomioitava pyrkimykset propagandaan.

2 Sodan alkuvaiheet

2.1 Punaiset etenevät Joutsenoon

Suomen sisällissodan katsotaan alkaneen 27.1.1918, jolloin punaiset valtasivat hallintorakennukset sekä viesti- ja liikenneyhteydet Helsingissä.¹⁹ Joutsenon rintamalla taistelut alkoivat vasta 8.2., punaisten ja valkoisten aloittaessa yhtä aikaa Joutsenon kirkonkylän valloituksen.²⁰ Punaiset olivat jo miehittäneet osittain Joutsenon edellisenä päivänä.²¹

Punaisten joukkojen kokonaisvahvuus oli 8.2. Lappeenrannasta lähdettyä noin tuhat miestä.²² Punaisia johti Joutsenon rintamalla ylipäällikkönä Viktor ”Viki” Ripatti. Hän oli kuulunut työväen yhdistyksen tärkeimpiin henkilöihin sotaa edeltävältä ajalta. Ripatti oli saanut koulutuksensa Suomen Rakuunarykmentissä aliupseerina. Armeijan lakkautuksen jälkeen hän siirtyi suutariksi. Tästä johtuen hänellä oli valkoisten keskuudessa pilkkanimi ”suutarikenraali”.²³ Ripatti toimi myös aktiivisesti harrastenäyttelijänä, kuten moni muukin työväenliikkeen johtohahmoista Lappeenrannassa.²⁴

Punaisten hyökkäyspäivä oli sattumalta osunut samaksi päiväksi valkoisten etenemisen kanssa Joutsenon kirkonkylään, eikä kummallakaan puolella ollut oletusta näistä asioista. Ennen tulitaistelua molemmilla oli olettamus, että lähellä olevat joukot ovat omia apuun tulevia joukkoja. Punaiset luulivat, että lähestyvät joukot ovat Honkalahdesta apuun

¹⁹ Tikka 2006, 9.

²⁰ Parikka 1938, 63–66.

²¹ Parikka 1938, 60.

²² Nieminen 1987, 62.

²³ Toivanen 1988, 57–58.

²⁴ Nieminen 1987, 33.

lähetettyjä omia joukkoja, kun taas valkoiset olettivat joukkojen olevan Jääskestä Joutsenon valloitukseen avuksi tulleita omia joukkoja. Joutsenon kirkonkylä oli tähän asti ollut miehittämätön kummankin osapuolen toimesta, mutta kuitenkin erityisesti valkoisilla oli ollut alueella tiheää tiedustelutoimintaa.²⁵

Ensimmäinen taistelu päättyi ratkaisemattomana. Tosin punaisia voidaan pitää jonkinlaisena taistelun voittajana, kuten Jalmari Parikka toteaaakin teoksessaan. Punaiset pääsivät Joutsenon kirkolle taisteluitta, ja tämän jälkeen syntyneitä taistelua ei voida pitää varsinaisena taisteluna, vaan enemmänkin sekasorron aiheuttamana sekavana ammuskeluna.²⁶

Jalmari Parikka toimi sodan aikana niin sanotun Vuoksenlaakson punakaartin päällikkönä. Hän oli Joutsenon rintaman itäisen osan Penttilän alueen ylin päällikkö. Hänet valittiin päälliköksi 7. päivä helmikuuta. Parikka oli vahvasti mukana ennen sotaa Enson työväenyhdistyksen toiminnassa. Hän oli lisäksi kiinnostunut teatterialasta. Hyvä esiintyminen ja aiemmat luottamustehtävät olivat varmasti suurin syy, että hän tuli valituksi rykmentin päälliköksi.²⁷

Parikka on siinä mielessä poikkeuksellinen henkilö, että hän on luultavasti korkea-arvoisin Karjalan rintaman punaisista johtajista, joka selvisi sisällissodasta hengissä. Kuin ihmeen kaupalla Parikka selvisi sodan välittömässä jälkiselvittelyissä ilman hengen menetystä. Hän jäi kiinni valkoisille Viipurissa aivan sodan lopussa. Parikka sai kuolemantuomion oikeudessa, mutta hänet armahdettiin myöhemmin.²⁸

2.2 Ensimmäiset kaatuneet Joutsenon rintamalla

Valkoisten tappiot olivat tässä ensimmäisessä taistelussa Joutsenon rintamalla neljä miestä ja punaisten yksi mies. On mahdollista, että tappiot ovat olleet hieman suuremmat punaisten puolella, mutta luultavasti Parmasen kirjassaan esittämät punaisten suuret miestappiot, 17 miestä, ovat liioiteltuja ajan tavan mukaisesti. Kuvaukset punaisten puolelta tukevat sitä väitettä, että tappiot valkoisten puolella olisivat suuremmat kuin punaisilla. Ennen taistelun alkua, kuten aikaisemmin on todettu, molemmat sodan osapuolet olivat pimeässä luulleet vastapuolta omaksi. Sekaannusta lisäsi vielä se, että

²⁵ Parmanen 1924, 67–68.

²⁶ Parikka 1938, 67.

²⁷ Parikka 1938, 45.

²⁸ Parikka 1938, 5.

molemmilla oli sama tunnussana ”Joutseno”. Asian tultua ilmi punaiset olivat paremmissa taisteluasemissa kuin valkoiset.²⁹ Joutsenon kirkonkylä sijaitsee Imatran suunnalta katsottuna mäen päällä, ja tämä seikka asetti punaiset parempaan asemaan taistelullisesti.

Suomen sotasurmista 1914–1922 ei löydy yhtään kuolonuhria punaisten puolelta helmikuun 8. päivän kohdalta. Parikka on maininnut kirjassaan Jyrkinen nimisen Jääskestä kotoisin olevan punaisen kuolemasta. Jyrkinen ei itse ollut huomannut haavoittumistaan jännityksen tohinassa, vaan Parikka oli huomannut tämän. Jyrkinen oli ollut vielä hyvävoimaisen oloinen mennessään reellä punaisten esikuntarakennuksessa olevalle ensiapuasemalle. Siellä hän kuitenkin menetti tajuntansa. Ensiapuasemalla ollut venäläinen välskäri totesi, että Jyrkisellä on korkeintaan tunti elinaikaa jäljellä. Kuula oli lävistänyt takaraivon, ja pakkasessa haava oli jäänyt ja samalla peittänyt vamman todellisen tilan. Sisätiloihin lämpimään tultaessa haava oli auennut ja alkanut vuotaa verta. Jyrkistä lähdettiin kuitenkin viemään Lappeenrantaan lääkärin hoitoon, mutta hän kuoli matkalla.³⁰

Harvemmin on kirjoitettu kummankaan sodan osapuolen haavoittuneiden hoidosta, ja siitä miten se käytännössä järjestettiin. Jyrkisen tapauksesta selviää, että punaisilla ei ainakaan ollut lääkäreitä aivan rintaman tuntumassa, mutta jonkinlainen sidontapaikka oli kuitenkin lähellä linjaa. Punaisten taisteluissa loukkaantuneet vietiin hoitoon Lappeenrantaan, jossa oli sairashuone. Valkoisella puolella oli sairaala lähempänä linjaa kuin punaisilla. Sairaala sijaitsi Imatralla Hotelli Turistissa³¹, johon oli matkaa alle 10 kilometriä. Lappeenrantaan oli taisteluissa haavoittuneiden punaisten tehtävä matkaa puolet enemmän. Tämä on varmasti yhtenä osasyynä siihen, että valkoisia ei menehtynyt niin paljon kuin punaisia.

Jari ja Jouni Eerola ovat tutkimuksessaan henkilötappiot Suomen sisällissodassa tuoneet esille sen, että valkoinen puoli oli jo vuonna 1917 syksyllä alkanut valmistella tilapäissairaaloiden ja kenttäambulanssien käyttöönottoa mahdollisten väkivaltaisuuksien vuoksi. Valkoisella puolella oli myös Ruotsista, Tanskasta ja Norjasta muodostettuja ambulansseja, joissa oli asiantuntevia lääkäreitä, hoitajia ja ajanmukaiset hoitotarvikkeet.³²

²⁹ Parmanen 1924, 74–75; Parikka 1938, 67.

³⁰ Parikka 1938, 66–67.

³¹ Tikka ja Arponen 1998, 181.

³² Eerola ja Eerola 1998, 45–47.

Tietoa siitä, että onko Joutsenon rintamalla ollut näitä ulkomaalaisia ambulansseja ja lääkäreitä, ei ole.

Punaisten puolella toiminta haavoittuneiden hoitamiseen oli heikommin järjestetty kuin valkoisella puolella. Lääkintähenkilöstön organisointia oli pariinkin kertaan yritetty, mutta ainoa onnistunut ratkaisu oli kahden sairaankantajan järjestäminen komppaniaa kohden. Sairaankantajat kantoivat haavoittuneet taistelupaikoilta sidontapaikoille. Lisäksi punaisella puolella oli vaikeuksia saada lääkäreitä joukkoihinsa, koska he vastustivat punakaartin toimintaa. Osa punaisella puolella asuneista lääkäreistä kuitenkin osallistui haavoittuneiden hoitoon humanitaarisista syistä. Vaikka punaisella puolella haavoittuneiden hoitoon koulutus oli vähäistä, niin loukkaantuneiden hoito toimi kuitenkin aikaan nähden hyvin.³³ Historiaa tutkittaessa tutkija helposti vertaa tutkittavaa aikaa tämän hetkiseen aikaan, johon nähden hoito ei varmastikaan ole ollut hyvää tämän hetkiseen aikaan verrattuna. Esimerkiksi punaisten puolelta on muistettava Joutsenon rintamalta pitkä matka sairashuoneelle, sekä keli mikä kulloinkin vallitsi. Lumisateiden jälkeen oli varmasti vaikea kulkea Joutsenosta Lappeenrantaan.

Suomen sotaurmat 1914–1922 on ilmoittanut punaisten Jääskeltä kotoisin olevan Antti Pykäläisen kaatuneeksi 9. helmikuuta. Myös Parmanen ilmoittaa Pykäläisen kaatuneeksi haavoittuneena. On mahdollista, että Parikka muistaa väärin nimen eli Jyrkinen olisi oikeasti Antti Pykäläinen. Kuolemaan liittyvät tapahtumat sopisivat hyvin yhteen.³⁴

Parikan muistelmia tutkittaessa on huomioitava Ulla-Maija Peltosen³⁵ esittämä näkemys siitä, että muistajalla voi olla halu unohtaa, muuttaa tai parannella mennyttä omien etujen mukaiseksi. Tässä edellä mainitussa Jyrkisen tai Pykäläisen tapauksessa nimi on saattanut unohtua Parikalta tai hän on sekoittanut henkilön. Luultavammin tilanteen tapahtumat pitävät paikkaansa, koska kyseessä oli kuitenkin ensimmäinen taisteluissa kuollut punainen ja tämän luulisi kaiken mukaan jäävän hyvin mieleen, varsinkin kun kuolemaan johtanut tilanne oli poikkeuksellinen. En näe mitään syytä sille, miksi Parikan kertomukset olisivat keksittyjä. Ainoastaan pitkä ajallinen jakso, 20 vuotta, tapahtumien ja kirjan kirjoittamisen välillä saattaa aiheuttaa muistivirheitä.

³³ Eerola ja Eerola 1998, 47.

³⁴ Parmanen 1924, 76.

³⁵ Peltonen 2003, 13.

Ensimmäisessä taistelussa Joutsenon rintamalla kaatuneita kolmea valkoista ei aluksi pystytty kuljettamaan pois taistelupaikalta, vaan ruumiit haettiin myöhemmin yöllä pois. Suomen sotasurmista löytyy kolme kuollutta valkoista Joutsenossa ja yksi haavoittuneena kuollut Ruokolahdella eli todennäköisesti Imatralla, joka ei vielä ollut itsenäinen kunta vuonna 1918. Parikan teoksen lisähuomautuksissa on neljän kaatuneen lisäksi tieto, että kaksi taisteluissa loukkaantunutta olisi myöhemmin kuollut vammoihinsa. Ainakaan helmikuun aikana ei ole näin käynyt Suomen sotasurmat 1914–1922 –projektin tietojen mukaan.

Haavoittuneena kuollut valkoinen oli kotkalainen 22-vuotias Ilmari Nöjd, joka kuului suojeluskuntaan. Nöjd oli ammatiltaan montttööri. Kolme muuta, oletettavasti taistelupaikalle kuolleet ja myöhemmin sieltä haetut, kaatunutta olivat 21-vuotias konttoristi Armas Harakka, 18-vuotias talollisen poika Onni Pulkkinen ja 28-vuotias assistentti Antti Pärssinen. Harakka oli kotoisin Ruokolahdelta, Pulkkinen Rautjärveltä ja Pärssinen Viipurin läänin Pyhäjärveltä.³⁶

Taisteluissa haavoittui valkoisilta yhdeksän miestä, joista kaksi, liperiläinen Juho Holopainen ja tainionkoskelainen Holger Palmen, kuolivat myöhemmin sairaalassa.³⁷

Punaisten puolen kaatuneista on myös Suomen sotasurmiin 1914–1922 merkitty 12.2. kaatuneeksi 18-vuotias Arne Karjalainen. Hän kuoli kyseisenä päivänä Lappeenrannan sairashuoneella aikaisemmin saamiinsa vammoihin.³⁸ Jos Karjalaisen kuolinpäivämäärä pitää paikkaansa, niin hänen on täytynyt kuulua Ripatin johtamiin joukkoihin punaisten linjan länsiosalla. Parikan muistelmien mukaan hänen joukoistaan kaatui sodan ensimmäisten päivien osalta ainoastaan jo aikaisemmin mainittu haavoittuneena kuollut Jyrkinen tai Pykäläinen.

Punaiset pysyttelivät kirkonkylällä seuraavat päivät ja suorittivat takavarikoita. Punaiset tarvitsivat elintarvikkeita ja muuta tarpeellista, joten ainoa keino saada niitä oli ottaa ne kyläläisiltä. Samalla alkoi myös takavarikoinnin lisäksi kyläläisten vangitseminen. Osa näistä vangitsemisista johti myös murhiin, joista myöhemmin lisää.³⁹

³⁶ Suomen sotasurmat 1914–1922; Parmanen 1924, 75.

³⁷ Parmanen 1924, 75.

³⁸ Kansan Ääni 16.2.1918.

³⁹ Vuori 2008, 1.

10.2. kuoli punaiselta puolelta lappeenrantalainen valaja Johan Suninen. Hän oli 18 vuotta vanha.⁴⁰ Suomen sotasurmat 1914–1922 –projekti mainitsee Sunisen kuolinsyyksi ammuttu. Tietoa siitä, että 10.2. olisi kuollut punaisia, tai silloin olisi edes ollut taisteluja, ei ole. Myöskään tietoa valkoisten tuona päivänä surmaamista punaisista ei ole kirjallisuudessa.

2.3 Taistelut jatkuvat, punaisten tavoitteena Imatra

Helmikuun 12. päivänä punaiset pitivät neuvottelun esikunnassa ja miettivät sodankäynnin jatkoa tulevina päivinä. He päätyivät yrittämään etenemistä Imatralla. Kirkonkylästä punaiset aloittivat etenemisen kohti Imatraa. Joukot jakautuivat kahteen osaan. Toinen osa suuntaisi Joutsenon Korvenkylään, joka on Joutsenon kirkonkylästä luoteeseen päin, punaisten ylimmän päällikön Viktor Ripatin johdolla. Toinen osa taas etenisi koilliseen kohti Penttilän kylään. Tätä ryhmää johti Jalmari Parikka. Molemmista paikoista oli tieyhteys Imatralla. Valkoisten vastarinta oli vielä helmikuun puolessa välissä vähäistä pienen mieslukumäärän johdosta, ja punaisten eteneminen sujuikin helposti erityisesti Penttilän suunnalla.⁴¹

Parikka lähti miehineen liikkeelle 13. päivän aamuna klo 6.00. Joukon kokonaisvahvuus oli noin 200 miestä. Penttilään oli matkaa Joutsenon kirkonkylästä 19 kilometriä. Aamulla miehet saivat muonaksi kuivaa ruokaa, ja mukaan lähti kaksi kenttäreittiötä täysine varusteineen. Joukot saapuivat Penttilään vähän vaille klo 11.00. Kylässä ei kohdattu minkäänlaista vastarintaa. Ainoat miespuoliset kylässä olevat henkilöt olivat nuoria poikia tai vanhoja miehiä. Miehet olivat lähteneet valkoisten puolelle, elleivät olleet punaisten joukoissa. Kylän tiedettiin olevan mielipiteeltään valkoista, mutta miehille ilmoitettiin selvästi, että kyläläisiin ei saa kajota ja käytöksen on oltava moitteetonta.⁴²

Valkoisilla oli Korvenkylässä aluksi noin 50 miestä punaisten 600 miestä vastassa. Punaisten eteneminen pysähtyi valkoisten hyvin sijoittaman konekiväärin johdosta Korvenkylässä. Valkoisten saatua miesvahvistuksia, punaiset joutuivat perääntymään.⁴³

⁴⁰ Kansan Ääni 14.2.1918.

⁴¹ Parikka 1938, 75.

⁴² Parikka 1938, 75–80.

⁴³ Vuori 2008, 2.

Toisen tiedon mukaan punaisilla olisi ollut ainoastaan johdettavanaan 300 miestä ja nämä olisivat kärsineet viiden miehen tappiot.⁴⁴

Penttilässä koko 13. päivä sujui rauhallisissa merkeissä ja punaiset asettivat vartiot huolellisesti kylän eri osiin. Lisäksi lähetettiin alueen hyvin tuntevia tiedusteluretkille lähialueille. Tiedustelijat palasivat ennen yötä ja nukkumaan käytiin rauhallisesti mielin.

13. ja 14. päivän yöllä tuli hälytys valkoisten suunnalta tulevasta hyökkäyksestä. Punaiset asettuivat ketjuun ja alkoi laukausten vaihto. Punaisilta alkoivat ammuksot loppua, ja Parikka lähetti miehiä viemään sanaa kirkonkylään, että ammuksot ovat lopussa. Punaisille hiipi mieleen vähitellen se seikka, että heidän ja kirkonkylän välissä on 19 kilometriä tyhjää tilaa, johon valkoiset voisivat kiertää. Valkoiset kuitenkin lopettivat tulitaistelun aamuun mennessä.⁴⁵

2.4 Punaiset perääntyvät miestappioiden takia

Punaisten etenemisen pysähtyessä Korvenkylän suunnalla, päättivät valkoiset tehdä vastahyökkäyksen seuraavana päivänä. Tämän hyökkäyksen johdosta punaiset perääntyivät sekasorrossa Joutsenon kirkonkylään ja sieltä edelleen Lappeenrantaan. Syynä punaisten nopeaan perääntymiseen oli valkoisten puolella olevan tykin ampumat laukaukset, jotka kylvivät pelkoa punaisten puolella.

Punaisten joukkojen perääntyessä rintaman länsiosassa, tuli Ripatilta kirjallinen käsky hevosreen mukana Parikalle Penttilään. Käskyssä Ripatti velvoitti Parikkaa joukkoineen perääntymään välittömästi suoraan Lappeenrantaan, koska länsisivusta oli perääntymässä jo kohti Lappeenrantaan. Ripatti ilmoitti myös käskyssä, että hänen joukkonsa ovat olleet taistelussa ja joukko on ajautunut sekasortoon. Parikka ihmetteli joukkoineen miksi heidän pitäisi perääntyä hyvistä asemista. He kuitenkin aloittivat vetäytymisen kohti Lappeenrantaan vastentahtoisesti. Matkan varrella he näkivät autioksi ja miehittämättömäksi jääneen kirkonkylän, jossa oli ainoastaan muutama vanhempi mies vahtimassa valkoisia vankeja. Parikka jäikin vielä muutamien miesten kanssa yöksi Joutsenon liepeille. Seuraavana aamuna Parikka jatkoi yöksi jääneiden miehien kanssa

⁴⁴ Toivanen 1988, 70.

⁴⁵ Parikka 1938, 81–83.

matkaa Lappeenrantaan ja ilmoitti siellä tyyli, että Joutsenossa yö oli rauhallinen ja asemat pidettiin hallussa neljällä miehellä.⁴⁶

Valkoiselta puolelta kaatui 13. päivän taisteluissa kolme miestä. Seuraavan päivän taisteluissa eivät valkoiset kokeneet lainkaan miestappioita. Kuolleet valkoiset olivat 24-vuotias maanviljelijä Matti Kemppinen, 21-vuotias maanviljelijä Henrik Jäppinen ja 23-vuotias talollisen poika Emil Huipero. Huipero oli kotoisin Ruokolahdelta ja Kemppinen sekä Jäppinen Rautjärveltä. Lisäksi helmikuun 12. päivänä valkoisilta kaatui Juho Mattinen, josta on tarkempaa tietoa tutkimuksen myöhemmässä vaiheessa.⁴⁷

Punaisen puolen tappioista on ristiriitaista tietoa. Parmanen on kirjassaan maininnut 11 ruumista punaisten puolelta pelkästään Honkalahdella.⁴⁸ Tämä on selkeästi yliarvioitu, sillä muiden lähteiden mukaan Viittä punaista kaatunutta helmikuun 13. ja 14. päivän taisteluissa voidaan pitää todennäköisempänä lukuna. Näiden lisäksi kaksi kuoli myöhemmin vammoihinsa Lappeenrannan sairaushuoneella.

Olisi hyvin erikoista, että näinkin monta kaatunutta olisi jätetty huomioimatta, sillä tässä vaiheessa sotaa taistelijat olivat lähes täysin lähipaikkakuntalaisia, ja vieressä oli aina taistelemassa joku tuttu. Useat ryhmät oli lisäksi muodostettu työväenyhdistysten mukaan, joten tuntemattomia ei kaiken järjen mukaan mukana ollut.⁴⁹

Suomen sotasurmat on ilmoittanut kolme tarkkaa kaatuneen tietoa punaiselta puolelta 13. ja 14. päivän osalta. Sekatyöläiset 33-vuotias Antti Tilsala ja 25-vuotias Väinö Nikkinen kaatuivat 13. päivänä ja 27-vuotias työmies Gustaf Totro 14. päivänä. Tilsala ja Totro olivat kotoisin Lappeelta, Nikkinen Ruokolahdelta. Tämän lisäksi joutsenolaisten 20-vuotiaan Erland ja 17-vuotiaan Oskari Viitaseen kuolinajaksi on merkitty helmikuu.⁵⁰ Viitaset ovat mitä todennäköisimmin kaatuneet 13. tai 14. taisteluissa, koska loppukuukausi oli taisteluiden osalta rauhallista Joutsenon rintamalla.

⁴⁶ Parikka 1938, 84, 89.

⁴⁷ Suomen sotasurmat 1914–1922; Parmanen 1924, 98.

⁴⁸ Parmanen 1924, 88–89.

⁴⁹ Suomen sotasurmat 1914–1922.

⁵⁰ Suomen sotasurmat 1914–1922.

Punaisten Edvard Kolehmainen kuoli Lappeenrannan sairashuoneella 14.2. Hän oli kuollessaan 21-vuotias. Suomen sotasurmissa 1914–1922 ei ole mainintaa Kolehmaisen kuolemasta.⁵¹

Punaisten Väinö Björkholm kuoli myös haavoittuneena Lappeenrannan sairashuoneella 15.2..⁵² Hän oli kuollessaan 21-vuotias ja ammatiltaan sekatyömies. Suomen sotasurmat 1914–1922 on maininnut Björkholmin kuolinpäiväksi 16.2. ja kuolinpaikaksi Joutseno, mutta tämän tiedon on oltava väärä, koska tuohon aikaan ei Joutsenossa ollut punaisia, vaan he olivat silloin Lappeenrannassa.

Kaatuneiden kuolinpäivämäärät saattavat heittää päivällä suuntaan tai toiseen, sillä taistelut käytiin usein yöaikaan, jolloin kuolinpäivämäärä on voitu kirjata kuluva tai edellisen päivän mukaan. Lisäksi muutaman päivämäärän vaihtelua kuolinpäivämäärissä saattaa esiintyä haavoittumisen jälkeen kuolleiden osalta. Näissä tapauksissa kuolinpäivämääräksi on voitu kirjata joko haavoittumispäivä tai oikea kuolinpäivä. Tätä ilmenee erityisesti punaisten puolelta.⁵³

Jussi Koukkunen on pro gradu – tutkielmassaan, joka käsittelee Suomen kuvalehdessä olevia kirjoituksia ja muistokirjoituksia Suomen sisällissodasta vuosina 1918–1919, tuonut esille sen, että muistokirjoitukset valkoisten puolelta olivat hyvin sankarillisia ja kaavamaisia.⁵⁴ Kansan Äänen muistokirjoitukset olivat myös luonteeltaan samanlaisia erityisesti sodan alkuvaiheessa. Niissä tuotiin esille sankarillisuutta ja aatteen puolesta tapahtunutta kuolemaa. Kuten myös valkoisella puolella, niin myös punaisella puolella syttyä sota pidettiin vapaustaisteluna. Molemmat puolet näkivät, että vapautta kaivattiin vastapuolen otteesta. Punaiset katsoivat valkoisen puolen sortavan työläisiä, kun taas valkoinen puoli halusi vapautta laillista hallitusta vastaan nousseesta punaisesta hallinnosta.

⁵¹ Kansan Ääni 22.2.1918.

⁵² Kansan Ääni 19.2.1918.

⁵³ Kansan Ääni 14.2.–2.3.1918; Suomen sotasurmat 1914–1922.

⁵⁴ Koukkunen 2008, 29.

3 Punaiset takaisin Joutsenoon ja hyökkäysvaihe

3.1 Taisteluihin valmistautumista

Punaisten perääntymisen jälkeen Joutseno jäi edelleen tyhjäksi. Valkoisilla ei ollut voimavaroja miehittää Joutsenoa, vaan he pitivät omaa rintamalinjaa Imatran tasolla. Miehiä oli tuohon aikaan enemmän koulutuskeskuksissa kuin rintamalla valkoisten osalta. Tämän lisäksi valkoisia sitoivat ankarat taistelut idempänä Ahvolan suunnassa.⁵⁵

Punaisilla oli kovan itsetutkiskelun paikka Lappeenrantaan perääntymisen jälkeen. Mietintää aiheutti se, että miksi oli peräännytty sekasorrossa, ja kuka oli antanut käskyn perääntymiseen. Nyt punaiset alkoivat valmistautua todenteolla seuraaviin koitoksiin. Tykkejä pyydettiin Viipurista ja niitä saatiinkin viikon kuluttua. Tykkien mukana tuli myös maailmansodassa olleita venäläisiä tykkimiehiä. Tämän lisäksi lähetettiin muutamia virolaisia sodassa olleita sekä Helsingissä muutamia tykistö­koulutuksen saaneita punakaartilaisia.⁵⁶

Edellä mainitun lisäksi Lappeenrannassa harjoiteltiin ampumista, ketjun muodostamista, aseisiin menoa, hyökkäyksiä ja ynnä muuta vastaavaa. Punakaartilaiset saivat myös ensimmäisen palkan, joka oli 450 markkaa kuukaudessa. Suurimmaksi osaksi kaartilaiset käyttivät palkaksi saamansa rahat parempiin varustuksiin. Ajatuksena oli jopa yhtenäisten asujen hankkiminen, mutta siitä kuitenkin luovuttiin.⁵⁷

Vaikka Joutseno olikin tyhjä sekä punaisista, että valkoisista, niin tämä ei tarkoittanut sitä, ettei mitään sotilaallisia toimia olisi ollut. Valkoiset tekivät tiedusteluretkiä punaisten hallitsemille alueille. Valkoisten partiot tuhosivat junaratoja punaisten puolella ja vaikeuttivat näin ollen punaisten huoltoa. Suomen sotaturmissa 1914–1922 on tieto yhdestä kaatuneesta punaisesta punaisten Lappeenrannassa olon ajalta. 23. päivänä kaatui 28-vuotias työmies Pietari Simola. Hän oli kotoisin Lappeelta. Ainoa vaihtoehto Simolan kuolemaan on valkoisten partioretkien yhteydessä tapahtunut vastaava tulitaistelu, joista on Parikan muistelmissa 27. ja 28. päivän ajalta.⁵⁸

⁵⁵ Parmanen 1924, 99–101; Parikka 1938, 90.

⁵⁶ Parikka 1938, 91–92.

⁵⁷ Parikka 1938, 92–93.

⁵⁸ Suomen sotaturmat 1914–1922; Parikka 1938, 93.

Parikka on todennut, että 27. ja 28. päivien välisenä yönä punaisia kaatui ja haavoittui valkoisten yllätettyä punaisten vartijat partioretkellään. Valkoiset räjäyttivät Hillin sillan muutaman kilometrin päässä Lappeenrannasta. Punaisten puolelta Lappeelta kotoisin oleva työläinen Evertti Märkälä on merkitty kuolleeksi 28.2. Suomen sotasurmissa 1914–1922. Märkälän kuolinpaikaksi ei ole merkitty mitään, mutta hänen kuolemansa tuossa taistelussa olisi mahdollinen.⁵⁹

Helmikuun 26. päivän aamuna punaiset lähtivät taas etenemään Lappeenrannasta ja miehittivät Joutsenon kirkonkylän ja Honkalahden. Tämä edellä mainittujen paikkojen miehittäminen tapahtui taisteluitta. Punaiset olivat nyt tehneet valmiiksi suunnitelmat jo ennalta ja taisteluasemiin ryhmittäytyminen sujui hyvin. Punaiset olivat jopa valmistautuneet mahdollisten valkoisten vakoojien varalta. Ennen pääjoukon lähtöä kohti Joutsenoa lähtivät nimittäin hiihtokomppaniat edeltä tiedustelevaan tilannetta salassa kaupunkilaisilta.⁶⁰

3.2 Ensimmäiset kuolonuhrit Penttilän suunnalla

Punaisten esikunta piti istunnon 26. päivän iltana, ja siellä päädyttiin Penttilän kylän miehittämiseen. Mukaan päätettiin ottaa kaksi tykkiä ja neljä konekivääriä. Miehityksenä oli kaksi komppaniaa jalkaväkeä ja hiihtokomppania. Tykkien päälliköinä toimivat maailmansodassa kokemusta saaneet venäläiset tykkimiehet.⁶¹

Helmikuun 28. päivän aamuna lähti hiihtokomppania etenemään kohti Penttilää kello 6. Tarkoitus oli palata samoihin asemiin, jotka punaiset olivat jättäneet kuluvan kuukauden 14. päivänä. Hiihtokomppanian oli tarkoitus muodostaa 3-numeroinen ketju, jolla ketjun reunat pystyisivät saarrostaamaan vihollisen selustan. Tilannetietoja oli lähetettävä säännöllisin väliajoin myöhemmin lähteville joukoille. Joukon viimeisimpinä tulivat puoli komppaniaa miehiä, yksi konekivääri ja kuormasto.⁶²

Vastarinta oli vähäistä punaisten edetessä kohti Penttilää. Leppälän kylässä punaisten etujoukot saivat vastaansa valkoisten lentävän osaston ja heidän välilleen syntyi tulitaistelu. Valkoiset perääntyivät kohti Imatraa noin tunnin taistelun jälkeen. Valkoiset kokivat ainakin yhden miestappion taistelussa. Ruumis jäi punaisten puolelle ja punaiset

⁵⁹ Parikka 1938, 93.

⁶⁰ Parikka 1938, 94.

⁶¹ Parikka 1938, 94–95.

⁶² Parikka 1938, 95.

tarkistivat ruumiin taskut. Heille selvisi taskuista löytyneistä papereista, että lentävä osasto, jota vastaan he olivat taistelleet, oli sama mikä oli räjäyttänyt Hillin sillan aikaisemmin. Nyt he olivat olleet paluumatkalla Imatralle.⁶³

Parikka puhuu ainakin yhdestä valkoisesta kuolleesta, joka oli jäänyt punaisten puolelle. 19-vuotias talollinen Tuomas Komi kaatui Leppälän taistelussa, mutta Parikka ei mainitse nimeltä heidän tutkimaansa kaatunutta valkoista. Komi on haudattu Imatran veljeshautaan.⁶⁴

Parikan joukot joutuivat vielä pysähtymään kaksi kertaa tulitaisteluun valkoisten kanssa, ennen kuin he olivat edenneet Penttilän kylän läheisyyteen. Yöksi punaiset eivät vielä edenneet kylään asti, mikä oli hyvä asia punaisille. Valkoiset nimittäin hyökkäsivät yöllä Penttilän kylään olettaen, että punaiset olisivat olleet siellä. Tämä hyökkäys olisi voinut olla punaisille raskasta ottaa vastaan, sillä he olivat koko päivän edenneet tai olleet tulitaistelussa.⁶⁵

Parmasen mukaan yöllisessä taistelussa punaiset olisi yllätetty täysin, ja punaisilla olisivat tappiot olleet huomattavat. Parmanen kirjoittaa punaisten vastanneen tulitaisteluun konekivääreillä, vaikka Parikan mukaan punaiset eivät lainkaan osallistuneet taisteluun, ja valkoiset olivat hyökänneet tyhjään kylään. Parikan versio tapahtuneesta on uskottavampi, koska kaatuneista ei ole tietoja. Suomen sotasurmissa on ainoastaan merkintä Viipurin läänin Pyhäjärveltä kotoisin olevasta 19-vuotiaan Johannes Riikosen kaatumisesta 28.2.. Riikonen on luokiteltu punaiseksi ja kuolinpaikaksi on merkitty Joutseno.⁶⁶ Voi olla mahdollista, että Riikonen on kaatunut Joutsenon rintaman läntisessä osassa, vaikkei siellä kyseisenä päivänä ollut mitään erityisiä taisteluita.

Seuraavana aamuna punaiset menivät kylään, joka oli tyhjä valkoisista. Valkoisilta oli edellisyönä hyökännyt ainoastaan 50 miestä Penttilää kohden, ja hyökkäyksen jälkeen he olivat palanneet Imatralle. Punaiset valloittivat tyhjän Penttilän kylän. Näin he olivat palanneet samoihin asemiin, joista he olivat lähteneet helmikuun 14. päivänä. Kylän

⁶³ Parikka 1938, 97–98.

⁶⁴ Suomen sotasurmat 1914–1922; Tikka & Arponen 1999, ks. kuva nro 17 kuvateksti.

⁶⁵ Parikka 1938, 96–104.

⁶⁶ Suomen sotasurmat 1914–1922.

valloitus oli onnistunut suoritus. Punaiset eivät kokeneet yhtään kaatunutta tai haavoittunutta. Ainoastaan yksi hevonen kuoli.⁶⁷

Parikka nimitettiin virallisesti Penttilän rintaman ylipäälliköksi Punaisten ylipäällikkö Haapalaisen toimesta, joka soitti puhelun Parikalle ensimmäisenä päivänä maaliskuuta ja onnitteli menestyksekkästä taistelusta. Punaisten jäätyä aseisiin ja asemien ollessa suhteellisen kaukana Joutsenosta, joutui Parikka miettimään omien tiedustelujoukkojen perustamista. Tiedustelujoukoille kuului myös elintarvikkeiden pakko-otot. Parikka valitsi tiedustelupäälliköksi ja huolto-osaston päälliköksi luotettavan Emil Inkisen.⁶⁸

Ripatin johtamia joukkoja kävi tiedustelemassa Jänhiälässä hevosten kanssa tilannetta helmikuun 26. päivänä. Tiedustelijat kuitenkin palasivat Korvenkylän kautta takaisin Joutsenon kirkonkylään.⁶⁹

Valkoisten keskuudessa sodan alkuvaiheessa oli yleisesti kaikilla rintamilla, mutta erityisesti pohjanmaalaisten keskuudessa oletus, että punaisten puolella taisteli paljon venäläisiä. Toivanen on maininnut, että Joutsenon rintamalla oli helmikuun lopulla noin 30 venäläistä taistelijaa.⁷⁰

Valkoiset tekivät helmikuun aikana tiedusteluretkiä Saimaan jäätä pitkin Taipalsaarelle. Taipalsaarelta saatiin tietoja punaisten mahdollisista lisäjoukoista ja muista sotaan liittyvistä toimista. Erityisesti Taipalsaarelta kotoisin oleva Anton Kilpiä oli oiva apu tiedusteluissa. Valkoiset toivat esimerkiksi venäläisiltä sotilailta Taipalsaaren Vehkataipaleelle jääneitä piikkilankoja 8000 kilogrammaa Imatralle puolustusta varten.⁷¹

3.3 Asemasotavaihe, miestappioita harvakseltaan

Maaliskuun alussa sotatoimet muuttuivat Joutsenon rintamalla asemasodaksi. Tähän oli luultavimmin syynä se, että sodan molemmat osapuolet olivat löytäneet sopivat puolustusasemat. Lisäksi ylempää sodanjohdosta ei tullut käskyjä hyökkäyksiin, tai jos tuli, ne eivät saapuneet perille.

⁶⁷ Parikka 1938, 106.

⁶⁸ Parikka 1938, 108.

⁶⁹ Parmanen 1924, 111.

⁷⁰ Toivanen 1988, 69.

⁷¹ Parmanen 1924, 103–104.

Maaliskuun alkupuolella oli ainoastaan yksittäisiä taisteluita ja niissäkin tappiot olivat pieniä. Valkoisilta kaatui ainoastaan yksi mies, ja punaisilta noin kymmenen miestä. Taistelujen kulusta kertoo paljon se, että punaisilta kaatui maksimissaan kaksi miestä päivää kohden.⁷²

Maaliskuun toisena päivänä punaiset aikoivat edetä Penttilästä Vuokselle asti. Punaisten eteneminen pysähtyi aina valkoisten vastahyökkäykseen, ja päivän aikana punaiset etenivät vain vähän matkaa. Päivän taisteluiden aikana oli Parikka jopa kuolla. Hän makasi suojaamattomassa paikassa puolen tunnin ajan, ja valkoisten puolella levisi huhu, että Penttilän rintaman ylipäällikkö näyttelijä Jalmari Parikka olisi kuollut.⁷³

Parikalle tuli viesti kesken taistelun ja hänen käskettiin mennä välittömästi ottamaan yhteyttä Joutsenon ja Viipurin esikuntiin. Parikka lähti pois kesken taistelun ja meni Penttilään soittamaan Ripatille Joutsenoon. Ripatti ilmoitti, että Viipurissa ja Helsingissä oli ehdottomasti kielletty etenemästä Penttilää pidemmälle. Parikka otti tämän jälkeen yhteyden Viipuriin, josta kiellettiin eteneminen Penttilästä ja käskettiin palaamaan takaisin sinne. Lopuksi Parikka soitti vielä suoraan Eero Haapalaiselle Helsinkiin ja kertoi tilanteen hänelle. Parikan joukot olivat edenneet Penttilästä kaksi kukkulaa eteenpäin ja Parikan mielestä heillä oli mahdollisuus edetä jopa Ensoon ja Jääskeen. Haapalainen kuitenkin kielsi etenemisen Parikan selityksistä huolimatta. Haapalainen pelkäsi, että joukot jäisivät edetessä valkoisten saartamiksi. Lisäksi Helsingistä oltiin lähettämässä Joutsenon rintamalle vahvistuksia, joista Parikkakin saisi osan alaisuuteensa.⁷⁴

Parikka välitti alaisilleen vastentahtoisesti käskyn perääntymisestä. Aluksi siirrettiin tykit Penttilään ja sen jälkeen jalkaväki. Valkoisten puolella oletettiin, että punaiset olivat joutuneet sekasortoon ja vetäytyivät sen takia. Näin ei kuitenkaan ollut, vaan punaiset olivat vetäytyneet järjestelmällisesti takaisin Penttilään.⁷⁵

Toisen päivän tappioista Penttilässä on valkoiselta puolelta tieto, että punaisia olisi kaatunut kahdeksan ja valkoisia ei yhtään. Valkoisia haavoittui kaksi.⁷⁶ Todennäköisempää kuitenkin on, että punaisiltakaan ei kaatunut yhtään miestä.

⁷² Suomen sotasurmat 1914–1922.

⁷³ Parikka 1938, 116–117.

⁷⁴ Parikka 1938, 120–121.

⁷⁵ Parikka 1938, 122.

⁷⁶ Parmanen 1924, 126.

Seuraavina päivinä rintamalla oli ainoastaan partioiden kesken käytyjä kahakoita, ja nekin olivat satunnaisia. Molemmat puolet näyttivät olevan tyytyväisiä vallitsevaan tilanteeseen. Punaiset eivät halunneet edetä muilla rintamilla vallinneen tilanteen takia, ja valkoiset eivät pystyneet vähäisen miesluvun vuoksi etenemään. Erityisesti Penttilän rintamalla linja alkoi muodostua melko pysyväksi. Linja eteni kylien Leppälä-Penttilä-Kontu-Näveri kautta. Molemmat sodan osapuolet alkoivat täällä parannella puolustusasemia.⁷⁷

Valkoisten puolella keskityttiin maaliskuun alkupäivinä miehityksen uudelleen organisointiin. Imatran toimintapiiri nimitettiin Karjalan rintaman kolmanneksi rykmentiksi, jonka päälliköksi nimitettiin ratsumestari Aito Husso. Husso kuitenkin oli jo siirretty 17. maaliskuuta muihin tehtäviin ja hänen tilalle oli tullut jääkäriluutnantti Kalle Kuokkanen. Rykmenttiin kuului kolme pataljoonaa, ja kuhunkin pataljoonaan kolme komppaniaa. Näiden lisäksi oli vielä itsenäinen konekivääriosasto, ratsuväen osasto ja lentävä komppania eli tiedusteluosasto.⁷⁸

Pataljoonien päälliköiksi nimitettiin Veikko Raatikainen, Edvard Astola ja jääkäri Hjalmeri Raatikainen. Ensimmäinen pataljoona sijaitsi Valtion hotellissa Imatralla, toinen pataljoona Rauhan parantolassa Joutsenossa ja kolmas pataljoona kauppias Ikosen talossa lähellä Jääsken asemaa.⁷⁹

Maaliskuun 7. päivänä saapui punaisten Penttilän lohkolle Helsingistä Portun pataljoonan kolmas ja neljäs komppania. Mukana oli myös pataljoonan päällikkö Jussi Virolainen sekä komppanioiden päälliköt Olli ja Tapper. Portun pataljoona koostui Venäjän laivaston Katajanokan sataman telakalla työskennelleistä miehistä. Helsinkiläiset olivat hyvin varusteltuja pukeutumisen suhteen, ja he olivat myös tottuneita sotimaan aikaisempien muilla rintamilla vietettyjen kokemusten johdosta.⁸⁰

Maaliskuun 20. päivään asti maaliskuun alusta valkoisilta ei kaatunut yhtään miestä taisteluissa, mutta kaksi kuoli haavoittuneena. Maaliskuun 4. päivänä kuoli tapaturmaisesti haavoittunut Arvid Laukniemi Imatran sairaalassa.⁸¹ Punaisilta kaatui maaliskuun 20. päivään asti maaliskuussa viisi miestä ja yksi kuoli haavoittuneena. Neljäs päivä kaatui joutsenolainen työmies, 20-vuotias, Eemeli Kangaspunta. Seuraavana päivänä kaatui 15-

⁷⁷ Parikka 1938, 125.

⁷⁸ Parmanen 1924, 130–132.

⁷⁹ Parmanen 1924, 130.

⁸⁰ Parikka 1938, 135–136.

⁸¹ Parmanen 1924, 104.

vuotias Ruokolahdelta kotoisin oleva Oskar Kunttu, joka oli ammatiltaan myös työmies. Seitsemäntenä päivänä kaatui Lappeelta kotoisin oleva Daniel Nykänen. Nykänen oli 28-vuotias työmies. Kymmenentenä päivänä kaatuivat lappeelainen Einar Pylkkänen sekä ruokolahtelainen Ananias Wepsäläinen. Pylkkänen oli 24-vuotias selluloosatyöläinen ja Wepsäläinen 21-vuotias työläinen. Maaliskuun 19. päivänä kuoli haavoittuneena Lappeella Kuhmoniementä kotoisin oleva 21-vuotias sekatyömies Kalle Jurvelin.⁸²

Maaliskuun 10. päivänä punaiset aloittivat yleishyökkäyksen, johon Joutsenon rintamalla punaiset eivät kuitenkaan osallistuneet. Maaliskuun 19. päivänä punaiset päättivät hyökätä Imatralle. Tarkoituksena oli vallata Jänhiälä ja sen jälkeen koko itäinen sivusta Saimaan rantoja myöten. Parikan piti tehdä valehyökkäys omalla rintamalohkollaan, missä tuli aloittaa laaja tykistökeskitys Penttilän kylässä. Parikka ei saanut edetä kuin vähän matkaa eteenpäin, ja taistelua oli pidettävä yllä koko päivä. Illan tullen oli palattava takaisin lähtöasemiin.⁸³

Punaisten Joutsenon rintaman ylipäällikkönä aikaisemmin toiminut Viktor ”Viki” Ripatti oli siirretty pois tehtävistään ja tilalle oli tullut helsinkiläinen Juho Airaksinen.⁸⁴ Maaliskuun 20. päivänä punaiset aloittivat oman etenemisen Joutsenon rintamalla.⁸⁵ Joukot etenivät Honkalahdelta kohti Jänhiälää. Punaiset onnistuivatkin siirtämään rintamalinjan Jänhiälään, joka sijaitsee muutaman kilometrin päässä Korvenkylästä, jossa valkoisilla oli tukikohta. Tämä lyhyt eteneminen suurella vaivalla nähtyyn operaatioon sai aikaan sen, että Airaksinen siirrettiin pois tehtävistään, ja Ripatti tuli takaisin aikaisempiin tehtäviin. Päälliköiden vaihtuvuus oli hyvin yleistä muillakin rintamilla punaisten puolella.⁸⁶

20. päivän taisteluissa kuoli valkoisilta Penttilän rintamalla joukkueen johtaja Einari Eskelin.⁸⁷ Punaisten puolelta kaatui 28-vuotias Matti Jäppinen. Tämän lisäksi haavoittuneena Lappeenrannassa kuolivat helsinkiläinen kuljetustyöläinen Juho Johansson, jääskeläinen 21-vuotias metallityömies Arvi Posti ja helsinkiläinen Yrjö Rissanen.⁸⁸

⁸² Suomen sotasurmat 1914–1922.

⁸³ Parikka 1938, 155.

⁸⁴ Toivanen 1988, 58; Vuori 2008, 6.

⁸⁵ Hoppu 2009, 183.

⁸⁶ Parikka 1938, 161.

⁸⁷ Parmanen 1924, 143.

⁸⁸ Suomen sotasurmat 1914–1922.

Seuraavina päivinä oli Penttilän rintamalla hiljaista.⁸⁹ Jänhiälässä oli 22. päivänä pieniä taisteluita, joissa valkoisilta kaatuivat Edvard Inkinen, 35-vuotias maanviljelijä Ruokolahdelta, ja 22-vuotias talollisen poika Heikki Lempiäinen Rautjärveltä. Punaiselta puolelta kaatui ruokolahtelainen 26-vuotias työmies Anders Piispa.⁹⁰

Maaliskuun 21.-25. päivien välisenä aikana ei ollut suurempia taisteluita, ainoastaan tiedustelutoimintaa puolin ja toisin. Tänä ajanjaksona punaiset kokivat miestappioita. Kuluvaan kuun 21. päivänä kaatui 31-vuotias maalari Oskari Göös Helsingistä.⁹¹ Samana päivänä kuoli lappeenrantalainen 27-vuotias Otto Markkanen.⁹² maaliskuun 22. päivänä kaatui Jääskestä kotoisin oleva 20-vuotias Toivo Suominen.⁹³

Maaliskuun 23. päivänä punaisilta kaatuivat ruokolahtelaiset 28-vuotias Juho Jäppinen ja 23-vuotias Armas Onnela. Molemmat miehet olivat ammatiltaan työmiehiä. Seuraavana päivänä kaatui kolme punaista. He olivat 23-vuotias työmies Karl Elo ja 30-vuotias Taneli Pöysä Lappeelta sekä Helsingistä kotoisin oleva 25-vuotias metallityömies Oskar Lönnfors.

Maaliskuun 24. päivänä kuoli myös Lappeenrannan sairashuoneella sekatyömies Niilo Leinonen.⁹⁴ Leinonen oli kotoisin Lappeelta ja hän oli 46-vuotias. Suomen sotaurmista hänen mainitaan kaatuneen Taipalsaarella. Tämä tarkoittaa sitä, että luultavimmin hän taisteli Savitaipaleen rintama-alueeseen kuuluvalla Taipalsaarella.

25. päivänä maaliskuuta kaatuivat punaisilta helsinkiläiset 29-vuotias Taavetti Pitkänen ja kivityömies Kalle Hämäläinen. Pitkänen kaatui Penttilässä ja Hämäläinen todennäköisesti Jänhiälästä. Samana päivänä haavoittuneena Lappeenrannassa kuoli helsinkiläinen sekatyömies Paavo Palin.⁹⁵

3.4 Valkoiset yrittävät vallata Ravattilan, tappiot molemmin puolin vähäisiä

Maaliskuun 26. päivä lumipukuiset valkoiset aloittivat etenemisen kohti Ravattilaa. Punaiset pakenivat tulitaistelun seurauksena kohti Konnunsuota. Valkoiset olivat jättäneet Ravattilasta länteen päin Penttilän kylän lähelle Kuurmanpohjaan ainoastaan noin sata

⁸⁹ Parikka 1938, 163.

⁹⁰ Suomen sotaurmat 1914–1922.

⁹¹ Suomen sotaurmat 1914–1922.

⁹² Kansan Ääni 26.3.1918.

⁹³ Kansan Ääni 4.4.1918; Suomen sotaurmat 1914–1922.

⁹⁴ Kansan Ääni 28.3.1918.

⁹⁵ Suomen sotaurmat 1914–1922.

miestä. Punaiset, jotka pakenivat, kuuluivat Kaukaan komppaniaan. He olivat olleet majoittuneena Ravattilan kansakoululle. Punaiset kärsivät tappioita kaatuneina, mutta tarinat yli kymmenestä kaatuneesta punaisesta, ja vangiksi jääneet vielä lisäksi, ovat liioiteltuja. Yhtenä esimerkkinä kuolleista tai vangiksi saaduista punaisista oli tapaus Ravattilassa, jossa erääseen saunaan oli jäänyt kaksi punaista piileskelemään muiden punaisten lähtiessä pako. Valkoiset kehottivat punaisia antautumaan, mitä punaiset eivät totelleet. Tämän jälkeen muutama valkoinen meni sisälle saunaan, ja välikohtaus päättyi siihen, että molemmat punaiset kuolivat.⁹⁶

Valkoiset jatkoivat suunnitellusti hyökkäystä Nevalan kylään. Valkoisten kuormasto ei ollut pysynyt mukana hyökkäyksessä, vaan se oli jäänyt matkan varrelle. Ammukset olivat vähissä ja niitä piti hakea lisää. Ammustäydennyksen saapuessa muutaman tunnin kuluttua valkoiset huomasivat, että Penttilän suunnalta tuli paljon punaisia kohti Nevalaa.⁹⁷ Parikka oli tajunnut tilanteen luonteen, koska hän oli ollut puhelinyhteydessä Joutsenoon aamulla ja puhelu oli katkennut. Samoin yhteys Leppälään oli poikki. Tämä tarkoitti sitä, että valkoiset olivat katkaisseet puhelinlinjat ja jotain oli tekeillä valkoisten puolella hyökkäyksen osalta. Valkoiset perääntyivät noin tunnin taistelun jälkeen Korvenkylään osaksi punaisten mies ylivoiman takia ja osaksi siksi, että muut valkoiset tarvitsivat Korvenkylässä apua sillä punaiset olivat siellä saartaneet heidät.⁹⁸

Punaisten tappiot Parikan joukoista päivän aikana olivat yksi kaatunut ja kaksi haavoittunutta. Ainoa kaatunut oli Lappeenrannasta kotoisin ollut 40-vuotias ajuri Olli Harmainen. Valkoiset eivät kokeneet tappioita rintaman tällä osuudella.⁹⁹

3.5 Kaatuneiden määrä kasvaa Jänhiälän ja Korvenkylän taistelussa 26.3.–27.3.

Samana, maaliskuun 26., päivänä valkoiset pyrkivät valtaamaan myös Jänhiälän itselleen, mutta joutuivat puolustustaisteluun punaisia vastaan, koska punaiset olivat sattumalta valinneet saman hyökkäyspäivän ja aikoivat vallata Korvenkylän. Rintamalinja jäi kuitenkin edelleen Jänhiälän pohjoispuolelle.

⁹⁶ Parmanen 1924, 149–150.

⁹⁷ Parmanen 1924, 150–151.

⁹⁸ Parikka 1938, 165–167; Parmanen 1924, 150–151.

⁹⁹ Suomen sotaturmat 1914–1922; Parikka 1938, 169.

Valkoiset lähtivät aikaisin aamulla etenemään kohti Jänhiälää. Jääkärimajuri Armas Ståhlberg suunnitteli valkoisten hyökkäyksen. Pieni osa miehistä kiersi pitkin Saimaan rantaa punaisten selustaan, ja suurempi joukko hyökkäsi suoraan Korvenkylästä Jänhiälään. Pienen ryhmän oli tarkoitus häiritä sivusta punaisia ja estää punaisten perääntyminen Jänhiälästä. Korvenkylästä etenevät valkoiset joutuivat nopeasti tulitaisteluun, jossa punaiset käyttivät myös tykkeitä. Tykit ampuivat Korvenkylään vievää tietä ja Pellisenrantaa. Valkoiset saivat suunnattua konekivääritulen yhteen punaisten tykkiin ja tykin ympäriltä kaatui kuusi miestä.¹⁰⁰

Valkoisten pieni ryhmä, jonka oli tarkoitus kiertää punaisten selustaan, sai matkalla tietoa Roiskon kylässä eräästä talosta, että punaiset olivat aivan lähellä. Punaisten avattua konekivääritulen sai tämä aikaan valkoisten joukoissa pakokauhua, ja he pakenivatkin takaisin kohti Korvenkylää. Osa jätti jopa suksensakin pakoon lähtiessä.¹⁰¹

Muutamia valkoisia jäi taistelemaan punaisia vastaan suurimman osan paetessa. Punaisten siirrettyä konekivääriä aidan yli valkoisten Ville Nyrönen sai osuman kolmeen punaiseen. Tarkempaa tietoa siitä, mitä näille kolmelle punaiselle kävi, ei ole.¹⁰²

Samalta suunnalta, josta valkoisten oli tarkoitus kiertää punaisten selustaan, tuli joukko punaisia helsinkiläisiä rivistöissä omien joukkojen suuntaan. Punaiset eivät olleet vielä linjassa tajunneet, että valkoisten joukko oli jo paennut Korvenkylän suuntaan. Punaiset avasivat konekivääritulen kohti helsinkiläisistä koostuvaa joukkoa, josta tämän jälkeen kaatui paljon miehiä lumihankeen. Tarkkaa tietoa ei ole siitä, kuinka paljon tarkalleen tämä aiheutti tappioita punaisten keskuudessa. Siitäkään ei ole tietoa milloin punaiset tajusivat tulittaneensa omia joukkoja.¹⁰³

Punaisilla oli tarkoitus hyökkäyssuunnitelman mukaan edetä Korvenkylään ja siitä edelleen Imatralle siten, että molemmilta sivuilta aluksi ahdistettaisiin valkoisia, ja tämän jälkeen pääjoukko etenisi Jänhiälästä rintaman keskeltä. Tämän suunnitelman toteutusta sekoitti valkoisten samanaikainen hyökkäys.¹⁰⁴

¹⁰⁰ Parmanen 1924, 153 huom. kirjoittaja puhuu kaatuneista, mutta varmaa tietoa ei voi olla siitä, että kaikki olisivat kuolleet. Tykin ympärillä olevat punaiset ovat voineet suojautua ammunnalta tai haavoittua.

¹⁰¹ Parmanen 1924, 155.

¹⁰² Parmanen 1924, 156.

¹⁰³ Parmanen 1924, 156–157; Vuori 2008, 7.

¹⁰⁴ Parmanen 1924, 157–158.

Taistelu jatkui illan ja yönkin yli. Illalla ja aamuyöstä taistelua käytiin pääasiassa tykistön voimin. Seuraavana päivänä taistelu jatkui ammutana. Taistelu loppui siihen, että punaiset vetäytyivät Jänhiälään.¹⁰⁵ Kumpikaan puoli ei päässyt tavoitteisiinsa hyökkäyksellisesti, mutta toisaalta kumpikin puoli puolusti omia asemiaan vastustajaa vastaan. Taistelun voittajaksi on mainittu kirjallisuudesta riippuen kirjoittava osapuoli.¹⁰⁶

Taistelun aikana erilaisia ammuksia ammuttiin erittäin paljon. Punaiset ampuivat Korvenkylään noin 2000 kranaattia ja shrapnellia. Valkoisella puolella ammuttiin taistelun aikana arviolta 100 000 kiväärin patruunaa.¹⁰⁷

Miestappiot molemmilta puolilta olivat tähän asti käydyistä tappioista suurimmat 26.3.–27.3. väliseltä ajalta. Parmasen ilmoittama valkoisten tappioiden määrää eli seitsemää kaatunutta ja 38 haavoittunutta voi pitää luotettavana tietona. Punaisten puolen tappioista on hyvin vaihtelevia arvioita. Parmanen ilmoittaa, että tappiot punaisten puolella olivat huomattavasti suuremmat kuin valkoisten. Parmanen mainitsee, että eräs joutsenolainen mies olisi puhunut punaisten menettäneen kaatuneina 132 miestä.¹⁰⁸

Valkoiselta puolelta kaatui Jänhiälässä 26. päivänä ainakin 23-vuotias merimies Juho Suikkanen, 19-vuotias talollisen poika Juho Rita ja 21-vuotias talonpoika Edvard Salakka. Kaikki kolme olivat kotoisin Ruokolahdelta.¹⁰⁹

Korvenkylässä kaatui 20-vuotias vahtimestari Karl Berggren. Hän oli vastaamassa puhelimeen punaisten hyökkäyksen aikana Simanaisen talossa, kun kuula lävisti hänen päänsä. Berggren oli kotoisin Ruokolahdelta.¹¹⁰

27. päivän aikana kaatui valkoisilta Pielisjärveltä kotoisin oleva 23-vuotias Otto Kiiskinen.¹¹¹ Samana päivänä kuoli edellisenä päivänä Pellisenrannassa haavoittunut 26-vuotias Oiva Miettinen. Miettinen oli kotoisin Lappeelta ja ammatiltaan farmaseutti.¹¹²

¹⁰⁵ Parmanen 1924, 167.

¹⁰⁶ Parikka 1938, 171; Parmanen 1924, 167. Molemmat kirjoittajat katsovat oman puolen olleen voittaja 26.3.–27.3. taistelussa.

¹⁰⁷ Parmanen 1924, 167–168.

¹⁰⁸ Parmanen 1924, 168.

¹⁰⁹ Suomen sotaturmat 1914–1922.

¹¹⁰ Parmanen 1924, 166; Suomen sotaturmat 1914–1922. Tiedoissa on maininta, että kuolinpaikkana on Korpi, vaikka oikea paikka on Korvenkylä.

¹¹¹ Suomen sotaturmat 1914–1922.

¹¹² Etelä-Saimaa 4.5.1918; Parmanen 1924, 173.

Miettistä ennen Joutsenon rintamalla kaatuneista valkoisista ei ollut muistokirjoituksia Etelä-Saimaassa tai Etelä-Savossa. Yhtenä syynä tähän on se, että Lappeenrannan alueen valkoiset olivat suurimmaksi osaksi sodan alkuvaiheessa muilla rintamilla. Lappeenrannan suojeluskunta oli sodan alkuaan Varkauden rintamalla ja se saapui Imatralle 1.3..¹¹³ Muistokirjoituksia on melko monta Varkauden valtauksen yhteydessä kaatuneista. Toisena syynä on se, että kaatuneet eivät olleet kotoisin Lappeenrannan tai Lappeen alueelta. Lisäksi ajallinen etäisyys kaatumispäivästä on voinut vähentää muistokirjoitusten määrää. Omaiset eivät ole enää katsoneet tarpeelliseksi muistokirjoitusta, koska kuolemasta on jo kulunut aikaa niin kauan. Myös sosiaalisella taustalla on voinut olla vaikutusta muistokirjoituksen tarpeellisuudesta.

Edellä mainittujen lisäksi haavoittuneena Imatralla kuoli ruokolahtelainen 27-vuotias työmies Juho Jäppinen 29.3..¹¹⁴ Jos nämä kaksi edellä mainittua haavoittunutta lasketaan 26.3.-27.3. taistelun aikaisiin tappioihin, niin silloin Parmasen ilmoitus seitsemästä kaatuneesta pitää täysin paikkaansa.

Parikka ei mainitse muistelmissaan kaatuneita omissa joukoissaan, mutta Penttilän suunnalla kaatui ainakin jo aikaisemmin mainittu Olli Harmainen. Ravattilassa käydyssä taistelussa kaatui varmasti punaisia, mutta jälkikäteen on vaikeaa eritellä missä 26. päivän punaiset ovat tarkalleen kaatuneet, Ravattilassa vai Jänhiälän ja Korvenkylän suunnalla. Ravattilan punaisten kaatuneiden määrää voidaan valkoisten puolella liioitella, koska kahden aikaisemmin mainitun punaisen kaatuneen tapahtumasta johtuen on valkoisille voinut jäädä käsitys suuremmasta punaisten kaatuneiden määrästä. Ravattilan taisteluiden jälkeen eivät valkoiset jääneet taistelun seurauksena taistelupaikalle, vaan he pakenivat Korvenkylään. Tämän seikan huomioiden eivät valkoiset ole voineet taistelun jälkeen luotettavasti tarkistaa kaatuneiden punaisten määrää.

Jänhiälässä punaisten kaatuneiden lukumäärää vaikeuttaa erityisesti kaksi seikkaa. Ensinnäkin siellä punaiset ampuivat vahingossa omia miehiä, ja tässä yhteydessä kaatuneita ei mielellään tuoda julki. Toiseksi siellä oli paljon Helsingistä tulleita punaisia, joiden kaatumisia ei ole noteerattu paikallisten keskuudessa jälkikäteen. Kaatuneista helsinkiläisistä ei muutoinkaan ole kirjoitettu Kansan Äänen palstoilla, kuin harvakseltaan. Roselius on maininnut valkoisten kaatuneiden määräksi jo aikaisemmin mainitut seitsemän

¹¹³ Toivanen 1988, 80.

¹¹⁴ Suomen sotasurmat 1914–1922.

kaatunutta, ja punaisten kaatuneiden määräksi ainakin 18 miestä. Lisäksi hän mainitsee punaisten rintamaraporttien mukaan yhdeksän punaista kadonneeksi, jotka mitä luultavimmin ovat kaatuneet.¹¹⁵

Punaisista kaatuneista 26.3.–27.3. välisenä aikana on pystytty identifioimaan Jänhiälässä kaatuneiksi helsinkiläiset 27-vuotias tehtaan työmies Paavo Mikkola, 22-vuotias Levyseppä Karl Bärqvist, 24-vuotias malliveistäjä Kalle Wänttinen ja Aarne Tuominen. Näiden lisäksi todennäköisesti Jänhiälässä tai Korvenkylässä kaatuivat helsinkiläiset 25-vuotias viilari Yrjö Mäki, 17-vuotias tehtaan työläinen Einar Björklund ja 37-vuotias talollisen poika Kristian Wilkki.¹¹⁶

Lappeelta kaatuivat 26.3. 43-vuotias muurari Kalle Lehikoinen, 19-vuotias työmies Kalle Salin ja 42-vuotias työmies Otto Murja.¹¹⁷ Seuraavana päivänä kaatuivat lappeelainen 25-vuotias maalari Antti Salmela¹¹⁸ ja 19-vuotias sekatyömies Viktor Jeskanen Lappeenrannasta.¹¹⁹ Sekä Salmelan, että Jeskasen kohdalla tarkkaa kuolinpaikkaa ei tiedetä. Heillä on ilmoitettu kuolinpaikaksi ainoastaan Joutseno. Korvenkylässä kaatui 27.3. Eevert Nisonen. Hän oli 26-vuotias tehtaan työntekijä ja kotoisin Lappeenrannasta.¹²⁰

Ilman tarkkaa päivämäärää maaliskuun lopussa punaisilta kaatuivat Lappeelta S. Luukkonen, T. Kankinen ja T. Kivistö.¹²¹ Ruokolahdelta kaatuivat samoin siten, että tarkkaa päivämäärää ei ilmene tiedoissa maaliskuun lopulla 19-vuotias työmies Lauri Rahikainen, 42-vuotias työmies Aug. Luostarinen ja M. Peltonen. Näiden lisäksi mitä todennäköisimmin Suomen sotaurmista 1914–1922 Viipurissa vankileirillä kuolleeksi mainittu työmies Juha Oksanen kaatui Joutsenon rintamalla maaliskuun lopussa.¹²²

Nämä edellä mainitut kaatuneet mainittiin Kansan Äänessä yhtenä ryppäänä. Tarkkoja kaatumispäivämääriä ei ilmoitettu. Kaatuneet olivat lajiteltu ainoastaan kotikuntien mukaan. Useissa tapauksissa etunimi oli jäänyt pois tai sitä ei ehkä edes tiedetty. Tämä on ymmärrettävää, koska esimerkiksi Ruokolahti sijaitsee yli 40 kilometrin päässä

¹¹⁵ Roselius 2006, 125.

¹¹⁶ Suomen sotaurmat 1914–1922.

¹¹⁷ Kansan Ääni 4.4.1918; Suomen sotaurmat 1914–1922.

¹¹⁸ Suomen sotaurmat 1914–1922. Kuolinpaikaksi on merkitty Joutseno.

¹¹⁹ Kansan Ääni 4.4.1918; Jeskasen kuolinpäivämääräksi on Suomen Sotaurmista 1914-1922 merkitty 20.3..

Kuolinpaikka on Joutseno.

¹²⁰ Kansan Ääni 4.4.1918; Suomen sotaurmat 1914–1922 ilmoittaa Nisosen kuolinpäivämääräksi 28.3..

¹²¹ Kansan Ääni 4.4.1918.

¹²² Kansan Ääni 4.4.1918; Suomen sotaurmat 1914–1922.

Lappeenrannasta, niin sodan ulkopuolella oli lappeenrantalaisten ja ruokolahtelaisten keskinäinen kanssakäyminen vähäistä. Yksinkertaisesti Ruokolahdella tai muissa kaukaisemmissa kunnissa olevat henkilöt olivat tuntemattomia lappeenrantalaisille. Tätä ilmiötä lisää vielä se, että useasti oman alueen sotijat olivat omissa joukko-osastoissaan. Näiden syiden vuoksi myös muistokirjoituksia ei lappeenrantalaisissa lehdissä ollut kuin lappeenrantalaisista ja lappeelaisista kaatuneista.

Punaiset saivat vangeiksi Jänhiälässä 27 valkoista, joista on tutkimuksen myöhemmässä vaiheessa lisää. Roselius on tutkimuksessaan maininnut vankien määräksi ainoastaan 14.¹²³

Maaliskuun lopussa Jänhiälän rintamalla 888 punaisesta 28 oli kaatunut, 121 kadonnut, 151 oli sairaana ja 95 oli haavoittunut. Kadonneista suurin osa oli mitä todennäköisimmin karannut rintamalta.¹²⁴

4 Rauhallista vaihetta seuraa Jänhiälän toinen taistelu

4.1 Maalis-huhtikuun vaihteessa kaatuneita ainoastaan satunnaisesti

Maaliskuun loppu ja huhtikuun alku kuuluivat rintamalla rauhallisissa merkeissä. Tuona aikana valkoisilta kaatui yksi mies ja punaisilta neljä miestä. Punaiselta kaatui 28.3. helsinkiläinen 35-vuotias kirvesmies Matti Hyvättinen. Samana päivänä kuolleeksi on merkitty Hynönen- ja Sulin-nimiset miehet.¹²⁵ Edellä mainitut ovat voineet kuolla myös 26.3.–27.3. välisen taistelun seurauksena. Olisi erikoista, että yhden päivän ajalta kaatuneista kolmesta jäisi kahdelta ainoastaan sukunimi muistiin.

Punaisista kaatui huhtikuun ensimmäisinä päivinä ainoastaan Teodor Pyymäki Lappeelta. Hän oli 36-vuotias työmies. Pyymäki kaatui 2.4..¹²⁶

Valkoiselta puolelta ei kaatunut taisteluissa suoranaisesti yhtään miestä maaliskuun lopussa ja huhtikuun alussa. 29. päivänä kuoli haavoittuneena Imatran sotilassairaalassa Ruokolahdelta kotoisin oleva 27-vuotias Juho Jäppinen. Hän oli ammatiltaan työmies.¹²⁷

¹²³ Parmanen 1924, 168, 171; Roselius 2006, 125.

¹²⁴ Toivanen 1988, 72.

¹²⁵ Suomen sotaturmat 1914–1922.

¹²⁶ Suomen sotaturmat 1914–1922.

¹²⁷ Suomen sotaturmat 1914–1922.

Sattumalta myös Ruokalahdelta kotoisin oleva samanniminen Juho Jäppinen kaatui 23.3. punaisten puolelta.

Suomen sotaurmista on myös mainittu 30.3. kaatuneeksi valkoisten puolelta 40-vuotias työmies Juha Niittymäki. Hän oli kotoisin Punkalaitumelta.¹²⁸ Erikoista Pyymäen kaatumisessa on se, että sen on merkitty tapahtuneen Lappeenrannassa. Ainoa mahdollisuus tähän on se, että Niittymäki on tuotu haavoittuneena Lappeenrantaan sairashuoneelle ja hän on kuollut siellä. Tästä ei ole kuitenkaan mainintaa missään muussa yhteydessä.

4.2 Jänhiälän toinen taistelu

Maaliskuun ja huhtikuun vaihteessa ilma alkoi lämmetä huomattavasti ja kevät teki tuloaan. Tällä seikalla oli myös vaikutusta siihen mitä tulevaisuus toisi tullessaan sodankäynnin kannalta. Vielä edellisen Jänhiälän ja Korvenkylän taistelun aikana ilma oli ollut erittäin kylmä. Pakkasta oli ollut jopa 30 astetta. Nyt kevätaurinko alkoi sulattaa hankia ja muutoinkin ilman lämpeneminen tekisi etenemisen lumihangessa vaikeaksi. Toisaalta myös sotaa oli jo kestänyt kaksi kuukautta ja maanviljelijät olisi saatava töihinsä pois sotatoimista, joten jonkinlaisia ratkaisuja olisi tapahduttava sodan etenemisessä, jotta vilja voitaisiin kylvää maahan ajallaan. Näitä asioita varmasti mietittiin molemmilla puolilla. Viljan tilanne oli huono jo talven aikana, niin minkälainen se olisi tulevana syksynä ja talvena, jos sota pitkittyisi ja viljan kylvö jäisi puutteelliseksi.

Huhtikuun ensimmäisten päivien rauhallinen vaihe päättyi, kun valkoisten Joutsenon rintaman ylipäällikkö majuri Armas Ståhlberg kokosi kaikki valkoiset päälliköt rintama-alueelta kokoon ja ehdotti hyökkäystä Jänhiälään. Ståhlberg oli saanut painostusta hyökkäykseen ylemmältä taholta. Hyökkäys oli suoritettava, vaikka hänen mielestä joukot eivät olleet vielä valmiit suurempaan offensiiviin. Joukkoja olisi pitänyt järjestellä ja muutoinkin valmistautua paremmin hyökkäykseen.¹²⁹

Hyökkäys Jänhiälään tulisi tapahtumaan kahdelta eri suunnalta. Osa joukoista kiertäisi punaisten selustaan Hinkanrantaan ja loput hyökkäisivät Imatran suunnalta. Kaikkien

¹²⁸ Suomen sotaurmat 1914–1922.

¹²⁹ Parmanen 1924, 182.

mielestä suunnitelma oli hyvä ja se päätettiin toteuttaa. Hyökkäys alkaisi seuraavana päivänä eli huhtikuun 5. päivänä.¹³⁰

Hyökkäyspäivän aamu koitti, ja matkalle lähdettiin klo 5.00 aamulla. Matka punaisten selustaan kesti kauan. Ensimmäisen pataljoonan suorittama kiertoliike kiersi Vesikkolan kautta ja sieltä Joutsenon ja Jänhiälän väliselle maantielle. Matka sujui hyvin Vesikkolaan asti, mutta sen jälkeen matkan teko hidastui kevätauringon sulattamassa lumessa. Muutoinkaan ei tiedustelijoilla ollut täysin tarkkaa tietoa reitistä. Perillä oltiin vasta päivällä klo 12.30. Samaan aikaan punaisilla ei ollut mitään aavistusta valkoisten hyökkäyksestä, ja Jänhiälässä olevat helsinkiläiset punaiset olivatkin saunomassa ja viettämässä lähtiäistansseja ennen lomalle lähtöä kotikaupunkiin.¹³¹

Ensimmäinen komppania saapui ensimmäisenä suunnitellulle paikalle Joutsenon ja Jänhiälän väliselle maantielle. Kuusi punaisen vartiosotilasta yllätettiin täysin. Heidät ammuttiin tielle. Toisessa yhteydessä on kirjoitettu, että kyseiset kuusi sotilasta olisi ammuttu vasta antautumisen jälkeen.¹³² Valkoisilla oli tavoitteena hyökätä ensimmäisen pataljoonan voimin selustasta Jänhiälään. Ensimmäisestä komppaniasta jätettiin osa varmistamaan selustaa Joutsenon suuntaan mahdollisia punaisten apuun tulevia joukkoja varten. Hyökkäystä johtava majuri Ståhlberg oli myös jättänyt lentävästä komppaniasta 50 miestä Vesikkolaan varmistamaan mahdollisia punaisten Penttilästä ja Ravattilasta tulevia apujoukkoja vastaan.¹³³

Kello 7.30 lähti Korvenkylästä kaksi komppaniaa toisesta pataljoonasta etenemään kohti Jänhiälää suunnitelman mukaan. Tältä suunnalta eteneviä joukkoja johti Edvard Astola. Punaiselta puolelta saatiin vastaan ammuntaa tältä suunnalta hyvin nopeasti ja eteneminen hidastui, eikä Ståhlbergin johtamiin joukkoihin saatu suunniteltua yhteyttä. Ensimmäinen pataljoona siis yllätti Jänhiälän kansakoululla tanssimassa olleet punaiset joukot. Nopeasti kuitenkin punaiset saivat rivit kuntoon ja taistelu kansakoululla oli kiivasta. Molemmilla puolilla kärsittiin suuria tappioita. Valkoiset joutuivat kuljettamaan taistelussa

¹³⁰ Parmanen 1924, 181–182.

¹³¹ Vuori 2008.

¹³² esim. Tikka ja Arponen 1999, 339. Parmanen kirjoittaa kirjassaan kuuden kävelemässä olleen vartiosotilaan ampumisesta taistelutilanteessa.

¹³³ Parmanen 1924, 184, 186.

kuolleet ja haavoittuneet samaa kiertoreittiä, jota pitkin oli aikaisemmin edetty. Matkaa omalle puolelle kertyi näin ollen noin 20 kilometriä.¹³⁴

Taisteluja käytiin nyt Jänhiälässä kolmessa eri paikassa. Punaisten selustaan kiertänyt valkoisten ensimmäinen pataljoona taisteli Jänhiälän kansakoulusta. Astolan johtamat toisen pataljoonan ensimmäinen ja toinen komppania yrittävät murtautua Jänhiälään Korvenkylän suunnasta. Näiden lisäksi valkoisten pieni joukko ensimmäisestä pataljoonasta, joka oli jäänyt varmistamaan selustaa Joutsenon suuntaan, oli joutunut Joutsenosta tulevien punaisten kanssa taisteluun. Puoli kahdeksan aikaan illalla antoi Ståhlberg perääntymiskäskyn valkoisille, jotka palasivat omalle puolelle samaa reittiä kuin mitä pitkin he olivat tulleetkin. Miehet olivat erittäin nälkäisiä ja väsyneitä. Toisen komppanian perääntyminen ei sujunut ongelmitta. Astolan joukot aloittivat perääntymisen noin kello kymmenen aikaan illalla. Punaiset yrittivät saartaa Astolan joukkoja Korvenkylän suunnalla, mutta he eivät onnistuneet siinä.¹³⁵

Punaisten toiminta oli heikkoa hyökkäyspäivänä ja ennen sitä. Heillä olisi ollut hyvät mahdollisuudet edetä Imatralle huhtikuun alussa. Valkoiset eivät olleet vahvimmillaan silloin ja punaisilla oli miesylivoima valkoisiin verrattuna. Tämän lisäksi punaisten olisi pitänyt pitää parempaa viestien välitystä Jänhiälän ja Penttilän välillä. Jos valkoisten viidennen päivän hyökkäyksen aikana Penttilästä olisi tullut apuvoimia Jänhiälään, niin valkoiset olisivat voineet kokea suuren tappion.

Valkoisten hyökkäys oli erittäin rohkea olosuhteisiin nähden. Punaisilla oli huomattava ylivoima miesmäärässä ja käytettävissä olevassa asemäärässä Jänhiälässä verrattuna valkoisten vastaavaan. Arvion mukaan punaisia olisi ollut jopa 2000 tuhatta miestä Jänhiälässä tuohon aikaan. Punaisilla oli käytössään kahdeksan tykkiä ja 10–12 konekivääriä.¹³⁶

4.3 Jänhiälän toisessa taistelussa suurimmat miestappiot

Taistelusta oli muodostunut alueen sotatapahtumien verisin. Vuorokauden loppuun mennessä, jolloin viimeisetkin valkoiset olivat perääntyneet Jänhiälästä, valkoisten puolelta oli kaatunut yli kaksikymmentä ja punaisten puolelta noin kaksikymmentä taistelijaa. Huhtikuun 5.-6. päivien ajalta löytyy varma tieto 26 kaatuneesta valkoisesta ja

¹³⁴ Parmanen 1924, 183, 185.

¹³⁵ Parmanen 1924, 189–190.

¹³⁶ Parmanen 1924, 188.

19 punaisesta. Valkoisen puolen kirjallisuudessa on punaisten tappiot mainittu 80–90 kaatuneeksi, ja valkoisten tappiot noin kahdeksikymmeneksi.¹³⁷ Vuori on pitänyt oikeilta tuntuvina lukuina valkoisten 22 kaatunutta ja 89 haavoittunutta. Punaisten puolelta vastaavat luvut ovat 88 kaatunutta ja yli sata haavoittunutta.¹³⁸

Jos nämä edellä mainitut luvut pitäisivät paikkaansa, niin erikoista näissä on punaisten haavoittuneiden suhde kuolleisiin verrattuna valkoisten vastaavaan suhteeseen. Valkoisilla kaatui yksi mies neljää haavoittunutta kohden. Punaisilla taas kaatui yksi mies hieman yli yhtä haavoittunutta kohden. Vaikka punaiset yllätettiin täysin, niin kuolleiden ja haavoittuneiden suhde on erittäin epäilyttävä. Yhtenä vaihtoehtona tulee mieleen se, että valkoiset ovat ampuneet antautuneita tai vähintäänkin aseettomia vastustajia.

On mahdollista, että punaisten tappiot ovat olleet suuremmat kuin 18 kaatunutta, koska punaisten puolelta osan kaatuneiden kuolinpäivä on jäänyt epäselväksi, ja on mahdollista, että oikea kuolinpäivä on juuri 4. tai 5. huhtikuuta. Jänhiälässä oli paljon myös helsinkiläisiä¹³⁹, ja on hyvin todennäköistä, että osa kaatuneista punaisista oli helsinkiläisiä ja heitä on saattanut jäädä tuntemattomiksi. Tämä selittäisi osaltaan valkoisella ja punaisella puolella ilmoitettujen punaisten kaatuneiden määrien eroavaisuuden. Toivanen onkin maininnut, että punaisia kaatuneita olisi 36 tai 38 ja haavoittuneita yli 50.¹⁴⁰

Valkoisten tappiot menetetyissä miehissä olivat kovat. He menettivät Joensuusta kotoisin olevan ensimmäisen pataljoonan päällikön Paul Raatikaisen. Hän oli 23-vuotias ylioppilas. Komppanian päälliköt lisäksi Airaksinen ja Rafael Ekholm haavoittuivat.¹⁴¹

Ruokolahdelta kaatuivat taisteluissa 22-vuotias maanviljelijä Juho Piiparinen, 21-vuotias räätäli livari Hallikainen, 19-vuotias talollisen poika Johannes ”Juho” Teräväinen, 33-vuotias räätäli Jaakko Siitonen, 27-vuotias pienviljelijä Juho Wentto, 19-vuotias talonpoika Ilmari Savolainen ja 22-vuotias talonpoika Tahvo Sikiö.¹⁴²

Lappeelta kaatuivat 25-vuotias sahanhoitaja Vilho Nummi, 40-vuotias maanviljelijä Mikko Lipiäinen, 22-vuotias talollinen Jalmar Kormu, 21-vuotias tekniikan ylioppilas Mauno

¹³⁷ Parmanen 1924, 183–190; Kivijärvi 1919, 91; Etelä-Saimaa 4.5.–11.5.1918; Etelä-Savo 4.5.1918; Kansan Ääni 9.4.–20.4.1918.

¹³⁸ Vuori 2008, 9.

¹³⁹ Hoppu 2009, 181. Hoppu mainitsee helsinkiläisten punaisten lukumäärän olleen Joutsenon rintamalla 500–600 miestä.

¹⁴⁰ Toivanen 1988, 73.

¹⁴¹ Parmanen 1924, 188.

¹⁴² Suomen sotasurmat 1914–1922.

Ketonen, 21-vuotias talollinen Julius Rantanen ja haavoittuneena kuollut 20-vuotias talollisen poika Sylvester Martinpelto. Rautjärveltä kotoisin olleista kaatuivat 33-vuotias maanviljelijä Johannes ”Juho” Roiha ja 20-vuotias työmies Herman Kykkänen. Taipalsaareltä kotoisin olevista kaatuivat 26-vuotias maalarimestari Arvid Oikkonen ja 21-vuotias maanviljelijä Viktor Kuivanen. Kuivanen kuoli haavoittuneena.¹⁴³

Huhtikuun 5. päivän kaatuneista Helsingistä kotoisin olivat 23-vuotias asiamies Gustaf Salin ja 19-vuotias ylioppilas Karl Göhle. Göhle toimi valkoisten puolella aliupseerina.¹⁴⁴

Edellä mainittujen lisäksi taisteluissa 5.4. valkoisilta kaatuivat Polvijärveltä 28-vuotias merimies Armas Smolander, Pielavedeltä 26-vuotias työmies Heikki Hujanen, Liperistä 25-vuotias maanviljelijä Leo Waris, Kotkasta 20-vuotias työmies Urho Kuhmonen, Nurmekselta 22-vuotias maanviljelijä Alf Damsten ja Viipurista 24-vuotias liikemies Lauri Turunen. Sekä Damsten, että Turunen kuolivat haavoittuneena Imatralla. Damstenin ja Turusen lisäksi haavoittuneena kuoli myöhemmin, 9. huhtikuuta, Lappeelta kotoisin oleva 21-vuotias talollinen Pietari Lempiäinen sekä samana päivänä myös haavoittuneena ruokolahtelainen 24-vuotias maanviljelijä Toivo Tiippana.¹⁴⁵

Kaikkia Jänhiälän taistelussa 5.4. kuolleita punaisia on mahdotonta identifioida. Tarkkaa kuolleiden lukumäärääkin on vaikea arvioida. Kuolleita on eri lähteiden mukaan arvioitu muutamasta kymmenestä yli sataan. Valkoisen puolen kirjallisuuden arvioihin kuolleiden punaisten lukumäärästä on taas syytä suhtautua varauksellisesti. Taistelun ollessa kiivasta on valkoisten ollut mahdotonta arvioida kaatuneiden punaisten lukumäärää. Tässä pätee sama periaate kuin 26.3. päivän Ravattilan taistelussa, jossa myös valkoiset arvioivat punaisten kaatuneiden määrän liian suureksi. Taaskaan valkoiset eivät päässeet tarkistamaan varmasti kaatuneiden lukumäärää, koska valkoiset eivät missään kohtaan vallanneet Jänhiälää itselleen. Todennäköistä on, että valkoiset ovat tehneet arvion kaatuneista punaisista suhteuttamalla kaatuneiden määrän omiin kaatuneisiin ja näkemyksiin taistelun omasta menestyksellisyydestä.

Huomattavasti pienempää kaatuneiden punaisten lukumäärää verrattuna valkoisen puolen esittämiin väitteisiin tukee se seikka, että helsinkiläisiä oli Joutsenon rintamalla Hopun mukaan 500–600. Näistäkin arviolta lähes puolet oli Penttilässä. Jänhiälässä olisi tämän

¹⁴³ Suomen sotaturmat 1914–1922.

¹⁴⁴ Suomen sotaturmat 1914–1922.

¹⁴⁵ Suomen sotaturmat 1914–1922.

arvion mukaan ollut maksimissaan 400 helsinkiläistä. Lähipaikkakuntalaisia oli Jänhiälässä noin tuhat joten, jos helsinkiläisiä olisi kaatunut noin sata miestä, niin suhde kaatuneisiin helsinkiläisiin koko helsinkiläisten määrästä verrattuna vastaavaan lähipaikkakuntalaisten suhteeseen olisi järjetön. Todennäköisesti suurin osa kaatuneista lähialueen punaisista on merkattu ylös, joten tuntemattomat olisivat lähes kokonaan helsinkiläisiä.

Parikka on myös muistelmissaan tuonut esille mielenkiintoisen asian punaisten täydellisestä yllätyksestä 5.4. taistelussa. Hänen muistinsa mukaan punaiset olivat suunnitelleet hyökkäystä Korvenkylään ja siitä eteenpäin Imatralle samaksi päiväksi. Tällöin tuntuisi erikoiselta, että punaiset olisivat samana päivänä viettäneet lomallelähtötanssiaisia Jänhiälässä. Tämä tukisi sitä väitettä, että punaiset olisivat olleetkin hyvässä valmiudessa valkoisten hyökätessä Jänhiälään, ja tappiot olisivat olleet huomattavasti oletettua pienemmät. Toisaalta Parikka voi sekoittaa Jänhiälän ensimmäisen ison taistelun ja tämän jälkimmäisen taistelun keskenään. Tässä taistelussahan Penttilän rintamaosuus ei osallistunut lainkaan sotilaallisiin toimiin, ja vähemmän tärkeänä taisteluna Penttilän rintamaosuuden kannalta on Parikka voinut unohtaa tämän taistelun.¹⁴⁶

Punaisilla oli Jänhiälän taistelussa mukana varsin erikoinen joukko, ”jäkärijoukkue”. Nimi oli lainattu vastapuolelta ja näin haluttiin nostaa taistelumoraalia omalla puolella. Todellisuudessa joukkue koostui Lappeenrannan vankilasta vapautetuista miehistä. Tämä jäkärijoukkue menetti ensitaistelussaan kaksi miestä. He joutuivat omien kanssa pimeässä taisteluun, koska asemissa olleet punaiset luulivat heitä Korvenkylän suunnalla oleviksi valkoisiksi. Valkoiset olivat ennen tätä tapahtumaa perääntyneet jo Korvenkylään.¹⁴⁷

Kansan Äänessä on kirjoitettu sodan tapahtumista hyvin epämääräisiä kirjoituksia. Jotkut kirjoitukset tuovat esille yleisen rintamatilanteen Joutsenossa. Toisissa taas on kirjoituksia punaisen puolen yhteishautajaisista. Yleisesti ottaen sotaa kuvaavia kertomuksia on hyvin vähän. Tässä mielessä jäkärijoukkueesta kertova lehtijuttu tekee poikkeuksen. Siinä käy selvästi ilmi se, mitä on tapahtunut ja miksi.

Punaiselta puolelta kaatuivat 5.4. Jänhiälän taistelussa Lappeelta 44-vuotias työmies Juho Roivas, 35-vuotias työmies Kalle Leikas, 37-vuotias sekatyöläinen Otto Vänskä, 18-vuotias

¹⁴⁶ Parikka 1938, 179.

¹⁴⁷ Parmanen 1924, 189; Kansan Ääni 6.4.1918.

työmies Mikko Suokas, 27-vuotias sekatyöläinen Pekka Lyytikäinen, 19-vuotias työmies Matti Nupponen, 22-vuotias työmies Aksel Laaksonen, 30-vuotias työmies Elias Karhu, 47-vuotias puuseppä Juho Aaltonen ja 19-vuotias talollinen Väinö Vanhatalo.¹⁴⁸ Hugo Hulke on maininnut Vanhatalon olleen Joutsenosta.¹⁴⁹

Joutsenosta kaatuivat 28-vuotias työmies Ville Siira, 50-vuotias työmies Mikko Keinänen¹⁵⁰ ja 22-vuotias Torpan tyttö Siviä Saarinen. Saarinen toimi sodan aikana Jänhiälän kansakoululla sairaanhoitajana.¹⁵¹

Helsingistä Jänhiälän taisteluissa kaatuivat 24-vuotias sekatyömies Väinö Wuori, 17-vuotias työmies Paavo Vaahtera ja 48-vuotias kirjaltaja Karl Hellgren.¹⁵²

Lappeenrannasta kaatui 22-vuotias Johannes Paakki. Lisäksi Suomen sotasurmiin on merkitty huhtikuussa ilman tarkkaa päivämäärää Joutsenossa kaatuneeksi helsinkiläinen 38-vuotias sekatyömies Karl Skogster ja vilppulalainen 31-vuotias sekatyömies Manu Peltola.¹⁵³ On hyvin oletettavaa, että edellä mainitut Skogster ja Peltola ovat kaatuneet Jänhiälässä. Joillakin punaisen puolen kaatuneella kuolinpäivämääräksi on merkitty 6.4., mutta silloin ei ollut Jänhiälässä taisteluita, ja kuolinpäivämäärä on merkattu päivää oikeaa päivämäärää myöhäisemmäksi.¹⁵⁴

Vaikka valkoiset eivät onnistuneetkaan valloittamaan Jänhiälää verisessä taistelussa, niin heitä odotti seuraavana päivänä mieluinen yllätys. Punaiset olivat vetäytyneet Jänhiälästä, ja näin ollen valkoiset saivat miehitettyä kylän taisteluitta. Punaiset olivat vetäytyneet Jänhiälästä huhtikuun kuudennen päivän iltana, ja seuraavana päivänä tiedon saatuaan valkoiset valloittivat kylän. Valkoiset etenivät vielä Karsturantaan ja muodostivat sieltä alkavan linjan Pätilään asti.¹⁵⁵

¹⁴⁸ Suomen sotasurmat 1914–1922.

¹⁴⁹ Hulke 1967, 10.

¹⁵⁰ Suomen sotasurmat 1914–1922.

¹⁵¹ Hulke 1967, 10.

¹⁵² Suomen sotasurmat 1914–1922.

¹⁵³ Suomen sotasurmat 1914–1922.

¹⁵⁴ Suomen sotasurmat 1914–1922, esim. Karl Hellgren.

¹⁵⁵ Parmanen 1924, 192-193.

5 Taisteluiden tasaantuminen

5.1 Taisteluiden painopiste siirtyy rintaman itäosiin, kaatuneita tasaiseen tahtiin

Seuraavina päivinä taistelut kiihtyivät myös Penttilän suunnalla. Täällä oli ollut asemasotavaihetta jo pidemmän aikaan. Taistelut olivat olleet satunnaisia ja varsinaista hyökkäämistä ei tapahtunut kummaltakaan puolelta.¹⁵⁶ Punaisilta kaatui Jänhiälän taistelua seuranneina päivinä Helsingistä kotoisin oleva 37-vuotias kirvesmies Johan Raita ja lappeenrantalainen 29-vuotias Kaarlo Tenhunen. Edellä mainittujen henkilöiden tarkkaa kuolinpaikkaa ei tiedetä, mutta jos kuolinpäivämäärät pitävät paikkaansa, niin Raita ja Tenhunen kaatuivat todennäköisesti Penttilän rintamalohkolla.¹⁵⁷ Huhtikuun 6. päivänä haavoittui punaisten puolelta Lappeelta tuleva 20-vuotias sekatyöläinen Taavetti Eskelinen. Eskelinen haavoittui Penttilässä ja kuoli seuraavana päivänä haavoihinsa Lappeenrannan sairausluoneella.¹⁵⁸

Yhdeksäntenä päivänä kuluva kuuta majuri Ståhlberg antoi hyökkäyskäsken seuraavaa päivää varten. Valkoisten tuli vallata Penttilän ja Ravattilan kylät. Tämän lisäksi hyökkäystä oli laajennettava Joutsenon kirkonkylään ja yllätettävä punaiset kirkonkylässä. Tämän seurauksena punaisten olisi peräännyttävä Honkalahteen tai parhaassa tapauksessa antautua. Leppälään ja Ravattilaan suuntautuneen hyökkäyksen tuli sitoa punaisia, jotta punaisten yllättäminen kirkonkylässä onnistuisi.¹⁵⁹

Jälkikäteen on helppo todeta, että punaisten perääntyminen Jänhiälästä oli suuri virhe. Kylästä oli käyty kaksi kertaa kovaa taistelua ja kummallakaan kerralla valkoiset eivät pystyneet valloittamaan sitä. Jänhiälän luovuttaminen valkoisille antoi hyvän mahdollisuuden näille uhata Leppälää, Ravattilaa ja muita Penttilän ja Jänhiälän välissä olevia kyliä. Valkoisille tarjottiin nyt myös mahdollisuus eristää Penttilä muusta rintamasta.

Valkoiset lähtivät hyökkäämään aamuvuorin kohti Nevalaa. Kylän valtaus sujui ongelmitta, sillä siellä ei ollut lainkaan vihollisia. Nevalan kylään valkoiset jättivät osan joukoistaan varmistamaan sitä. Loput jatkoivat hyökkäystä Ravattilaan. Ravattilan kylän

¹⁵⁶ Parikka 1938, 181.

¹⁵⁷ Suomen sotasurmat 1914–1922.

¹⁵⁸ Suomen sotasurmat 1914–1922.

¹⁵⁹ Parmanen 1924, 195.

reunalla valkoiset asettuivat aseisiin ja alkoi tulitaistelu. Taistelun keskipisteenä oli Ravattilan koulu, joka sijaitsi mäen päällä. Taistelua kesti jonkin aikaa, kunnes punaiset aloittivat perääntymisen. Tämän jälkeen valkoiset etenivät kylään pitkinä syöksyinä. Viimeisimpänä punaiset lähtivät konekiväärin kanssa, jonka avulla he olivat pitkittäneet valkoisten etenemistä. Noin kello 8.00 Ravattilan koulu oli valkoisten hallussa.¹⁶⁰

Ravattilan kylän taistelussa kaatui valkoisilta Lappeelta kotoisin oleva 37-vuotias maanviljelijä Juhana Tukia. Hän kuoli haavoittumisen seurauksena.¹⁶¹ Tukian lisäksi kaatui 18-vuotias kauppa-apulainen Viktor Pohjalainen, joka oli kotoisin Rautjärveltä.¹⁶²

Ravattilan valtauksen jälkeen osa valkoisista jatkoi hyökkäystä kohti kirkonkylää, ja osa pyrki Nevalan ja Leppälän kyliin. Majuri Ståhlberg pyrki itse joukkoineen Joutsenon kirkonkylälle. Ståhlberg pääsi etenemään lähelle Joutsenon kirkkoa, mutta valkoisilla oli vastassa selkeä ylivoima. Illan tullen Ståhlberg joutui joukkoineen palaamaan Imatralle.¹⁶³

Myös rintaman länsiosissa oli taisteluita. Valkoiset yrittivät vallata Karsturantaa ja Pätilää. Tälläkin suunnalla punaisista oli kovaa vastusta valkoisille. Molempien puolien tykkituli oli voimakasta. Illalla kello 9 aikaan tulitus oli voimakkainta. Taistelut taukosivat vasta puolen yön jälkeen. Valkoiset joutuivat tälläkin rintamaosalla perääntymään lähtöasemiin. Parikan mukaan valkoiset etenivät yhtäaikaaisesti kolmelta eri suunnalta.¹⁶⁴

Valkoisten tappiot 10.4. olivat seitsemän kaatunutta ja 30 haavoittunutta.¹⁶⁵ Aikaisemmin mainittujen Juhana Tukian ja Viktor Pohjalaisen lisäksi kaatuivat valkoisilta Jänhiälälässä joutsenolainen 18-vuotias torpparin poika Benjami Tuovinen ja Karsturannassa Kirvusta kotoisin oleva 24-vuotias työmies Pärtty Siira. Valkoisilta kaatuivat lisäksi ilman, että tarkempi paikka olisi tiedossa taipalsaarelainen 18-vuotias talollisen poika Iivar Pakkanen, kiihtelysvaaralainen 26-vuotias maanviljelijä Pekka Myller ja ruokolahtelainen 37-vuotias maanviljelijä Pietari Liukka.¹⁶⁶

Punaiselta puolelta kaatui 10.4. Viisi miestä. Parikan joukoista kaatui Joutsenosta kotoisin oleva 25-vuotias työmies Väinö Alm ja 37-vuotias työmies Albin Tanninen.¹⁶⁷ Tanninen

¹⁶⁰ Parmanen 1924, 198–199.

¹⁶¹ Suomen sotasurmat 1914–1922.

¹⁶² Suomen sotasurmat 1914–1922.

¹⁶³ Parmanen 1924, 202.

¹⁶⁴ Parmanen 1924, 203–204.

¹⁶⁵ Parmanen 1924, 204 huom. Parmanen mainitsee kaatuneiden määräksi kuusi miestä.

¹⁶⁶ Suomen sotasurmat 1914–1922.

¹⁶⁷ Hulke 1968, 12.

toimi punaisten platoonanpäällikkönä Penttilän rintamalla.¹⁶⁸ Joutsenon kirkonkylän läheisyydessä olleessa taistelussa kaatui 25-vuotias kivityömies Frans Hagström Lohjalta. Samana päivänä kaatui Lappeelta kotoisin oleva 18-vuotias työmies Enok Koivisto. Tarkkaa Koiviston kaatumispaikkaa ei ole tiedossa. Huhtikuun kymmenentenä päivänä kuoli myös Lappeelta kotoisin oleva 35-vuotias työmies Kalle Leikas haavoittuneena Lappeenrannan sairashuoneella.¹⁶⁹

Huhtikuun 10. päivänä valkoiset saivat lopulta vallattua Nevalan ja Ravattilan kylät. Tämä tiesi sitä, että punaisilta katkesi suora tieyhteys Penttilästä Joutsenon rintaman länsiosiin.¹⁷⁰ Taisteluiden painopiste siirtyikin tämän jälkeen rintaman länsiosista sen itäosiin.

Huhtikuun 12. päivänä valkoiset yrittävät vallata Leppälän kylän itselleen. Samalla he voisivat murtaa koko Penttilän rintamaosuuden. Edellisenä päivänä ei ollut kummaltakaan puolelta suurempia hyökkäyksiä. Silti päivä vaati veronsa molemmilta sodan osapuolilta. Valkoisilta kaatui 11.4. 21-vuotias talollinen Sulo Oikonen Lappeelta ja 23-vuotias renki Vilho Kuusisto Leivonmäeltä. Punaisilta kaatui samana päivänä kolme miestä. Lappeelta kotoisin olevat 47-vuotias renki Joonas Kallio ja 20-vuotias Viljo Puustinen¹⁷¹ sekä joutsenolainen 22-vuotias työmies Antti Husu¹⁷² kaatuivat päivän taisteluissa.

Valkoisten hyökkäys 12. päivänä Penttilän rintama-alueella tuli kolmelta eri suunnalta. Ensimmäinen suunta oli Ravattilasta Nevalan kylään, toinen suunta kulki Suokumaalta Leppälään Leppälän ja Penttilän väliltä ja kolmas Penttilän kaakkoispuolelta Penttilän ja Näverin väliltä kohti Kontua. Kontua kohti hyökkäsi ainoastaan pieni joukko valkoisia, joten tämä ei tuottanut Parikan joukoille suurta harmia.¹⁷³

Valkoisten hyökkäys oli suunniteltu tarkasti. Parikka oli ollut aamulla puhelimitse yhteydessä rintaman eri osien kanssa eikä valkoisten suunnalta ollut kuulunut mitään erikoista. Yhtäkkiä alkoi kolmelta eri suunnalta kuulua valkoisten puolelta hyökkäystä. Parikka antoi koko omalle lohkolleen suuren hälytyksen.¹⁷⁴

¹⁶⁸ Suomen sotaturmat 1914–1922 huom. Tanninen on merkitty kaatuneeksi 13.4. Penttilässä.

¹⁶⁹ Suomen sotaturmat 1914–1922.

¹⁷⁰ Parikka 1938, 182.

¹⁷¹ Suomen sotaturmat 1914–1922.

¹⁷² Hulke 1968, 12.

¹⁷³ Parikka 1938, 182.

¹⁷⁴ Parikka 1938, 183.

Punaiset saivat kuitenkin valkoisten hyökkäyksen tyrehtymään Leppälän molemmin puolin. Valkoiset eivät onnistuneet saartamaan Leppälän kylää, mikä oli heillä aikomuksena. Punaisilla oli Leppälässä ja sen ympäristössä selkeä miesylivoima verrattuna valkoisten hyökkääjien määrään. Parmanen mainitsee kirjassaan Leppälään hyökänneen kapteeni Sandströmin tokaisseen majuri Ståhlbergille palatessaan hyökkäyksestä, että punikkeja kuoli enemmän kuin omia. Tästä ei ole kuitenkaan mitään varmaa tietoa, vaan tämä on luultavasti taas ollut valkoisen puolen oma oletus.¹⁷⁵

Päivä oli raskas erityisesti valkoiselle puolelle. Heiltä kaatui kahdeksan miestä ja useita haavoittui vaikeasti. Valkoiset kuolleet Ravattilassa olivat 21-vuotias Tohmajärveltä tullut lyseolainen Onni Pennanen, 27-vuotias rautjärveläinen maanviljelijä Antti Pulkkinen ja 18-vuotias talollisen poika Juhana Mölsä Kirvusta. Valkoisilta kaatui myös 16-vuotias kauppa-apulainen Juho Kosonen, joka oli kotoisin Virolahdelta.

Leppälässä kaatui päivän aikana neljä valkoista. 20-vuotiaat Jääskestä kotoisin olevat metallisorvari Viljo Tuomola ja talollisen poika Antti Ravanti olivat konekiväärimiehiä. Muut kaksi kaatunutta olivat 19-vuotias talollisen poika Mikko Tolvanen Pielisjärveltä ja Matti Pulkki.¹⁷⁶

Punaisilta kaatui päivän aikana viisi miestä. He olivat 24-vuotias talollinen Väinö Hartikka Lappeelta, 19-vuotias talollisen poika Väinö Korkeila Asikkalasta, 22-vuotias työmies Johannes Kalpio Rautjärveltä ja 18-vuotias Bertel Ingman Helsingistä.¹⁷⁷ Ingman kuului todennäköisesti Portun pataljoonan viisihenkiseen tiedusteluryhmään, joka oli ensimmäisenä joutunut taisteluun valkoisten kanssa Leppälän läheisyydessä. Partiosta haavoittui lisäksi kaksi muuta punaista.¹⁷⁸

Lisäksi Suomen sotasurmissa on mainittu 23-vuotiaan ruokolahtelaisen työmiehen Pentti Eklundin kaatuneen Jänhiälässä. Tiettävästi tuona päivänä ei ollut taisteluita Jänhiälässä, joten kuolinpaikka tai kuolinpäivämäärä on väärä.¹⁷⁹ Ainakaan Parmanen ei ole maininnut kirjassaan muista kuin Leppälän luona käydyistä taisteluista.

¹⁷⁵ Parmanen 1924, 206–209; Parikka 1938, 183–187.

¹⁷⁶ Parmanen 1924, 209; Suomen sotasurmat 1914–1922 huom. sotasurmissa on mainittu kaikki muut paitsi Matti Pulkki.

¹⁷⁷ Suomen sotasurmat 1914–1922.

¹⁷⁸ Parikka 1938, 194.

¹⁷⁹ Suomen sotasurmat 1914–1922.

Parikka mainitsee, että Konnussa käytiin taisteluita yöhön asti. Punaiset ampuivat tykillä valkoisia yöllä. Seuraavana päivänä punaisten partio kävi tiedustelemassa valkoisten oletettuja asemia. Valkoiset olivat perääntyneet. Parikan mukaan Konnusta hyökkävistä valkoisista ei ollut suurta vaaraa, koska valkoisilla ei ollut siellä mahdollisuutta muonatäydennyksiin, ja matkaakin oli omiin aseisiin noin 20 kilometriä.¹⁸⁰

Aamulla aikaisin 13. huhtikuuta punaiset aloittivat kovan tykkitulen valkoisia vastaan Penttilässä. Punaisten oli tarkoitus edetä Penttilästä Suokumaata kohden. Tämän hyökkäystoimen oli tarkoitus varmistaa tieyhteyden pysyvyys Penttilästä Leppälään. Tieyhteyden pitäminen Penttilästä Leppälään oli tärkeää, koska silloin Penttilän rintamaosaa pystyttiin huoltamaan Joutsenon kirkonkylästä käsin. Jos Leppälä olisi menetetty valkoisille, niin silloin punaiset olisivat joutuneet perääntymään Kilpeenjoelle asti ja sieltä Saimaan kanavan vartta pitkin Joutsenoon. Tämä olisi ollut erittäin raskasta ja vaikeaa erityisesti raskaan kalustuksen kuljettamisessa.¹⁸¹

Tämä mahdollinen saarroituksen uhka sai punaiset taistelemaan kynsin ja hampain Leppälän kylästä. Parikka lähetti lisäjoukkoja Leppälään kuluvan päivän aikana. Nämä lisäjoukot tulivatkin tarpeeseen, sillä Leppälässä olevat punaiset joukot olivat joutuneet perääntymään kylän Penttilän puolen reunimmaisten talojen luokse. Lisäpelkoa oli aiheuttanut se, että Leppälästä ei ollut saatu yhteyttä Penttilässä oleviin joukkoihin. Perääntyminen Penttiläänkään ei olisi näin ollen onnistunut, sillä valkoisilla oli hallussa pieni pätkä tieosuutta Leppälän ja Penttilän välillä. Ainoa pakoreitti olisi ollut Konnunsuon suoalueen ylittäminen. Tällöin kuormasto ja raskaat aseet olisi pitänyt tuhota tai ne olisivat jääneet valkoisille.¹⁸²

Punaiset valtasivat apuvoimien avulla Leppälän kylän takaisin itselleen 13. ja 14. päivien välisenä yönä.¹⁸³ Punaiset menettivät kaatuneina päivän aikana 39-vuotiaan torpparin Adam Heiskasen ja 24-vuotiaan työmiehen Kaarle Keskisen. Molemmat olivat kotoisin Lappeelta.¹⁸⁴

Valkoiselta puolelta kaatui päivän taisteluissa Lappeelta tuleva 18-vuotias maanviljelijä Väinö Lyijynen ja Jääskestä kotoisin oleva 38-vuotias työmies Tuomas Ruokolainen.

¹⁸⁰ Parikka 1938, 186–187.

¹⁸¹ Parikka 1938, 188–193.

¹⁸² Parikka 1938, 196.

¹⁸³ Parikka 1938, 197.

¹⁸⁴ Suomen sotasurmat 1914–1922.

Ruokolaisen kuolinpaikaksi on merkitty Ravattila,¹⁸⁵ johon punaiset hyökkäsivät tykein, konekiväärein ja kiväärein. Taistelut olivat ankaria. Ruokolaisen lisäksi haavoittui 15 valkoista.¹⁸⁶

Vaikka taisteluiden pääpaino olikin siirtynyt rintaman itäosiin, niin tämä ei kuitenkaan tarkoittanut sitä, ettei rintaman länsiosissa olisi edelleen ollut taisteluita. Majuri Ståhlberg kävi tarkistamassa linjoja Karsturannasta Honkalahden suuntaan 13. päivänä huhtikuuta. Hän kiikaroi Honkalahden suuntaan ison kiven päältä ja mietti seuraavan päivän taistelun suunnitelmia.¹⁸⁷

5.2 Majuri Ståhlberg kaatuu

Seuraavana päivänä aloitettiin hyökkäys, jonka tarkoituksena oli edetä Honkalahteen. Punaiset olivat pappilassa, jota valkoiset yrittivät tulittaa kiväärein ja yhdellä miinanheittäjällä. Valkoisten etujoukoilla oli yksi konekivääri mukana, mutta se meni lähes heti epäkuntoon. Tämän lisäksi miinanheittäjän kantama ei riittänyt nykyisestä asemasta pappilaan asti.¹⁸⁸

Ståhlbergin saapuessa etujoukkoja johtaneen Hjalmeri Raatikaisen luokse, ilmoitti Raatikainen Ståhlbergille, että ammuksia ei kanna pappilaan asti. Ståhlberg antoi tämän jälkeen käskyn, että pappila on vallattava, vaikka se vaatisi kovia tappioita. Hyökkäys pappilaan oli vaarallinen, sillä sen hetkiset asemat olivat Torvelanmäellä mäen päällä. Eteneminen vaatisi aluksi mäen alas laskeutumista, ja sen jälkeenkin maasto ei olisi suotuisaa hyökkäykselle. Ståhlbergin suunnitelmana oli, että Raatikainen etenisi miehineen noin 250 metrin päähän pappilasta ja suojaisi sieltä pääjoukon hyökkäystä pappilaan. Raatikainen sai mukaan vielä toisen miinanheittäjän. Heti alkuun toista miinanheittäjää kantavasta ryhmästä kaksi kaatui ja kaksi muuta haavoittuivat. Raatikainen pääsi ennalta suunniteltuun paikkaan aseisiin ja piti tulitaistelua yllä. Pääjoukon hyökkäystä ei vaan alkanut kuulua. Noin tunnin jälkeen lähetti Raatikainen lähetin tiedustelemaan sitä, miksi hyökkäys viipyy. Lähetin saapui pääjoukon luokse, mutta oli niin pahasti haavoittunut, ettei voinut toimittaa asiaa. Raatikainen lähetti vielä toisenkin lähetin, mutta tämä kuoli jo matkalla. Vähän aikaa odotettuaan Raatikainen antoi

¹⁸⁵ Suomen sotasurmat 1914–1922.

¹⁸⁶ Parmanen 1924, 221.

¹⁸⁷ Parmanen 1924, 211.

¹⁸⁸ Parmanen 1924, 213–214.

perääntymiskäskyn. Perääntyminen punaisten luotirateissa oli vaikeaa ja Raatikainen muun muassa itse haavoittui perääntyessään. Vasta mäelle saapuessaan etujoukko sai tietää miksi hyökkäystä ei tullut.¹⁸⁹

Hyökkäyksen alkamattomuuteen oli syynä se, että tiedustellessaan kiikareilla ja valmistaessaan hyökkäystä majuri Ståhlberg oli saanut punaisten luodista osuman ja kuollut välittömästi.^{190 191}

Huhun mukaan Ståhlberg tapatti itsensä taistelussa, koska hän tiesi kuolevansa sodan jälkeen. Hän oli nimittäin Saksassa ollessaan ampunut jääkäri Sven Saarikosken, joka oli kieltäytynyt lähtemästä taisteluun vedoten sairauteen. Joukkojen, johon suomalaiset jääkärit kuuluivat, oli suunnitelmissa tehdä vaarallinen saartoliike venäläisten joukkojen läpi. Ståhlberg oli käskenyt joukot riviin ja Saarikosken joukon eteen. Ståhlberg vaati kolmesti Saarikoskea lähtemään mukaan, mutta tämän kieltäytyessä hän ampui Saarikosken. Ståhlberg oli tämän vuoksi saanut uhkausviestejä muilta jääkäreiltä, jotka uhkasivat sodan jälkeen tappa hänet.¹⁹²

Ståhlbergin kuolemasta on tarina, jonka mukaan hän oli noussut uhkarohkeasti kivelle tähyttämään punaisten asemia ja huutanut muille, että katsokaa, ei ne punikin perkeleet saa mieheen osua. Ståhlberg oli kahdesti vedetty väkisin alas kiveltä muiden valkoisten toimesta luotirateissa. Kolmannen kerran kivelle noustessaan Ståhlberg sai punaisten ampuman luodin suoraan sydämeen.¹⁹³ Ståhlberg kuoli välittömästi, ja näin tämän jääkäri taistelut olivat ohi lopullisesti. Nykyään tällä kyseisellä kivellä on Armas Ståhlbergin muistomerkki, jonne tuodaan aina kaatuneiden muistopäivänä eri tahojen puolesta kukkaseppeleitä.¹⁹⁴

Majuri Ståhlbergin kaaduttua tuli hänen tilalleen rykmentin väliaikaiseksi päälliköksi jääkäri yliluutnantti Väinö Strömberg. Huhtikuun 21. päivänä nimitettiin rykmentin päälliköksi jääkärikapteeni Unio Sarlin. Sarlin oli ollut alusta lähtien mukana jääkärien toiminnassa

¹⁸⁹ Parmanen 1924, 216–217.

¹⁹⁰ Parmanen 1924, 217.

¹⁹¹ Parmanen 1924, 226, on maininnut Ståhlbergin olleen yksi jääkäri liikkeen arvostetuimpia henkilöitä. Hän oli tunnettu kovuudestaan ja rohkeudestaan. Tovereiden ja esimiesten kunnioituksen Ståhlberg sai luontaisten johtajan lahjojen ansiosta. Hänen käskynsä ja ohjeensa ymmärrettiin aina heti, niiden ollessa selkeät ja yksinkertaiset. Ståhlbergin sotilaallisista taidoista kertoo hyvin se, että hän sai Libaussa toisen luokan rautaristin, joka on korkein suomalaisen jääkäriin saavuttama ansiomerkki.

¹⁹² Vuori 1992, 175; Tikka ja Arponen 1999, 142–143.

¹⁹³ Vuori 2007, 11.

¹⁹⁴ Kirjoittajan huomautus.

Saksassa. Hän oli ottanut osaa kaikkiin jääkäreiden käymiin taisteluihin, joissa jääkäripataljoona oli ollut. Sarlin oli ollut myös mukana Tampereen valloituksessa.¹⁹⁵

Ståhlbergin lisäksi valkoiselta puolelta kaatui seitsemän muuta Karsturannan ja Honkalahden taistelussa. Valkoiset kaatuneet olivat ruokolahtelaiset 22-vuotiaat puuseppä Enokki Paakki ja Edvard Höök, lappeelaiset 25-vuotias maanviljelijä Väinö Nieminen ja 26-vuotias maanviljelijä Juhana Kemppi, 18-vuotias rautjärveläinen maanviljelijä Tuomas Kurronen sekä 21-vuotias jääskeläinen työmies Antti Silvonen.¹⁹⁶ Näiden seitsemän kaatuneen valkoisen lisäksi, jos Ståhlbergin lasketaan mukaan, kuoli 15.4. haavoittuneena Pielisensuulta kotoisin oleva 24-vuotias työmies Johannes Mutanen ja 17.4. haavoittuneena lappeenrantalainen 24-vuotias rautatietyöläinen Aarne Laaksonen.¹⁹⁷ Jos Parmanen on laskenut toisen näistä haavoittuneena kuolleista kaatuneeksi, niin silloin kahdeksan kaatunutta Karsturannan ja Honkalahden taistelussa pitää paikkansa. Taistelussa haavoittui lisäksi 15 valkoista.¹⁹⁸

Taistelun luonnetta kuvaa hyvin se, että kaatuneiden ja haavoittuneiden suhde valkoisella puolella on hyvin pieni. Suhde on noin yksi kaatunut kahta haavoittunutta kohden. Esimerkiksi Jänhiälän toisessa taistelussa vastaava luku oli yhtä kaatunutta kohden neljä haavoittunutta. Molemmissa taisteluissa valkoinen oli hyökkäävämpi osapuoli joten sekään ei selitä suhteellisen suurta valkoisten kaatuneiden määrää verrattuna haavoittuneisiin. Ståhlberg teki määrätessään miehet hyökkäykseen uhkarohkean päätöksen. Jos hän tosiaan aikoi tapattaa itsensä, niin hän altisti joukkonsa samanlaiseen vaaraan ja miehiä kaatui ja haavoittui tämän takia turhaan.

Muilla rintaman osilla kaatui 14.4. valkoisista Jääskestä kotoisin oleva 21-vuotias työmies Antti Silvonen Ravattilassa. Punaisilta kaatui rintamalla 14. päivänä ainoastaan Lappeelta tuleva 18-vuotias työmies Johan Julkunen. Julkusen tarkempaa kuolinpaikkaa ei ole tiedossa.¹⁹⁹

Huhtikuun 10. ja 14. päivien välinen aktiivinen jakso vaati 16 punaisen ja 26–28 valkoisen hengen, riippuen siitä lasketaanko kyseisen ajanjakson aikana kaatuneisiin 15.4. ja 17.4. haavoittuneena kuolleet Johannes Mutanen ja Aarne Laaksonen. Valkoiset olivat tässä

¹⁹⁵ Parmanen 1924, 247–248.

¹⁹⁶ Huom. Niemisen, Kempin ja Silvososen tarkkaa kuolinpaikkaa ei ole merkitty Suomen sotasurmiin 1914–1922, mutta taistelutietojen mukaan he ovat kaatuneet todennäköisimmin Karsturannan/Honkalahden suunnalla.

¹⁹⁷ Suomen sotasurmat 1914–1922.

¹⁹⁸ Parmanen 1924, 221.

¹⁹⁹ Suomen sotasurmat 1914–1922.

vaiheessa sotaa menettäneet paljon miehiä miesvahvuudesta. Koko rykmentin vahvuus oli enää 1060 miestä. Tämä aiheutti sen, että valkoisella puolella ei ollut mahdollisuutta laajamittaisiin hyökkäysoperaatioihin. Nyt valkoisten oli keskityttävä vain asemien pitämiseen, ja odotella miesvahvistuksia.²⁰⁰

5.3 Taisteluiden laantuessa tappiot vähenevät molemmin puolin

Punaisellakin puolella alkoi sotaväsymys näkyä. Erityisesti helsinkiläiset olisivat halunneet lähteä kotilomalle. Kotilomia ei ainakaan toistaiseksi haluttu antaa punaisten puolella, koska heillä oli pelko, että valkoiset jatkaisivat aktiivista hyökkäysjaksoa, jota oli viime päivät kestänyt. Parikka mainitsee, että nyt alkoi ilmetä ongelmia pitää punaisia mukana sotatoimissa. Punaisten keskuudessa oli alkanut tulla useita haavoittumisia käteen. Syykin selvisi vähän ajan päästä. Erityisesti helsinkiläiset olivat alkaneet haavoittaa itseään kotiin pääsyn toivossa. Näitä itseään haavoittamistapauksia oli useita. Punaiset julistivatkin omilleen päiväkäskyn, jossa käteen haavoittuneita uhkaa kuolemantuomio.²⁰¹

Tästä eteenpäin aina huhtikuun 24. päivään asti sota Joutsenon rintamalla oli asemasotaa. Tappiot pysyivät tänä aikana pieninä sodan molemmilla osapuolilla. Kaatuneita oli molemmilla puolilla vähemmän kuin yksi päivää kohden.²⁰²

Rintamalla oli pääasiassa hiljaista kuluvan kuun 15. päivän ja 24. päivän välillä. Tykeillä ammuttiin puolin jos toisinkin. Kivääri- ja konekiväärituli oli satunnaista eikä kumpikaan puoli yrittänyt erityisemmin hyökätä sen hetkisistä asemista. Eniten taistelua käytiin Ravattilan kylästä, mutta punaisten hyökkäykset sinne olivat voimaltaan melko pieniä. Tuntui siltä, että molemmat olivat tyytyväisiä vallitsevaan tilanteeseen.²⁰³

Rauhallinenkin vaihe rintamalla vaati kuitenkin veronsa molemmilta puolilta kaatuneiden merkeissä. Valkoisista kaatui Ravattilassa 17-vuotias yhteiskoululainen Lauri Tiili ja 27-vuotias maanviljelijä Rauli Raita. Tiili oli kotoisin Lappeelta, ja Raita Ruokolahdelta. Edellä mainittujen lisäksi valkoisilta kaatui rintamalla 25-vuotias maanviljelijä Juho Pyykkö Rautjärveltä. Tämän lisäksi haavoittuneena Imatran sotilassairaalassa kuoli 24-vuotias talonpoika Jaakko Torkeli Ruokolahdelta.²⁰⁴

²⁰⁰ Parmanen 1924, 244.

²⁰¹ Parikka 1938, 207–209.

²⁰² Kansan Ääni 14.4.–18.4.1918; Parmanen 1924, 201–221; Suomen sotasurmat 1914–1922.

²⁰³ Parmanen 1924, 245–247; Parikka 1938, 210–211.

²⁰⁴ Suomen sotasurmat 1914–1922.

Punaiselta puolelta kaatuivat 15.4–24.4. välisenä aikana lappeelaiset 27-vuotias työmies Paavo Hinkkainen, ja 16-vuotias työmies Väinö Nikkinen. Hinkkainen kaatui 16.4., Nikkinen 23.4..

Punaisilla oli rintamalla miespulaa samoin kuin valkoisilla. Tämä oli varmasti suurin syy siihen, miksi 10.–14. aktiivisen vaiheen jälkeen rintamalla oli niin rauhallista. Sekä Ripatti, että Parikka toivoivat ylemmiltä esimiehiltään Viipurista joukkojen täydennyksiä. Rauhallisen jakson aikana punaiset saivat ammustäydennyksiä, joten niistä ei ollut pulaa.²⁰⁵

Muutamia päiviä myöhemmin Parikka sai ilmoituksen, että hänelle lähetettäisiin rykmentin verran miehiä lisää Viipurista. Parikan tiedustellessa Ripatilta sitä, että onko hänellekin luvattu lisäjoukkoja Ripatti vastasi myöntävästi. Kun lisäjoukot sitten tulivat Penttilään, niin heistä huomasi heti, että suurta apua ei ole luvassa. Joukot olivat pakko-otettuja ja heidän ikäjakauma ja sosiaalinen tausta oli kirjava. Parikan mielestä heistä jopa puolet saattoi olla vakaumukseltaan epäluotettavia. Siitä ei ole tietoa, että saiko myös Ripatti omalle rintamaosuudelleen lisäjoukkoja.²⁰⁶

Valkoiset saivat huhtikuun 24. päivään mennessä tarvittavia joukkojen siirtoja Joutsenon rintamalle, jotta mahdollisia hyökkäyksiä pystyttäisiin tekemään. Sarlin antoikin hyökkäyskäsken seuraavaksi päiväksi. Hyökkäys suunniteltiin siten, että Leppälään hyökättäisiin ja samalla se saarrettaisiin Penttilästä. Penttilään tehtäisiin varsinainen suurempi hyökkäys. Osan valkoisista tulisi estää punaisten apuvoimien tuleminen etelästä Joutsenon kirkonkylästä. Hyökkäys aloitettaisiin aamulla kello 5.00 kovalla tykistötulella Penttilään.²⁰⁷

6 Sota ohi Joutsenon rintamalla

6.1 Punaiset pakenevat Viipuriin taisteluitta

Huhtikuun 25. päivän aamuna hyökkäysvalmistelut tehtiin suunnitelmien mukaan. Tykistö ampui sovituksen 15 minuutin ajan Penttilän kylää. Tykistökeskityksen jälkeen kylä tuntui oudon hiljaiselta. Valkoisten tietojen mukaan Leppälän kylässä piti olla noin 250 punaista

²⁰⁵ Parikka 1938, 220.

²⁰⁶ Parikka 1938, 224–226.

²⁰⁷ Parmanen 1924, 252–253.

ja Penttilässä noin tuhat. Valkoiset huomasivat pian, että kylä oli tyhjä, samoin kuin Leppälän kyläkin.²⁰⁸ Punaiset olivat jo poistuneet koko Joutsenon alueelta.

Huhtikuun 24. päivän aamuna Parikkaa pyydettiin käymään neuvottelussa Kilpeenjoella. Tämä käsky ei tuntunut kovinkaan eriloiselta. Olihan Parikka aikaisemminkin käynyt neuvotteluissa Kilpeenjoella ja Viipurissa asti. Parikan saapuessa Kilpeenjoen esikuntaan tuli sinne samaan aikaan puhelu Viipurista. Käsky kävi, että kaikkien on peräännyttävä Joutsenon rintamalta alkaen apuun Viipuriin. Valkoiset olivat alkaneet olla uhaksi Pietarin radan läheisyydessä ja Viipurikin oli osittain valkoisten hallussa.²⁰⁹

Palattuaan Kilpeenjoelta, Parikka valmisteli perääntymisen muiden päälliköiden kanssa. Suunnitelman mukaan perääntyminen aloitettaisiin illan tullen ja se tehtäisiin hyvin huomaamattomasti. Paniikkia ei saanut syntyä. Perääntymiskäsky tuli melkoisena yllätyksenä monille punaisille sillä kaikilla, erityisesti Penttilän kylässä taistelevilla, ei ollut tarkkaa tietoa muualla Suomessa tapahtuneista taisteluista.²¹⁰

Punaisilla oli Viipuriin pakoon kaksi vaihtoehtoa. Joko kävellen suoraan, tai perääntyen aluksi Lappeenrantaan, ja sieltä junalla Simolaan, josta rata jatkui Viipuriin. Rintaman läntisestä osasta eli Penttilästä punaiset etenivät suoraan Viipuriin. Joutsenon kirkonkylän läheisyydestä peräännyttiin Lappeenrantaan. Osa valkoisista seurasi punaisia suoraan Viipuriin²¹¹, osa lähti valloittamaan Lappeenrantaa.²¹² Sota Joutsenon rintamalla oli päättynyt.

7 Sotatoimien aikana taisteluiden ulkopuolella kuolleet

7.1 Sodan aikaisia murhia

Sotatoimien aikana 30.1.–24.4.1918 Joutsenon rintama-alueella kuoli ihmisiä myös varsinaisten taisteluiden ulkopuolella, ja sivullisia taisteluiden seurauksena. Tikka ja Arponen tuovat tutkimuksessaan ”Koston kevät” esille seikan, että Joutsenossa rintamalla ammuttiin usein antautuneita heti antautumisen jälkeen. Teoksessa ei kuitenkaan ole

²⁰⁸ Parmanen 1924, 254.

²⁰⁹ Parikka 1938, 228–229.

²¹⁰ Parikka 1938, 227–229.

²¹¹ Parikka 1938, 227–229.

²¹² Tikka ja Arponen 1999, 201.

mainittu punaisten osalta kuin muutama tällainen tapaus. Valkoiset taas ampuivat Jänhiälän 5.4. taistelun aikana ainakin seitsemän tuntemattomaksi jäänyttä punakaartilaista antautumisen jälkeen. Kaartilaiset olivat mitä todennäköisimmin helsinkiläisiä.²¹³ On mahdollista, että surmattuja olisi huomattavasti enemmänkin. Valkoisethan yllättivät juuri lomalle lähdössä olleet helsinkiläiset punakaartilaiset, ja sekasorrossa on voitu ampua antautuneita punaisia useitakin. Tämä selittäisi osassa kirjallisuutta olleita tietoja 80–90 kuolleesta punaisesta Jänhiälän taistelussa 5.4..²¹⁴

Molemmat sodan osapuolet surmasivat vangeiksi saamiaan vastapuolen taistelijoita. Usein syynä oli vakoilu. Vakoilua pelättiin paljon ja erityisesti valkoiset onnistuivat siinä hyvin. Vakoilusta sai kuolemantuomioita myös taisteluiden ulkopuolella pysyneitä henkilöitä. Joskus tuomio tuli syyttä, välillä tuomio oli perusteltu.²¹⁵

Toinen yleinen murhan syy oli varastaminen. Valkoiset pitivät sodan jälkeen punaisia kapinallisuuden lisäksi rosvoina. Punaisellakaan puolella ei kuitenkaan hyväksytty varastamista. Punaisten varkaudet olivat yksittäisten henkilöiden tekemiä ja niistä annettiin myös rangaistuksia punaisten omalla puolella.

Hyvänä esimerkkinä taisteluiden ulkopuolella kuoleman kokeneista olivat Joutsenossa asuneet Könssin veljekset. Molemmat tapettiin ryöstön seurauksena. Toisen veljeksistä tappoivat punaiset, toisen valkoiset.²¹⁶

Tikka on tuonut tutkimuksessaan esille, että rintaman molemmin puolin toimi sodan aikana kenttäoikeudet, jotka langettivat kuolemantuomioita. Valkoisten puolella kenttäoikeus toimi koko sodan ajan, punaisten puolella 10.2.–14.2 välisenä aikana.²¹⁷ Näihin kenttäoikeuksiin on suhtauduttava varauksella. Kuolemantuomioiden oikeellisuutta kenttäoikeuksien päätöksellä voidaan pitää kyseenalaisina. Lisäksi sitä, olivatko kenttäoikeudet laillisia, on hyvin epäilyttävää. Läheskään kaikkia sodanaikaisia murhatapauksia ei voida laskea edes epävirallisten kenttäoikeuksien alaisiksi.

Sotatapahtumien ulkopuolella pysytelleiden kuolemat pysyivät verrattain pienenä Joutsenon rintama-alueella. Harhaluodeista ja muista vastaavista johtuvia kuolemia

²¹³ Tikka & Arponen 1999, 130–131, 332.

²¹⁴ Parmanen 1924, 183–190.

²¹⁵ Tikka & Arponen 1999, 128–129.

²¹⁶ Tikka & Arponen 1999, 129; Suomen sotasurmat 1914–1922.

²¹⁷ Tikka 1999, 43–44.

tapahtui vähän siihen nähden, että useat joutsenolaiset eivät tajunneet tai halunneet lähteä kotoaan pois taisteluiden ajaksi.²¹⁸

Taisteluiden aikaiset murhat jäivät melko pieniksi molempien osapuolien kohdalta, jos jättää laskematta molemmilta puolilta yhden surullisen tapauksen. Molemmat tapaukset liittyvät Jänhiälän taisteluihin. Valkoiselta puolelta tämä yksittäinen tapaus on Jänhiälän taistelussa 5.4. antautuneiden punaisten surmaaminen.²¹⁹ Kuten aikaisemmin olen todennut surmattujen lukumäärä jää ikuisiksi arvoitukseksi.

Punaisen puolen ikävä tahra ajoittuu Lappeenrannasta perääntymiseen. Punaiset olivat saaneet aikaisemmin Jänhiälän maaliskuun taistelussa 27 valkoista vankia. Kolme näistä oli pyynnöstä päässyt taistelemaan punaisten puolelle. Loput 24 vankia haettiin muutamien punaisten toimesta vankilasta ja teloitettiin. Tikka & Arponen esittävät ristiriitaista tietoa ammuttujen määrästä. Heidän mukaansa Saimaan järven jäälle vietiin teloitettavaksi aluksi kymmenen vankia, joista yksi pääsi pakoon. Tämän jälkeen jäälle tuotiin teloitettavaksi kahdeksan vankia, jotka kaikki mitä ilmeisimmin kuolivat. Näiden 18 vangin lisäksi Tikka ja Arponen lisäävät, että Lappeenrannan rautatieasemalla ammuttiin ainakin seitsemää vankia, jollei 11. Tekstin mukaan seitsemän vankia ammuttiin ja neljä pääsi vapaaksi. Vaikka rautatieasemalla olisikin ainoastaan ollut seitsemän vankia, joista neljä olisi päässyt karkuun, niin silti vankeja on ollut vähintään 25, koska järvenjäälle kuoli 17 vankia ja yksi pääsi pakoon.²²⁰ Tikka ja Arponen ovat tosin toisessa yhteydessä ilmoittaneet rautatieasemalla ammuttujen vankien määräksi kuusi, joista yksikään ei olisi päässyt pakoon. Tällöin 24 vangin surmattavaksi vieminen pitäisi paikkaansa.²²¹

Parmanen on tutkimuksessaan maininnut 22 valkoisen surmaamisesta, jotka alun alkaen oli saatu vangiksi Korvenkylässä 26. maaliskuuta. Vankeja oli hänen mukaansa otettu Korvenkylässä 27, kuten muutkin lähteet osoittavat. Parmanen ei kuitenkaan mainitse mitään niistä kolmesta vangista, jotka olivat siirtyneet punaisten puolelle sodan lähetessä loppua Joutsenon rintama-alueella.²²² Valkoisten saavuttua Lappeenrantaan, he löysivät

²¹⁸ Suomen sotasurmat 1914–1922, ks. Joutsenossa kirjoilla olleiden kuolinsyyt.

²¹⁹ Tikka & Arponen 1999, 339.

²²⁰ Tikka & Arponen 1999, 197–199.

²²¹ Arponen, Etelä-Saimaa 1.5.1994.

²²² Parmanen 1924, 290.

17 ruumista, jotka oli upotettu jään alle.²²³ Tämä lisäsi varmasti valkoisten vihaa punaisia kohtaan.

Sotatoimien päätyttyä Joutsenossa, ja vallan vaihtuessa lappeenrannassa, alkoivat Etelä-Saimaa ja Etelä-Savo ilmestyä taas paikkakunnalla. Erityistä huomiota lehdissä saivat Rapasaaren teloitukset. Tämä yksittäinen joukkomurha antoi hyvän mahdollisuuden kuvata vastapuolen julmuutta ja raakuutta. Koukkula on todennut Suomen kuvalehdestä keräämiin tietoihin nojaten sen, että joukkosurmia käsiteltiin lehdessä enemmän ja tarkemmin kuin yksittäisiä surmaamisia. Jos yksittäisiä murhia käsiteltiin, niin niissä piti esiintyä jotain erityistä tai poikkeavaa.²²⁴ Samoin toimi myös valkoisen puolen lehdistö Lappeenrannassa Rapasaaren teloitusten yhteydessä. Yksittäisiä punaisten suorittamia murhia myös tuotiin vähemmän esille kuten Suomen kuvalehdessä sodan jälkeen. Tietenkin Rapasaaren teloitusten yhteydessä on huomioitava se seikka, että murhat olivat tapahtuneet juuri ennen valkoisten saapumista kaupunkiin, ja ne olivat tuoreessa muistissa.

Jorma Kalela on puhunut kansanomaisesta historiasta tutkimuksessaan *Historiantutkimus ja historia*. Siinä hän on ottanut esimerkiksi kansanomaisesta historiasta kansalaissodan jälkeisen ajan valkoiset ja punaiset ”totuudet” ja ”valheet”. Tämä kertoo siitä miten tärkeitä nämä kansan keskuudessa olevat tarinat ovat. Näihin punaisten ja valkoisten suorittamiin terroritekoihin sodan aikana ja sen jälkeen on kuitenkin suhtauduttava pienellä varauksella, koska suurin osa tiedoista on tullut esille juuri aikalaisten kertomana ja sen jälkeen perimätietona.²²⁵

7.2 Punaisten suorittama terrori sotatoimien aikana 27.1.–24.4.

Ensimmäinen taisteluiden ulkopuolella punaisten puolelta suoritettu murha tapahtui 10.2. Jänhiälässä. Kuulovartiossa ollut 18-vuotias Juho Mattinen surmattiin haavoittumisen jälkeen. Mattinen oli ollut kahvilla Antti Pellisen kanssa eräässä talossa, kun punaiset tulivat talolle. Mattinen ja Pellinen lähtivät pakoan, koska heillä oli ainoastaan aseina pistoolit. Pellinen pääsi pakoan, mutta Mattista osui punaisten ampuma luoti käteen. Hän piiloutui lumihankeen, josta punaiset löysivät hänet. Mattiselta tivattiin sitä kenen kanssa hän oli ollut talossa. Mattinen ei vastannut tähän ja hän alkoi tehdä vastarintaa. Pistooli ei

²²³ Parmanen 1924, 171; Tikka & Arponen 212–213.

²²⁴ Koukkula 2008, 47–48.

²²⁵ Kalela 2000, 38–39.

kuitenkaan lauennut ja punaiset ampuivat hänet.²²⁶ Tästä tapauksesta voidaan olla myös eri mieltä siitä, että lasketaanko tämä murhaksi vai normaaliksi sotatoimien aiheuttamaksi kuolemaksi.

Ensimmäiseksi varsinaiseksi kuolemaantuomituksi punaisten toimesta voidaan pitää 39-vuotiasta maanviljelijä Jaakko Valtosta. Valtonen vangittiin 9.2. punaisten toimesta. Vangitseminen tapahtui viljojen pakko-oton yhteydessä. Lappeenrannan punaisten sotatuomioistuin määräsi hänelle kuolemantuomion. Syynä tähän oli vakoilu vihollisen hyväksi. Hänet ammuttiin helmikuun 12. päivänä Lappeenrantaan suuntautuneen kuljetuksen aikana.²²⁷

Samana päivänä surmattiin maantien varteen myös talollinen Gustaf (Kustaa) Helander. Muutamia päiviä eteenpäin tästä sai 40-vuotias koneasioitsija Pietari Kilpiä kuolemantuomion.²²⁸ Syynä Kilpiän surmaan oli se, että hän oli pettänyt työväen aatteen. Kilpiä surmattiin kuluvan kuun 14. päivänä.²²⁹

Helmikuun 13. päivänä valkoisten 22-vuotias talollinen Kalle Pellinen jäi vangiksi taisteluiden yhteydessä. Hän oli ollut mukana tiedustelemassa punaisten asemia ja tämän tiedustelun aikana syntyi laukausten vaihtoa, jonka seurauksena Pellinen piiloutui lumihankeen. Punaiset löysivät Pellisen lumihangesta ja vangitsivat hänet. Tämän jälkeen Pellinen sidottiin kiinni hevoseen ja juoksetettiin hevosen perässä paljain jaloin. Lopulta punaisten päällikkö Jalmari Kaipainen ampui hänet.²³⁰ Tämä Pellisen murha aiheutti vihaa myös punaisten omalla puolella, jossa erityisesti vahva joutsenolainen työväenaatteen edustaja Sofia Hjulgren oli vastaan kaikkia laittomia kuolemantuomioita.²³¹

Jalmari ”Jallu” Kaipainen oli 29-vuotias ja hän toimi Viktor Ripatin läheisenä adjutanttina sisällissodan aikana. Kaipiaisella oli useita vankeustuomioita sotaa edeltävältä ajalta. Hän johti sodan aikana Taipalsaarella punakaartilaisia, jotka koostuivat Kaukaan ja Taipalsaaren punaisista. Kaipainen herätti punaisten keskuudessa ristiriitaisia tunteita. Esimerkiksi Parikka ei henkilökohtaisesti pitänyt Kaipiaisesta, mutta oletettavasti Ripatti luotti Kaipiaiseen. Tuskin hän olisi antanut Kaipiaiselle niin suurta vastuuta, jos hän ei olisi

²²⁶ Parmanen 1924, 86–87; Suomen Sotasurmat 1914–1922 on ilmoittanut Mattisen kuolinpäivämääräksi 12.2.1918 ja kuolintavaksi kaatunut.

²²⁷ Vuori 2007, 1; Suomen sotasurmat 1914–1922

²²⁸ Tikka ja Arponen 1999, 332.

²²⁹ Vuori 2007, 1.

²³⁰ Vuori 2007, 2; Suomen sotasurmat 1914–1922.

²³¹ Tikka 1999, 33.

luottanut Kaipiaiseen.²³² Viipuriin pakenemisen jälkeen Kaipainen joukkoineen murhasi Viipurin lääninvankilassa 30 vankina ollutta valkoista. Tämä oli suurin punaisten tekemä yksittäinen verityö sodan aikana.²³³ Valkoisten saadessa tietoonsa tämän vankilassa tapahtuneen joukkomurhan ja sen tekijät, oli tällä varmasti vaikutusta myöhempisiin toimiin Lappeenrannassa punaisten vankien osalta, kuten Tikka on todennut.²³⁴

Puhelinmontttööri Gustaf (Kustaa) Lindströmin, 40-vuotias, murha Helmikuun 18. päivänä²³⁵ oli eniten huomiota herättävä varsinaisten Joutsenon rintamalla tapahtuvien sotatoimien aikana suoritettu punaisten murha Lappeenrannassa. Lindströmiä lähdettiin hakemaan vangittavaksi kotoaan kolmen punaisen sotilaan toimesta. Nämä punaiset olivat Olof Pouttu, Iivar Loisa ja mahdollisesti Erland Hågas. Käskyn näille edellä mainituille antoi Viktor Kääriäinen. Matkalla kuulusteluihin Lindström ammuttiin. Ampumisen suorittaja ei kuitenkaan koskaan tullut esille, eikä sitä, että oliko käsky tähän toimenpiteeseen tullut ylemmältä taholta.²³⁶

Syy, miksi Lindströmiä oltiin viemässä kuulusteluihin, oli se, että häntä epäiltiin vakoilusta valkoisten hyväksi. Lindström oli aatteeltaan vastaan punaisten toimia, mutta hänet oli kuitenkin pakotettu työskentelemään puhelinkeskukseen. Punaisilla ei ollut omasta takaa ammattitaitoista henkilöä tähän toimeen. Edellä mainitun perusteella Lindström on voinutkin mahdollisesti vakoilla valkoisten hyväksi.²³⁷

Penttilässä murhattiin maaliskuun 20. päivänä nuijamaalaisen räätälin vaimo, 44-vuotias Maria Knihtinen, joka oli matkalla Nuijamaalta Jääskeen kävellen. Hänet vangittiin Penttilässä. Knihtistä epäiltiin valkoisten vakoojaksi. Häntä oltiin viemässä kuulusteluihin Honkalahteen, kun yllättäen joku saattamassa olleista punaisista ampui hänet. Knihtinen oli kolmen lapsen äiti.²³⁸

Aikaisemmin jo mainittu 53-vuotias Mikko Könssi, Könssin sodan aikana kuolleista veljeksistä toinen, ammuttiin huhtikuun toisena päivänä.²³⁹ Tikan ja Arposen tutkimuksen mukaan Mikko Könssin seurana olisi ollut Joutsenon kirkonkylän osuuskaupan ryöstössä,

²³² Tikka ja Arponen 1998, 70–71, 121, 157.

²³³ Eerola ja Eerola 1998, 64–69.

²³⁴ Tikka 1999, 32.

²³⁵ Suomen sotaturmat 1914–1922; Tikka ja Arponen 1998, 166–170.

²³⁶ Tikka 1999, 34.

²³⁷ Tikka & Arponen 1999, 166–170.

²³⁸ Suomen sotaturmat 1914–1922; Tikka 1999, 107.

²³⁹ Suomen sotaturmat 1914–1922.

josta Mikko Könssi sai kuolemantuomion, kuljeskeleva helsinkiläinen vuonna 1896 syntynyt työmies Anton Kumlin, joka myös ammuttiin.²⁴⁰

Huhtikuun viidennen päivän Jänhiälän taistelussa punaiset surmasivat Tikan ja Arposen mukaan valkoisten puolelta taistelussa haavoittuneet ryhmänjohtaja Vilho Nummen ja Heikki Hujasen.²⁴¹ Suomen sotasurmissa 1914–1922 Nummi ja Hujanen ovat ilmoitettu taistelussa kaatuneiksi. Tämä on mitä todennäköisimmin samanlainen kuin aikaisemmin mainittu Mattisen tapaus, jossa jää epäselväksi se, että onko kuolema ollut taisteluiden seurausta vai ei.

Seitsemäs päivä huhtikuuta Penttilässä punaiset surmasivat 37-vuotiaan Matti Kiurun. Kiuru kuului valkoisiin ja hänet oli todennäköisesti saatu vangiksi taisteluiden aikana.²⁴² Samana päivänä punaiset surmasivat 25-vuotiaana Edvard Sigfridsin Lappeenrannassa. Sigfrids oli ammatiltaan rakennusmestari ja hän oli kotoisin Helsingistä.²⁴³

32-vuotias työmiehenvaimo Alma Vanhanen ammuttiin erehdyksissä Nuijamaalla huhtikuun 11. päivänä. Vanhanen kuului Tikan ja Arposen mukaan punaisiin.²⁴⁴ Vanhasen epäiltiin antaneen valomerkkejä valkoisille, joten häntä luultiin valkoisten vakoojaksi. Todellisuus ei kuitenkaan ollut näin.²⁴⁵ Tikka & Arponen eivät kuitenkaan mainitse sitä seikkaa, miksi he ovat luetelleet Vanhasen punaiseksi. Todennäköisesti tähän on syynä hänen sosiaalinen taustansa.

Lappeen Vainikkalassa punaiset vangitsivat ja murhasivat tämän alueen sodan viimeisinä päivinä, tarkemmin ottaen huhtikuun 24. päivänä, pakko-ottoa piileskelleen 18-vuotiaan opiskelija Karl Enckellin. Myös hänen 39-vuotias kauppianaan toiminut isä, Aksel Enckell, murhattiin. Punaiset olivat vieneet kauppias Aksel Enckellin jo aikaisemmin sodan aikana tutkittavaksi Simolaan, jossa hänet oli kuitenkin vapautettu ja tuotu takaisin kotiinsa. Karl Enckell oli pakoillut useiden muiden alueen miesasukkaiden tapaan punaisten pakko-ottoa. Punaiset olivat saaneet alueelta pakko-otetuksi 13 miestä. Enckellit surmattiin kilometrin päässä Vainikkalan asemalta ja heitettiin tämän jälkeen läheiseen jokeen.²⁴⁶

²⁴⁰ Tikka ja Arponen 1999, 333.

²⁴¹ Tikka ja Arponen 1999, 336.

²⁴² Suomen sotasurmat 1914–1922.

²⁴³ Suomen sotasurmat 1914–1922.

²⁴⁴ Tikka ja Arponen 1999, 337.

²⁴⁵ Tikka 1999, 107.

²⁴⁶ Etelä-Savo 7.5.1918.

Etelä-Saimaa ja Etelä-Savo lehdissä oli niiden alettua ilmestyä uudelleen sodan jälkeen melko vähän kuvauksia Joutsenon rintama-alueen tapahtumista. Enckellien kuolemat olivat yksi harvoista tällaisista. Syynä tähän on ollut yksinkertaisesti se, että punaiset eivät toimillaan olleet antaneet aiheita, joissa valkoinen lehdistö olisi pysynyt tuomaan esille punaisen puolen hirmuvaltaa. Punainen puoli ei sortunut kuin aivan yksittäisissä tapauksissa murhiin rintaman takana. Enckellien murhien lisäksi vihaa aiheuttivat montttööri Gustaf Lindströmin ja lukkari-urkuri Jalmar Lemlinin murha.

Punaiset surmasivat ennen Lappeenrannasta Viipuriin pakenemista oman lemiläisen päällikkönsä, 23-vuotiaan torpparin pojan, Toivo Hagelbergin. Häntä epäiltiin vakoilusta valkoisten hyväksi. Hagelbergin ampui livar Loisa, sama mies, joka oli mukana hakemassa Lindströmiä, kun tämä vangittiin ja samassa yhteydessä murhattiin.²⁴⁷

Yksittäisistä punaisten tekemistä murhista ehkä eniten Joutsenossa keskustelua aiheuttanut oli 24. huhtikuuta tapahtunut Jalmari Lemlinin murha. Punaiset murhasivat lukkari-urkurin perääntyessään Joutsenosta. Lemlin oli sodan aikana jatkanut toimintaansa niin normaalisti kuin pystyi. Hän ei ollut kummankaan sodan osapuolen kannattaja. Punaiset yrittivät houkutella häntä puolelleen, mutta Lemlin kieltäytyi. Hänelle jopa annettiin punaisten toimesta kivääri, mutta hän piilotti sen oman kotinsa vintille purujen sekaan.²⁴⁸

7.3 Valkoisten suorittama terrori sotatoimien aikana 27.1.–24.4.

Valkoisten ensimmäinen terrorin uhri oli Imatran valtauksen yhteydessä kiinni saatu 20-vuotias viilari Toivo Loikala. Hänet haettiin vankilasta Aito Husson ja Uno Sereniuksen toimesta yöllä helmikuun viidentenä päivänä. Husso oli päässyt Joutsenon rintaman päälliköksi, koska hän oli ollut Venäjän armeijan palveluksessa maailmansodassa. Hän oli jopa käynyt Venäjän armeijassa kolmen kuukauden upseerin koulutuksen. Serenius toimi sodan alkuvaiheessa Husson adjutanttina.

Noudettuaan Loikalan vankilasta, veivät Husso ja Serenius hänet Imatrankosken sillalle, jossa he ampuivat Loikalan. Tämä tapahtuma johti myöhemmin Husson ja Sereniuksen

²⁴⁷ Tikka ja Arponen 1999, 337: Suomen sotasurmat 1914–1922.

²⁴⁸ Vuori 2008.

vastaiseen oikeudenkäyntiin, jonka seurauksena heidät erotettiin toimistaan valkoisten puolella.²⁴⁹

Tikka ja Arponen ovat tutkimuksessaan maininneet kahden tuntemattoman henkilön kuolemantuomion suorittamisesta 1.-2.2. Vuoksenniskan rautatieasemalla. Nämä kyseiset henkilöt olivat syylistyneet varkauksiin. Tarkempaa tietoa henkilöistä ei löydy, joten tieto kyseisestä tapauksesta on hyvin epävarma.²⁵⁰

25-vuotias Matti Laihia murhattiin Imatralla helmikuun kuudentena päivänä valkoisten toimesta.²⁵¹ Tiedossa ei ole sitä, että onko Laihian murhaaminen tapahtunut mahdollisesti samaan aikaan kuin aiemmin mainitun Loikalan. Loikalan murha tapahtui yöllä, mutta varmuutta ei ole siitä oliko murhan tapahtumahetki helmikuun viidennen ja kuudennen päivän välinen yö vai edellinen yö. Jos aiempi vaihtoehto on oikea tapahtumishetki, niin on mahdollista, että Loikala ja Laihia murhattiin samanaikaisesti.

26-vuotias sekatyöläinen Emil Prättäri murhattiin 10.2. Imatralla. Tämä jääskeläinen mies kuului punaisten puolelle. Tietoa ei ole siitä milloin hänet on vangittu ja missä.²⁵²

Helmikuun 14. päivänä komppanianpäällikkö Palomäki ammutti²⁵³ Tohmajärvellä asuneen 19-vuotiaan Kaarle Einar Seleniuksen. Häntä syytettiin vakoilusta.²⁵⁴ Tikka ja Arponen ovat myös maininneet toisesta samaan aikaan tapahtuneesta teloituksesta, mutta uhrin mahdollisesta henkilöllisyydestä ei ole tietoa. Oletus toisesta teloitetusta on samanlainen kuin 1.-2.2. tapahtuneissa teloituksissa.

27-vuotias Antti Sinkkonen otettiin 21.2. kiinni tuntemattomana Imatrankoskella, kun hän yritti paeta. Tiettävästi Sinkkonen ei kuulunut kumpaankaan sodan osapuolelle. Hänet ammuttiin tuomioksi pakoyrityksestä.²⁵⁵

Mannerheimin 25. helmikuuta julkaisemalla kuulutuksella ei näytä olleen vaikutusta valkoisten toimintaan punaisia kohtaan. Mannerheimin kuulutus olisi periaatteessa mahdollistanut suuremmankin punaisten teloittamisen. Kuulutuksen mukaan kaikki, jotka tavataan linjojen takana hävittämässä teitä, siltoja, kulkuneuvoja, sähkö-, lennätin- ja

²⁴⁹ Tikka ja Arponen 1999, 116; Suomen Sotasurmat 1914–1922.

²⁵⁰ Tikka ja Arponen 1999, 333.

²⁵¹ Suomen sotasurmat 1914–1922.

²⁵² Suomen sotasurmat 1914–1922.

²⁵³ Tikka ja Arponen 1999, 333.

²⁵⁴ Suomen sotasurmat 1914–1922.

²⁵⁵ Tikka ja Arponen 1999, 333.

puhelinjohtoja, ammuttaisiin ”paikalla”. Vielä suuremman hyväksytyyn mahdollisuuden teloittaa punaisia, antoi kuulutuksen kohta, jossa kapinallinen, joka avoimessa taistelussa laskee aseensa ja antautuu vangiksi, vangittakoon päällikön harkinnan mukaan.²⁵⁶ Erityisesti tämä kuulutuksen kohta antoi suuren päätävävallan ryhmien ja muiden pienempien osastojen johtajille. Periaatteessa kuulutus mahdollisti kuolemantuomion antamisen heti punaisten antautuessa. Tällä Mannerheimin kuulutuksella oli todennäköisesti paljon vaikutusta siihen, että punaiset pelkäsivät saarroksiin joutumista ja sitä myöten vangiksi joutumista.

Helmikuun 26. päivänä valkoiset surmasivat 26-vuotiaan kolmen lapsen isän Armas Aron. Aro oli kotoisin Jääskestä ja hän kuului punakaartiin. Hänet murhattiin Imatralla.²⁵⁷ Siitä ei ole tietoa, että milloin hän on joutunut vangiksi.

Maaliskuun ensimmäisenä päivänä ammuttiin jääskeläinen 26-vuotias punakaartiin kuulunut Pietari Kopperi. Tarkkaa kuolinpaikkaa ei ole tiedossa, mutta oletettavasti hänet on surmattu Joutsenon rintamalla, todennäköisimmin Penttilän rintamaosalla.²⁵⁸

Jääskessä kirjoilla ollut 78-vuotias Maria Salakka ammuttiin maaliskuun kolmantena päivänä. Salakka oli leski.²⁵⁹

Johannes Urolainen, 39-vuotias sahatyöläinen Lappeelta, ammuttiin yhdeksäs päivä maaliskuuta Joutsenossa. Surmamotiivina oli sotasyö.²⁶⁰

30-vuotias kolmen lapsen isä August Ampainen tuomittiin sota-oikeudessa kuolemaan maaliskuun 11. päivänä. Tuomio pantiin täytäntöön Imatrankoskella valkoisten toimesta. Ampainen kuului punaisiin.²⁶¹

Samana päivänä August Ampaisen kanssa kuoli valkoisten toimesta Ida Pelli. 24-vuotias Pelli oli leski ja hänet luokiteltiin valkoisten toimesta punaiseksi. Pellin tarkkaa kuolinpaikkaa ei ole tiedossa, mutta todennäköisesti hänet murhattiin hänen kotiseudullaan. Pelli oli kuollessaan kirjoilla Jääskenkunnassa.²⁶²

²⁵⁶ Eerola ja Eerola 1998, 82.

²⁵⁷ Suomen sotasurmat 1914–1922.

²⁵⁸ Suomen sotasurmat 1914–1922.

²⁵⁹ Suomen sotasurmat 1914–1922.

²⁶⁰ Suomen sotasurmat 1914–1922.

²⁶¹ Suomen sotasurmat 1914–1922; Tikka ja Arponen 1999, 335.

²⁶² Suomen sotasurmat 1914–1922.

Ida Toivonen murhattiin 13.3. Imatralla. Hän oli kuollessaan 30-vuotias naimisissa oleva nainen. Toivonen ei kuulunut punakaartiin, mutta valkoiset luokittelivat hänet punaiseksi.²⁶³

Maaliskuun 17. päivänä 31-vuotias talollinen Raudusta kotoisin oleva Yrjö Koiranen murhattiin Jääskessä. Koiranen kuului punaisiin.²⁶⁴

Maaliskuussa, tarkkaa päivämäärää ei tiedetä, valkoiset surmasivat 55-vuotiaan Eljas Könssin. Eljas Könssi, Mikko Könssin veli, ei kuulunut punakaartiin, mutta hänet tuomittiin punaisten kätyrinä. Kuolemantuomio pantiin täytäntöön Penttilässä.²⁶⁵

Huhtikuun ensimmäisenä päivänä tuomittiin Jääskessä valkoisten toimesta kuolemaan Vappu Hyvättinen ja Antti Tiimo. Hyvättinen ja Tiimo tuomittiin varkaudesta. Tämä varkaus tapahtui Joutsenon Nevalassa punaisten ryöstämässä Filipoffin kaupassa.²⁶⁶ Hyvättinen oli 22-vuotias naimaton nainen. Tiimo oli 56-vuotias naimisissa oleva talollinen, jolla oli kohtalainen toimentulo. Kumpikaan sekä Hyvättinen, että Tiimo eivät kuuluneet punakaartiin.²⁶⁷

18. huhtikuuta ammuttiin jääskeläinen Juho Rouhiainen Imatralla. 33-vuotias naimisissa oleva Rouhiainen lueteltiin valkoisten toimesta punaiseksi. Syynä Rouhaisen kuolemantuomioon oli varkaus.²⁶⁸

48-vuotias työmies August Puustinen ammuttiin Imatralla 22. päivä huhtikuuta. Puustinen oli kirjoilla Ruokolahdella. Hän kuului punakaartiin.²⁶⁹

Ruokolahtelainen Juho Leinonen ammuttiin punaisena pidettynä sodan aikana. Tarkkaa päivämäärää tästä tapauksesta ei ole tiedossa. Myöskään Ita Kopperin murhan päivämäärää ei tiedetä. Kopper oli 23-vuotias jääskeläinen, joka murhattiin suunsoiton takia. Kopper oli ammatiltaan sekatyöläinen, eikä hän kuulunut punakaartiin.²⁷⁰

20-vuotias punaisiin kuulunut helsinkiläinen Viljam Nurmi kuoli vankeudessa Imatralla huhtikuun 12. päivä. Tarkempaa tietoa siitä, että onko valkoisilla ollut osuutta kuolemaan,

²⁶³ Suomen sotasurmat 1914–1922.

²⁶⁴ Suomen sotasurmat 1914–1922.

²⁶⁵ Suomen sotasurmat 1914–1922.

²⁶⁶ Tikka ja Arponen 1999, 339.

²⁶⁷ Suomen sotasurmat 1914–1922.

²⁶⁸ Suomen sotasurmat 1914–1922.

²⁶⁹ Suomen sotasurmat 1914–1922.

²⁷⁰ Suomen sotasurmat 1914–1922.

ei ole. On myös mahdollista, että Nurmi on saattanut joutua vankeuteen haavoittuneena ja kuollut tästä johtuen. Tietojen mukaan hän ei kuitenkaan kuollut sairaalassa.²⁷¹

Molempien osapuolten sodan aikaisten teloituksien ja murhien osalta on huomion arvoista se, että valkoiset murhasivat huomattavan määrän naisia. Joutsenon alueella ei kuitenkaan ollut punaisten joukoissa sotimassa naisia, joten tämä huomio on siinä mielessä mielenkiintoinen. Tämä vahvistaa sitä olettamusta, että valkoiset tuomitsivat kuolemaan sodan ulkopuolella olevia useammin kuin punaiset.

7.4 Taisteluiden ulkopuolella onnettomuuksissa tai tapaturmaisesti kuolleet

Ennen sotatoimien alkua Joutsenon rintamalla kuoli Lappeenrannassa tapaturmaisesti 42-vuotias sekatyöläinen Ossi Herranen.²⁷² Hän oli kotoisin Lappeelta. Suomen sotasurmat 1914–1922 on merkinnyt Herrasen kuolinsyyksi kaatunut ja paikaksi Lappeenranta. Tämä on väärä tieto jo sen takia, että tuolloin ei käyty taisteluita Lappeenrannan suunnalla. Toiseksi Lappeenrannassa ei kaatunut sodan aikana yhtään henkilöä. Kaikki kuolleet sotaan kuuluvat kuolivat Lappeenrannassa ainoastaan murhien seurauksena tai tapaturmaisesti.

30-vuotias Joutsenolainen Juho Mäkelä kuoli vahingonlaukauksesta viides päivä helmikuuta. Mäkelä kuului valkoisiin, mutta tarkkaa tietoa ei ole siitä, missä Mäkelä kuoli ja kenen ampuma vahingonlaukaus oli; hänen oma vai jonkun muun ampuma.²⁷³ Taisteluissa Mäkelän kuolemaan johtanut harhaluoti ei ainakaan ole tullut, koska taistelut Joutsenon rintamalla alkoivat vasta helmikuun kahdeksantena päivänä. On tietenkin mahdollista, että Mäkelä on voinut olla jollakin toisella rintamalla taistelemassa, ja tämä kyseinen onnettomuus on voinut syntyä siellä käynnissä olevien taisteluiden yhteydessä. Pääsääntöisesti kuitenkin Joutsenon seudulla asuvat taistelivat omilla kotikulmillaan.

Myös punaisten puolella tapahtui sodan aikana vahingonlaukauksista johtuvia kuolemia. Lappeelta kotoisin oleva 4-vuotias Hugo Nousiainen kuoli vahingonlaukauksesta 21.2..²⁷⁴ Tarkempaa tietoa paikasta ei ole, mutta Nousiainen oli kirjoilla Lappeella, joten mitä todennäköisimmin tapaturma on sattunut kyseisellä alueella.

²⁷¹ Suomen sotasurmat 1914–1922.

²⁷² Kansan Ääni 9.2.1918.

²⁷³ Suomen sotasurmat 1914–1922.

²⁷⁴ Suomen sotasurmat 1914–1922.

Maaliskuun neljäntenä päivänä valkoisten Arvid Laukniemi kuoli vammoihinsa Imatran sairaalassa. Laukniemi oli saanut osuman sääreensä 22.2. tiedusteluretken päätteeksi, kun joltakin tiedusteluosastolaiselta oli lauennut ase vahingossa. Luoti oli tullut toisesta huoneesta seinän läpi ja osunut Laukniemeä. Hän oli kuollessaan 20-vuotias ja ammatiltaan maanviljelijä.²⁷⁵

Toinen päivä maaliskuuta Penttilässä kuoli vanha nainen luodista. Nainen oli alkanut siivoamaan hajonneista ikkunoista tulleita lasinsiruja kielloista huolimatta. Talo sijaitsi linjojen välissä ja oli näin ollen tulilinjalla. Nainen kuoli runsaaseen verenvuotoon. Samassa talossa loukkaantui myös 11-vuotias poika, joka sai kranaatin sirpaleen pakaraan. Edellä mainittujen henkilöiden nimiä ei ole tiedossa.²⁷⁶

Toinen tapaturmainen kuolema Lappeenrannan tai Lappeen alueella tapahtui, kun 47-vuotias punaisiin kuuluva Ville Korhonen kuoli Lappeenrannassa tapaturmaisesta vahingonlaukauksesta maaliskuun 15. päivänä. Korhonen oli ammatiltaan työmies.²⁷⁷

26. päivä maaliskuuta kaksi joutsenolaista talon emäntää kuoli räjähdysonnettomuudessa tai räjähdysonnettomuuksissa. Todennäköisesti onnettomuus tapahtui Joutsenossa, koska suurin osa paikkakuntalaisista ei poistunut kotiseudultaan sodan ajaksi. Maria Frostin ja Eeva Maijasen osalta ei ole tietoa siitä, kuolivatko he samassa räjähdysonnettomuudessa.²⁷⁸

Maaliskuun viimeisenä päivänä katosi 70-vuotias ruokolahtelainen Aaro Kotilainen matkalla Lauritsalasta Joutsenoon. Hän oli sairaana ja pyrkimässä Lauritsalasta Imatralle. Kotilainen oli ammatiltaan asioitsija.²⁷⁹

Joutsenolainen Vihtori Saarinen kuoli kotonaan punaisten ampumaan harhaluotiin huhtikuun kymmenentenä päivänä. 54-vuotias Saarinen oli talollinen mies, joka ei kuulunut sodan kumpaakaan osapuoleen.²⁸⁰ Hugo Hulke on todennut Saarisen kuuluneen punakaartiin ja kaatuneen Joutsenon alapitäjän taisteluissa.²⁸¹

²⁷⁵ Parmanen 1924, 104; Suomen sotasurmat 1914–1922.

²⁷⁶ Parmanen 1924, 125–126.

²⁷⁷ Suomen sotasurmat 1914–1922.

²⁷⁸ Suomen sotasurmat 1914–1922.

²⁷⁹ Tikka 1999, 109; Suomen sotasurmat 1914–1922.

²⁸⁰ Suomen sotasurmat 1914–1922.

²⁸¹ Hulke 1968, 12.

57-vuotias Matti Kruusi kuoli Vihtori Saarisen tapaan harhaluotiin. Tietoa siitä, että kumman puolelta tappava luoti on tullut, ei ole tietoa. Kruusi oli naimisissa oleva talollinen mies.²⁸²

Pekka Frosti oli kolmas Joutsenossa kirjoilla ollut henkilö, joka kuoli pommin räjähdykseen. Frosti oli 82-vuotias talollinen mies, jolla ei ollut osuutta sotatoimiin millään tavalla.²⁸³

8 Valkoiset etenevät kohti Lappeenrantaa

8.1 Punaiset ja sivulliset maksavat sodan hinnan hengillään

Kuten on jo aikaisemmin todettu, punaiset perääntyivät Joutsenon rintamalta huhtikuun 25. päivän aamuna. Valkoisilla oli suunnitelmassa hyökätä samana päivänä Joutsenon kirkonkylään ja siitä kohti Lappeenrantaa. Varsinaista hyökkäystä ei tarvittu, vaan kirkonkylä oli tyhjillään paenneista punaisista.²⁸⁴

Valkoiset jatkoivat matkaansa Lappeenrantaa kohden ja saapuivat Lappeen pitäjään Saimaan kanavan varrelle. Täällä he saivat ensi kosketuksen punaisiin. Punaisten joukot olivat erittäin pienet, ja varsinaisia taisteluita ei syntynyt. Lappeenrantaan jääneistä punaisista suurin osa oli palannut koteihinsa odottamaan tulevaa.²⁸⁵

Valkoisten etenemisen myötä alkoi myös punaisten tai punaisiksi epäiltyjen välitön puhdistus. Punaisia surmattiin nopeiden päätösten seurauksena, ja uhreiksi joutui pääasiassa punaisten rivisotilaita. Surmattuihin lukeutui myös tavallisia työläisiä, joilla ei ollut minkäänlaista osuutta kapinaan.²⁸⁶

Kuolemantuomion antamista helpotti jo aikaisemmin mainitsemani kenraali Mannerheimin 25. helmikuuta antama julistus, jossa mainitaan, että ”henkilöt, jotka tekevät aseellista vastarintaa maan laillista sotavoimaa vastaan, ammutaan paikalla.”²⁸⁷

Huhtikuun 25. päivän aikana valkoiset surmasivat 24 punaista tai punaiseksi luokiteltua henkilöä. Näistä August Räihän lentävä komppania surmasi 21 Vennäistenpellolla,

²⁸² Suomen sotasurmat 1914–1922.

²⁸³ Suomen sotasurmat 1914–1922.

²⁸⁴ Parmanen 1924, 254–256.

²⁸⁵ Tikka ja Arponen 1999, 201–205.

²⁸⁶ Tikka ja Arponen 1999, 205–207, 340–341.

²⁸⁷ Eerola ja Eerola 1998, 82–83; Tikka ja Arponen 1999, 210–211.

Lappeella. Seuraavana päivänä valkoiset etenivät aina Lappeenrantaan asti. Kaupungissa ei ollut kuin vähäinen määrä punaisia ja kaupunki vallattiin ilman vastarintaa. Lappeenrannan ja Lappeen alueilla surmattiin 33 epäiltyä 26.4.. Itsestään Korkkitehtaan rannassa, lähellä venäläisiä kasarmeja, ammuttiin 21 enemmän tai vähemmän kapinalliseksi epäiltyä. Usein tuomioon saattoi riittää pelkkä aseiden omistus tai punaisilta saatu tavara.²⁸⁸

8.2 Valkoinen terrori 25.4.–27.4. ja Tapanaisen muistiinpanot

Valkoisten edetessä kohti Lappeenrantaan 25.4. alkaen ei matkan aikana tapahtuneita kuolemia voida enää pitää sodankäynnin aiheuttamina. Voidaan sanoa, että toimet olivat summittaista tappamista. Tämä kolmen päivän aikainen terrori oli suurempaa kuin koko aikaisemmin sodan aikana tapahtunut terrori yhteensä molemmat sodan osapuolet mukaan lukien. Kuolemantuomioiden antamisessa ei ollut suurempia oikeudenkäyntejä, vaan kuolemat suoritettiin nopeilla päätöksillä. Useissa tapauksissa kuolemantuomiosta päättivät yksittäiset henkilöt, ja kuolemantuomion perimmäisenä syynä oli ainoastaan kova viha vastapuolta kohtaan. Kuolemantuomion saattoi saada myös sotaan kuulumaton henkilö, joka vain laskettiin punaiseksi esimerkiksi työväenyhdistykseen kuulumisen tai ammatillisen taustan vuoksi.

Näiden ensimmäisten päivien aikana, jolloin valkoiset etenivät Lappeenrantaan ja alkoivat siellä etsiä punaisia, oli järjestelmällisyys kaukana valkoisten toiminnassa. Tämä on tietenkin siinä määrin ymmärrettävää, koska valkoistenkaan puolella ei ollut sotakoneisto mitenkään hyvin organisoitua, kuten ei punaisellakaan puolella. Toinen syy valkoisten mielivaltaiseen tappamiseen oli siinä, että Lappeenrannan valloitus sujui valkoisten osalta odotettua nopeammin, koska punaiset perääntyivät ilman taisteluita. Näin ollen varsinainen järjestyksen pito ja lakien noudattaminen tuli Lappeenrantaan muutamia päiviä jäljessä etenemiseen verrattuna. Tämä ei ollut poikkeavaa verrattuna valkoisten toimintaan muilla rintamilla. Samanlaisia kohtaloita kokivat punaiset ja punaisiksi lasketut henkilöt myös esimerkiksi Varkauden ja Tampereen valloituksen yhteydessä. Näissäkin tapauksissa valkoiset langettivat kuolemantuomioita hyvin nopealla aikataululla ja heppoisin perustein.

Näiden ensimmäisten päivien jälkeen, jolloin valkoiset olivat edenneet Lappeenrantaan, kuolemantuomiot muuttuivat lähes täysin oikeudenkäynnin seurauksena tapahtuviksi. Siksi

²⁸⁸ Tikka ja Arponen 1999, 340–341.

25.4.- 27.4. välistä ajanjaksoa voidaankin nimittää esipuhdistukseksi. Tänä ajanjaksona osa valkoisten suorittamista murhista, joita hyvällä syyllä voidaan laskea sellaisiksi, tapahtui jo matkalla kohti Lappeenrantaan. Lauritsalassa ja erityisesti Vennäisten pellolla Laihialla koki moni punaiseksi laskettu henkilö viimeiset elinhetkensä.²⁸⁹ Punaisten puolella oli jonkinlaista tietoa ja oletusta siitä, että jotain pahaä voi tapahtua lahtareille kiinni jäädessä. Siksi moni joutsenolainen lähtikin pakoon perheineen, koska lahtareita pelättiin, eikä tulevasta kohtelusta ollut varmuutta.²⁹⁰

Johdannossa otinkin jo hieman kantaa sotatuomari Toivo Tapanaiseen ja hänen tekemien muistiinpanojen mahdollisiin väärentämisiin. Toivo Tapanainen toimi sodan aikana valkoisten eri esikunnissa Karjalan rintamalla. Hän oli vähin äänin sisällissodan sytyttyä siirtynyt rintaman valkoiselle puolelle. Sisällissodan loputtua hän toimi Lappeenrannassa sotatuomarina, ja oli näin ollen langettamassa punaisille tuomioita sodan jälkeen. Tämä ajanjakso ei kuitenkaan kuulu käsittelemääni ajanjaksoon. Heti sodan jälkeen langetettuihin kuolemantuomioihin ja murhiin Lappeenrannan alueella hänellä ei ollut minkäänlaista osuutta. Näistä heti sodan jälkeen tapahtuneista murhista hänellä oli kuitenkin tarkat muistiinpanot.

Toivo Tapanainen toimi ennen sisällissotaa Lappeen tuomiokunnassa auskulttina P. E. Svinhufvudin alaisena. Myöhemmin hän teki uran Kansallispankin johtajana Lappeenrannassa. Hänellä oli hyviä suhteita niin armeijaan kuin politiikkoihin. Ensimmäisen maailmansodan aikana hänellä oli joitakin toimia sotatuomarin ominaisuudessa.²⁹¹

Tapanaisen muistiinpanojen olemassa olo tuli julki 1980-luvun lopussa niin sanotun Huhtiniemi-huhun yhteydessä. Tapanaisen talossa asunut henkilö väitti silloin, että hänellä on asiakirjoja, jotka todistavat Huhtiniemen huhun oikeaksi. Nämä asiakirjat olivat Toivo Tapanaisen laatimia. Huhtiniemen tapauksella tarkoitetaan sitä, että jatkosodan aikana olisi Lappeenrannan Huhtiniemessä teloitettu rintamalta karanneita sotilaita huomattava määrä Neuvostoliiton suurhyökkäyksen aikana.²⁹²

Vuonna 1996 luovutti nimettömänä pysynyt henkilö, joka väitti pitävän hallussa vuoden 1944 teloituksista kertovia asiakirjoja, Lappeenrannan museolle muistiinpanoja, joiden hän

²⁸⁹ ks. Tapanaisen muistiinpanojen kuolinpaikat.

²⁹⁰ Vuori 1992, 192.

²⁹¹ Arponen ja Meuronen 2006, 95–96.

²⁹² Jaakkonen 2007, 54–55.

väitti olevan Tapanaisen laatimia. Nykyään nämä muistiinpanot ovat Lappeenrannan kaupungin arkistossa. Muistiinpanojen joukossa ei ole todisteita vuoden 1944 teloituksista, mutta ne sisältävät tarkkoja tietoja sisällissodan aikaisista kuolemantuomioista ja murhista Lappeenrannan alueella. Nämä asiakirjat eivät kuitenkaan saaneet huhua Huhtiniemen tapauksesta loppumaan, vaan se jäi edelleen elämään.²⁹³

Huhtiniemen tapaus oli julkisuudessa esillä tasaiseen tahtiin vuosituhannen vaihteessa, ja huhun pitävyyden ja pitämättömyyden puolelle asettui monia hyvin vaikutusvaltaisia henkilöitä. Huhulle saatiin kuitenkin selvyys vuonna 2006, kun Huhtiniemessä aloitettiin kaivaukset. Kaivauksissa löytyi luurankoja, mutta nämä olivat sinne 1700–1800 luvulla haudattuja venäläisiä.²⁹⁴ Tapauksen ympärillä jatkui kuitenkin vielä puhetta. Nyt alettiin puhua yksityishenkilön, jota lehdistössä ja mediassa oli aloitettu kutsua syväkurkuksi, luovuttamien asiakirjojen oikeellisuudesta. Samalla tuotiin myös esille se seikka, että onko vuodesta 1918 kertovat muistiinpanot aitoja vai väärennettyjä. Huhtiniemen tapauksessa aktiivisesti mukana ollut taipalsaarelainen harrastetutkija Juhani Tasihin, joka aikaisemmin oli pitänyt mahdollisena huhtiniemen teloituksia 1944, oli sitä mieltä, että ne olivat täysin väärennettyjä. Hänen mielestään esimerkiksi Marko Tikan ja Antti O. Arposen kirjoittama kirja Koston kevät tulisi poistaa kokonaan kirjastoista, koska se perustui valheelle. Myös Jari ja Jouni Eerola olivat suhtautuneet varauksella Tapanaisen muistiinpanoihin. Marko Tikan väitöskirjan, joka perustui vuoden 1918 tapahtumien osalta Tapanaisen muistiinpanoihin, yhteydessä aineiston luotettavuudesta äänestettiin, ja se todettiin tietyn varauksin käyttökelpoiseksi. Tikka myös kirjoitti lisensiaattityönsä aineistoon pohjautuen.²⁹⁵

On totta, että Tapanaisen muistiinpanoissa on ainakin kahta erilaista käsialaa. Sitä ei varmaan koskaan saada selville, ovatko muistiinpanot täysin Tapanaisen tekemiä. Syväkurkku on varmasti ainoa henkilö elossa, joka pystyy kertomaan enemmän muistiinpanojen oikeellisuudesta. Onhan sekin tietysti mahdollista, että Tapanainen on käyttänyt muistiinpanojen laatimisessa kirjurin apua, mikä selittäisi erilaiset käsialat. Itse uskon siihen, että muistiinpanot ovat ainakin osittaisesti Tapanaisen itsensä laatimia. Olenkin pyrkinyt huomioimaan sen käyttäessäni niitä tutkielmani loppupuolella.

²⁹³ Jaakkonen 2007, 104.

²⁹⁴ Jaakkonen 2007, 20–21.

²⁹⁵ Jaakkonen 2007, 166–173.

Kuten aikaisemmin olen todennut, valkoiset aloittivat hyökkäyksen 25. päivä huhtikuuta Joutsenon rintamalla. Tällä hyökkäyksellä oli tarkoitus edetä kohti Lappeenrantaa. Punaiset olivat aloittaneet perääntymisen kuitenkin jo ennen tätä. Syynä tähän oli ylempää saatu käsky perääntyä suojaamaan Viipuria. Valkoisten hyökkäys eteni näin ollen ilman vastarintaa Lappeenrantaa kohden. Valkoiset etenivät 25. päivän aikana Saimaan kanavan tasolle, ja kanavan läheisyydessä sen itäpuolella suoritettiin ensimmäiset murhat.

Unio Sarlinin johtama Karjalan Armeijan 3. Rykmentti sai Aarne Sihvolta 25. päivän vastaisena yönä virallisen käskyn edetä kohti Lappeenrantaa. Hyökkäyssuunnitelmana oli edetä koko rintaman yhteishyökkäyksenä kolmen kiilan avulla. Rykmentin ensimmäisen pataljoonan tarkoituksena oli edetä Joutsenon kirkolle, ja siitä edelleen kohti Lauritsalaa. Toinen pataljoona etenisi aikaisemmin vallatusta Ravattilan kylästä, joka sijaitsi Joutsenon kirkonkylän ja Penttilän rintaman välillä, kohti Saimaan kanavan suuta. Kolmannen pataljoonan tuli hyökätä tykistökeskityksen jälkeen Penttilän kylään, jossa punaisten oletettiin olevan asemissa. Tämän jälkeen tuli edetä Saimaan kanavan tasolle Nuijamaalle.²⁹⁶

8.3 Vennäistenpellon murhat

Ensimmäisten joukossa valkoisten vihan saivat kokea Turkian veljekset Juho ja Pietari. Molemmat olivat talollisia miehiä, ja he olivat jääneet Joutsenoon sodan ajaksi. Kumpikaan ei kuulunut punakaartiin, ja jos heidän olisi pitänyt valita puoli, olisivat he todennäköisesti kallistuneet valkoisten puolelle. Sodan loppupäivinä Joutsenossa Turkian veljekset oli pakko-otettu punaiselle puolelle. Syynä tähän oli se, että heillä oli hevoset, ja punaiset tarvitsivat hevostmiehiä joukkojen perääntymiseen.²⁹⁷

Turkiat olivat palaamassa takaisin Joutsenoon vietyään punaisia Lappeenrannan suuntaan. Heillä ei todennäköisesti ollut aavistusta siitä, että heille voisi tapahtua jotain valkoisten toimesta, koska he eivät katsoneet kuuluvansa punaiselle puolelle. Turkioiden kohdatessa valkoiset tapahtui ennalta odottamaton tapaus. Valkoiset vangitsivat Turkian veljekset ja ampuivat heidät myöhemmin Lauritsalassa, todennäköisesti tietämättä heidän taustaansa. Turkioiden kuolemia pidetäänkin epäonnisenä vahinkona. Turkian veljekset olivat näin ollen ensimmäisiä uhreja, jotka kuolivat valkoisten toimesta heidän edetessään

²⁹⁶ Tikka ja Arponen 1998, 201.

²⁹⁷ Vuori 1992, 198.

Lappeenrantaa kohden. Juho Turkia oli kuollessaan 29-vuotias ja Pietari Turkia 24-vuotias.²⁹⁸

Samaan aikaan Turkian veljeksien kanssa otettiin kiinni myös joutsenolaiset Vesivalon veljekset, jotka olivat palaamassa Joutsenoon. Turkian ja Vesivalon veljeksillä oli oletus, että punaiset jakavat sokeria Joutsenossa. Siksi he olivat palaamassa Joutsenoon. Tikka ja Arponen²⁹⁹ ovat maininneet, että Vesivalon veljekset olisivat myös pakko-otettu punakaartiin. Tikan ja Arposen mukaan Turkian ja Vesivalon veljekset olisivat ammuttu Vennäisten pellolla Laihian kylässä. Samaan aikaan ammuttiin myös muitakin punaisiksi epäiltyjä. Tikka ja Arponen ovat tuoneet esille sen, että ammuttujen kohtalon olisi päättänyt suurimmaksi osaksi Juho Räihä. Räihä oli tullut Laihian kylään 25.4. lentävän osaston kanssa, jonka päällikkönä hän toimi. Illan aikana paikalle oli saapunut tuntemattomaksi jäänyt valkoisten luutnantin arvoinen sotilas, jolle Räihä oli kertonut vangittujen olevan Lauritsalan punakaartilaisia tai muuten tunnettuja paikallisia punikkeja. Luutnantti oli tehnyt nopean päätöksen, joka oli kuolemantuomio.³⁰⁰ Tapanainen on muistiinpanoissaan kirjannut sekä Turkian, että Vesivalon veljesten kuolleen Lauritsalassa.³⁰¹ Muista Vennäisten pellolle ammutuista on tekstissä myöhemmin lisää.

Pontuksella, rautatien varteen, valkoiset ampuivat Jussi Muston 25. huhtikuuta eli samana päivänä kun valkoiset etenivät kohti Lappeenrantaa.³⁰² Musto surmattiin siksi, että hän kuului punakaartiin. Musto oli kotoisin Nuijamaalta ja hän oli ammatiltaan suutari. Toisessa yhteydessä Muston etunimenä on käytetty Jooseppi-nimeä. Musto haudattiin Pontuksen kaivantoon,³⁰³ jossa on yhä hänen hautansa.³⁰⁴ Jussi Musto vangittiin alun perin yhdessä veljensä Antin kanssa. Antti kuitenkin pääsi pakenemaan teloitustilanteessa ja jäi henkiin. Teloituskäskyn antoi Uno Serenius, joka oli tuolloin humalassa. Sereniuksen päihtyneen tilan huomattuaan valkoiset tulivat siihen tulokseen, että loput vangit siirretään läheiseen tupaan odottamaan jatkotoimia. Nämä loput siirretyt kokivat sitten loppunsa seuraavana yönä.³⁰⁵

²⁹⁸ Tapanainen 216; Vuori 1992, 198; Suomen sotasurmat 1914–1922.

²⁹⁹ Tikka ja Arponen 1998, 20, 340.

³⁰⁰ Tikka ja Arponen 1998, 20–21.

³⁰¹ Tapanainen 216.

³⁰² Tapanainen 221.

³⁰³ Tikka ja Arponen 1998, 19.

³⁰⁴ Kirjoittajan huomautus.

³⁰⁵ Tikka ja Arponen 1998, 18–19, 202.

Vennäisten pellolle surmattiin yhteensä 22 punaiseksi luokiteltua henkilöä Tikan ja Arposen mukaan.³⁰⁶ Vuori kertoo kirjassaan Toivo Valtosen todenneen surmattuja olleen 18 henkilöä.³⁰⁷ Turkioiden ja Vesivalojen lisäksi Tapanainen on muistiinpanoissaan kirjannut 12 henkilöä ammutuiksi Vennäisten pellolla 25.4. tai 26.4.. Päivämäärät ovat kirjatut ammuttujen kohdalla molemmiksi päiviksi, koska surmaamiset tapahtuivat 25.4. ja 26.4. välisenä yönä. Osalle Tapanainen on merkinnyt tarkaksi kuolinajaksi kello 00.15 26.4..

Seuraavat henkilöt ammuttiin Turkioiden ja Vesivalojen lisäksi Vennäisten pellolle; Elias Niemimuukko, Toivo Hiltunen, Ilmari Hiltunen, Edvard Hartikka, Daavid Stark, Kalle Kauralainen, Anton Turunen, Onni Nieminen, Tuomas Jokela, Anton Puranen, Armas Pusa ja Elias Pusa. Useat ammutuista kuuluivat Lamposaaren ja Mustolan työväen yhdistyksiin.³⁰⁸

Suomen sotasurmat 1914–1922 on ilmoittanut Esaias Pusan surmatuksi 25.4., samoin kuin Tikka ja Arponenkin ovat maininneet hänen kuolleen samana päivänä.³⁰⁹ Tapanainen on muistiinpanoissaan maininnut Esaias Pusan olleen Armas ja Elias Pusan isä. Lisäksi Tapanainen on kirjannut muistiinpanoihin Esaias Pusan ammutuksi viides päivä toukokuuta.³¹⁰

Tikka ja Arponen ovat lisäksi maininneet edellä mainittujen lisäksi Vennäisten pellolla ammutuiksi 36-vuotiaan mökkiläisen Jaakko Miettisen, 31-vuotiaan työmies Petter Partasen, 24-vuotiaan työmies Jukka Partasen, 42-vuotiaan sekatyömies Juho Poikolaisen, 36-vuotiaan työmies Juosu Vanhasen, työmies Jalo Tielisen ja 44-vuotiaan Martti Sappisen. Tikka ja Arponen eivät ole maininneet ammutuksi Daavid Starkia. Jos Tapanaisen muistiinpanoissa olleet ja lisäksi Tikan ja Arposen tutkimuksessa esiin tuomat henkilöt laskee yhteen, niin ammuttuja olisi 22 henkilöä. Tähän kun lisää Daavid Starkin, niin määrä olisi 23.³¹¹

³⁰⁶ Tikka ja Arponen 1998, 340–341.

³⁰⁷ Vuori 1992, 183.

³⁰⁸ Tapanainen 213–224.

³⁰⁹ Tikka ja Arponen 1998, 341.

³¹⁰ Tapanainen 224.

³¹¹ Tikka ja Arponen 1998, 340–341.

8.4 Surmatyöt jatkuvat Lauritsalassa

Vennäistenpellon lisäksi valkoiset surmasivat 25.4. aikana myös muualla Lauritsalan alueella punaisia tai punaisiksi epäilemiään henkilöitä. Aina ei edes tarvinnut olla epäiltynä punaiselle puolelle kuuluvaksi, vaan kuolemaan saattoi riittää pelkkä valkoisen puolen vastustaminen tai jokin valkoisen puolen toimia estävä tai vaikeuttava toiminta. Tapanainen on merkinnyt muistiinpanoihinsa 25.4. Lauritsalassa ammutuksi Verner Peltosen.³¹² Mahdollisesti samaan aikaan ammuttiin myös vuonna 1861 syntynyt mökkiläinen Adam Heikkinen. Heikkinen kuoli kotikulmillaan, sillä hän oli kotoisin Lauritsalasta. Tikka ja Arponen ovat ilmoittaneet ammutuksi tulemisen syyksi sen, että Heikkinen ei ollut suostunut auttamaan jääkäreitä.³¹³

Valkoiset etenivät päivän aikana Saimaan kanavan tasolle, jossa oli enää pieniä punaisten varmistusjoukkoja. Suurin osa punaisista oli perääntynyt Lappeenrantaan ja sieltä edelleen Viipuriin tai omiin koteihinsa, jossa he odottivat mitä seuraavat päivät tuovat tullessaan. Suurempia taisteluita ei valkoisten ja punaisten jälkijoukkojen kanssa käyty. Tikka ja Arponen ovat tutkimuksessaan kertoneet kahdesta hevosella liikkuneesta punaisesta, joista toinen kaatui ja toiselta kuoli hevonen. Kuolleen punaisen nimi oli Häkkinen.³¹⁴ Suomen sotasurmassa 1914–1922 on merkitty kaatuneeksi lappeenrantalainen 22-vuotias kirjaltaja Hugo Häkkinen. Kuolinpäivämäärä on 27.4., mutta tässä on todennäköisesti virhe, koska tuolloin ei enää ollut taisteluita Lappeenrannassa. Toisaalta kyseinen Hugo Häkkinen on voinut kaatua myös Viipurin suunnalla, koska siellä oli tuohon aikaan taisteluita. Suomen sotasurmat 1914–1922 ei mainitse Häkkisen kuolinpaikkaa.³¹⁵ Häkkisen mukana ollut toinen punainen, joka liikkui hevosella, pääsi pakenemaan Saimaan kanavan reunoja myöten.³¹⁶ Siitä ei ole tietoa, että onko tämä kyseinen henkilö ollut joku myöhemmin alueella ammuttu.

Valkoiset joukot etenivät jo 25.4. iltapäivällä Saimaan kanavan yli tykistön johtajan Inge Pippingin johdolla. Kanavan toisella puolella oli punaisia vartiomiehiä, joille valkoisten tulo tuli täytenä yllätyksenä. Heillä ei ollut edes käsissään aseita, vaan ne olivat vartiokopissa. Alkuun he eivät edes tajunneet tulevien joukkojen olevan valkoisia, vaan he luulivat heitä

³¹² Tapanainen 221.

³¹³ Tikka ja Arponen 1998, 341.

³¹⁴ Tikka ja Arponen 1998, 202.

³¹⁵ Suomen sotasurmat 1914–1922.

³¹⁶ Tikka ja Arponen 1998, 202.

omiksi joukoiksi.³¹⁷ Tämä kuvaa hyvin sitä, miten punaiset joukot yllätettiin täysin. Syynä tähän oli omien joukkojen nopea ja yllättävä perääntyminen, josta kaikille punaisille ei ollut edes tullut ilmoitusta. Toisaalta myös valkoisten suunnittelema nopea ja laaja hyökkäyksen eteneminen yllättivät punaiset.

Ehkäpä erikoisimman ja jälkikäteen heppoisimman perusteen kuolemaan johtaviin syihin antoivat seuraavana päivänä, eli 26.4. irtolaiset Hilja Korhonen ja Saul Korhonen sekä työmies Juhani Tölikkö. Edellä mainitut ammuttiin, koska he olivat soittaneet suutaan pidätettäessä. 19-vuotias Hilja Korhonen, 24-vuotias Saul Korhonen ja 45-vuotias Juhani Tölikkö ammuttiin Saimaan kanavan varteen Soskualla. Kaikki henkilöt olivat kotoisin Viipurin pitäjältä.³¹⁸

Samana päivänä Saimaan kanavan läheisyydessä ammuttiin myös Lappeelta kotoisin oleva, vuonna 1872 syntynyt mökkiläinen Mikko Hirvonen. Tapanaisen papereissa lukee, että Hirvonen oli paennut pidättäjiä ja hänet oli ammuttu Luukkaalla tielle.³¹⁹ Hirvosen kuolema on ollut mitä todennäköisimmin vastaavanlainen kuin Korhosten ja Tölikön tapauksessa. Molemmissa tapauksissa pidätettävä tai pidätettävät ovat yrittäneet tehdä selväksi sitä, että he eivät kuulu punaisten toimintaan millään tavalla. Tämä on aiheuttanut pidätettävien ja pidättäjien välille sanaharkkaa, mikä lopulta johtanut pidätettävien kuolemaan.

Myös 26.4. ammuttiin Martti Koppinen, joka oli kotoisin Lappeen Mustolasta. Tämän 43-vuotiaan sahatyöläisen kuolinpaikka oli Lauritsala.³²⁰ Tikka ja Arponen ovat lisänneet Koppisen tiedoiksi, että hän oli Mustolan työväen yhdistyksen sekakuoron johtaja. Joissain muissa lähteissä Tikan ja Arposen mukaan on Koppisen kuolintapaus yhdistetty Vennäistenpellon murhiin.³²¹ Tätä väitettä tukee se, että Suomen sotasurmat 1914–1922 on ilmoittanut Koppisen kuolinpäivämääräksi 25.4..

Laihian kylässä Lappeella ammuttiin vuonna 1881 syntynyt kanavatyömies Eino Sairanen.³²² Varmaa tietoa ei ole siitä, onko hän kuulunut samaan Vennäistenpellolla ammuttuihin vai onko hänet ammuttu yksittäisenä henkilönä. Syynä Sairasen pidätykseen oli pidätyksen vastustaminen, kuten useilla muillakin yksittäin surmatuilla.

³¹⁷ Tikka ja Arponen 1998, 203.

³¹⁸ Tapanainen 220.

³¹⁹ Tikka ja Arponen 1998, 341.

³²⁰ Tapanainen 221.

³²¹ Tikka ja Arponen 1998, 341.

³²² Tikka ja Arponen 1998, 341.

Elias Anttonen Lappeelta ammuttiin Lauritsalassa 26.4.. Anttonen oli 37-vuotias talollinen. Anttosta ei löydy Tapanaisen muistiinpanoista, mutta Tikka ja Arponen sekä Suomen sotaturmat 1914–1922 ovat esittäneet Anttosen kuolleeeksi kyseisenä päivänä.³²³ Myös työmies Matti Rauhola on Tikan ja Arposen tutkimuksessa esitetty ammutuksi 26.4.. Rauhola oli vuonna 1852 syntynyt työmies. Tikka ja Arponen esittävät Tapanaisen muistiinpanoihin nojaten, että Rauhola olisi ammuttu Luukkaalla tielle. Yhteyttä samoin myös Luukkaalle tielle ammutun Mikko Hirvosen ja Rauholan yhteydelle eivät Tikka ja Arponen ole maininneet mitään.³²⁴

26.4. Pajarilan kylässä ammuttiin työmies Evert Vuorio, joka oli Hartikkalasta kotoisin. Vuorio oli entiseltä nimeltään Pukki. Vuorio kuoli todennäköisesti aivan kotikulmillaan, koska Hartikkala ja Pajarila sijaitsevat aivan vierekkäin. Vuorio oli vuonna 1887 syntynyt.³²⁵

Edelleen samana päivänä ammuttiin yksittäisiä henkilöitä Lappeen kunnan itäisissä osissa valkoisten edetessä kohti Lappeenrantaa. Jalo Pielinen ammuttiin Lappeella,³²⁶ ja Mikko Taipale koki kuoleman Saimaan kanavaan.³²⁷ Tapanainen ei ole tarkemmin eritelty edellä mainittujen syytä, jotka johtivat kuolemiin.

Samalta päivältä eli 26.4. Suomen Sotasurmat 1914–1922 on löytänyt Lappeenrannassa ammutuksi Lappeelta kotoisin olevan 23-vuotiaan kirvesmiehen Emil Partasen. Partanen kuului punakaartiin ollen päällikkönä siellä.³²⁸ Tapanaisen muistiinpanoista ei löydy Emil Partasen nimeä kyseisenä päivänä kuolleeeksi.

8.5 Korkkitehtaan rannan teloitukset

Unio Sarlinin johtamat valkoiset joukot eivät saaneet yhteyttä Aarne Sihvon johtamaan esikuntaan koko 25.4.–26.4. välisenä yönä. Sarlin teki oman päätöksen aloittaa hyökkäyksen aamuyöstä kohti Lappeenrantaa. Edellisenä päivänä valkoisten joukot olivat edenneet Lauritsalan kartanolle asti, josta eteneminen jatkui seuraavana päivänä. Aamulla valkoiset olivat edenneet Kaukaan tehtaille asti, missä punaiset olivat osittain sytyttäneet sen palamaan. Eteneminen tapahtui niin nopeasti, että kaikkia taloja ei edes ehditty tutkia

³²³ Suomen Sotasurmat 1914–1922; Tikka ja Arponen 1998, 341.

³²⁴ Tikka ja Arponen 1998, 341.

³²⁵ Tikka ja Arponen 1998, 342.

³²⁶ Tapanainen 221.

³²⁷ Tapanainen 223.

³²⁸ Suomen sotaturmat 1914–1922.

punaisten varalta. Taloista, joita tutkittiin, vietiin punaisia vangeiksi Kaukaan tehtaan ruokalaan. Päivän aikana valkoiset olivat jo edenneet Lappeenrannan kaupungin laitamille, jossa he saivat tietää, että punaiset olivat jo poistuneet kaupungin alueelta.³²⁹

Aamupäivän aikana vangitut punaiset olivat olleet sodan aikana pääasiassa Kaukaan tehtaalla vartioinnissa ja muissa tehtävissä. Vangitsemisissa oli auttamassa Kaukaan kansakoulun opettaja August Kärävä, joka tunsu hyvin alueen asukkaat. Illan aikana vangit siirrettiin Lappeenrannan linnoitukseen.³³⁰

Myöhään illalla vankeja alettiin siirtää linnoituksesta varuskunnan ohi kohti Saimaan rantaa. Noin kolmekymmentä valkoista oli siirtämässä vankeja kohti korkkitehtaan rantaa. Miehet käskettiin selin kuopan reunalle ja tämän jälkeen heidät ammuttiin.³³¹

Korkkitehtaan rantaan ammuttiin 33-vuotias työmies Kalle Aalto, Mauno Suursalmi, Eetu Korhonen, 16-vuotias työmies Urho Kokki, Juho Torkkelin, 46-vuotias sekatyöläinen Adolf Nyman, 19-vuotias työmies Paavo Jokinen 19-vuotias tulkki Valfried Jalo, 56-vuotias asettaja Knuut Johansson ja 29-vuotias sekatyöläinen Matti Skotti.³³²

Matti Skotti tai oikealta sukunimeltään Skoutti ei kuollut heti ampumisen jälkeen, vaan hän pääsi pakenemaan haavoittuneena. Skoutin vaimo Matildan tarinan mukaan Matti Skoutti tuli myöhemmin yöllä kotiin haavoittuneena, minkä jälkeen vaimo vei miehen Kaukaan tohtorin luokse. Tohtori Berner yritti auttaa Skouttia, mutta hän kuoli seuraavana päivänä verenhukkaan.³³³

Kaikki ne edellä mainitut henkilöt, joiden yhteydessä on ilmoitettu ikä ja ammatti, ovat myös mainittu Suomen Sotasurmien 1914–1922 yhteydessä. Tikka ja Arponen ovat lisäksi löytäneet ammutuiksi vuonna 1889 syntyneen työmies Kaarle Grönroosin, vuonna 1880 syntyneen työmies Adam Heiskan, vuonna 1881 syntyneen työmies Taneli Hietalan, vuonna 1876 syntyneen työmies Viktor Kaipian, vuonna 1858 syntyneen työmies Jaakko Kaipiaisen, vuonna 1887 syntyneen Abel Koposen, vuonna 1877 syntyneen työmies Antti Kuosmasen, vuonna 1878 syntyneen torppari Abel Laamasen, vuonna 1890 syntyneen

³²⁹ Tikka ja Arponen 1998, 204–205.

³³⁰ Tikka ja Arponen 1998, 205–206.

³³¹ Tikka ja Arponen 1998, 206.

³³² Tapanainen 221–225.

³³³ Tikka ja Arponen 1998, 206.

työmies Edward Lindströmin, vuonna 1895 syntyneen työmies Leo Mielosen ja vuonna 1890 syntyneen seppä Janne Voutilaisen.³³⁴

Tapanaisen muistiinpanoissa sekä Tikan & Arposen keräämät tiedot kuolleista tekevät yhteensä 22 ammuttua henkilöä Korkkitehtaan rannassa. Näiden lisäksi Tikka ja Arponen ovat maininneet Korkkitehtaan rannan teloituksien yhteydessä kuolleeksi vuonna 1882 syntyneen lotjamies Emil Tapanaisen ja yhden tuntemattoman henkilön. Tämä tuntematon henkilö löytyi joukkohaudan avauksen yhteydessä vuonna 1921. Joukkohautaan oli myös haudattu aikaisemmin tutkimuksessa mainittu punaisten itse ampuma oma lemiläinen päällikkö Toivo Hagelberg. Lisäksi Tikka ja Arponen ovat maininneet Emil Tapanaisen kohdalla hänet kadonneeksi Lappeenrannan valloituksen yhteydessä. Tämä tieto perustuu kirkonkirjojen merkintään.³³⁵

Tikan ja Arposen mukaan Korkkitehtaan rannassa ammuttiin yhteensä 21 punaista tai punaiseksi epäiltyä, ja lisäksi haudasta löytyi Hagelbergin ruumis. Tikka ja Arponen eivät ole maininneet Korkkitehtaan rannan teloituksissa kuolleiksi Valfrid Jaloa eivätkä Mauno Suursalmea. Tapanainen on muistiinpanoissaan maininnut heidät ammutuiksi Korkkitehtaan rannassa.³³⁶

8.6 Teloitukset jatkuvat Lappeen itäisellä alueella

Valkoisten pääjoukkojen ollessa jo Lappeenrannan kaupungin alueella, jatkuivat kiinniotot Lappeen alueella ja erityisesti Lauritsalan suunnalla. Valkoiset jatkoivat etsintöjä ja he löysivätkin punaisiksi epäilemiä henkilöitä. Edelleenkään niin sanottu esipuhdistus ei ollut järjestelmällistä ja ylhäältä päin johdettua. Miehiä vangittiin ja heidän kuulustelujaan johtivat paikalliset henkilöt. Huhtikuun 27. päivän aikana ammuttuja voi siksi pitää huoletta kärsineen kuoleman rangaistuksen ilman oikeudenkäyntiä tai siihen viittaavaa kuulustelua.

Kuulustelujen yhteydessä suoritettiin myös edelleen 27. päivän aikana kuolemantuomioita nopeilla päätöksillä. Täten siksi voidaankin puhua, että kyseessä olevat tapaukset olivat murhia. Tällaisen kohtalon saivat kokea 27.4. Mälkiällä, Lappeen kunnan alueella, Antti Backman, Väinö Helenius, Matti Räikkönen ja Juho Kyllönen.³³⁷ Tikka ja Arponen ovat tuoneet tutkimuksessa esille edellä mainittujen lisäksi kanavatyömiehen Juho Backmanin,

³³⁴ Tikka ja Arponen 1998, 342–343.

³³⁵ Tikka ja Arponen 1998, 343.

³³⁶ Tapanainen 221, 224.

³³⁷ Tapanainen 214.

Antti Matikaisen ja Otto Matikainen. Matikaisten tapauksessa Tikka ja Arponen ovat suhtautuneet varauksella heidän kuolintapaukseen, sillä Matikaiset ovat merkitty myös kuolleeksi 8.5.. Juho Kyllönen on lisäksi mainittu sukunimeltä Kyykkänen, ja Matti Rääkkönen on etunimeltä Väinö. Väinö Heleniusta Tikka ja Arponen eivät ole noteeranneet lainkaan. Tutkimuksessa mainitaan lisäksi, että ammutut olisivat Parikan joukoista karanneita punaisia.³³⁸

August Aro, Evert Partanen ja Evert Makkonen ammuttiin Lauritsalassa 27.4..³³⁹ Partasen etunimenä on esiintynyt myös Jukka. Arosta on Tapanaisen muistiinpanoissa myös merkintä, että hänet olisi ammuttu samana päivänä linnoituksessa. Lauritsalassa ammuttiin myös Joonas Havo ja Verner Pelkonen.³⁴⁰

Tapanainen on maininnut muistiinpanoissaan, että kisakentällä on ammuttu Albin Takkinen, Valdemar Sipinen ja Kustaa Tenhunen 27.4.. Tikka ja Arponen ovat tutkimuksessaan arvelleet kisakentän sijaitsevan Lauritsalassa.³⁴¹ Todennäköisesti myös Matias Romi on ammuttu Lappeen itäisessä osassa samana päivänä. Tapanainen ei ole tarkemmin maininnut sitä, missä päin Lappeeta Romi on ammuttu. Lappeen kunta alueena oli tuohon aikaan hyvin laaja alue. Lappeen kunta ympäröi Lappeenrannan kaupunkia itä-, etelä- ja länsi puolelta. Lappeenrannan kaupunki oli vuonna 1918 pinta-alaltaan vielä erittäin pieni. Romi on voinut tulla myös ammutuksi esimerkiksi Simolassa, Lappeen kunnan alueella, jossa samana päivänä valkoiset olivat ampuneet punaisia. Tosin näissä tapauksissa Tapanainen on kirjoittanut muistiinpanoihin, että ampumiset ovat suoritettu Simolassa.³⁴²

Lappeenrannan linnoituksessa ammuttiin 27.4. 37-vuotias suutari Robert Berg Lappeelta, 38-vuotias sekatyöläinen Pekka Riikonen Lappeelta, 27-vuotias sekatyömies Matti Junni Lappeelta, August Adamsson, Otto Tuure, Kustaa Kotro, Vilho Pekkala ja Juho Paakki. Ampumapaikaksi Tapanainen on merkinnyt P.1..³⁴³ P.1. on mainittu Tapanaisen papereissa myöhemmin ammuttujen kohdalla useasti. P.1. sijaitti linnoituksen

³³⁸ Tikka ja Arponen 1998, 343.

³³⁹ Tapanainen 221.

³⁴⁰ Tapanainen 225.

³⁴¹ Tikka ja Arponen 1998, 344.

³⁴² Tapanainen 221.

³⁴³ Tapanainen 218, 221, 223–224.

pohjoiskärjessä. Tänne kerättiin joukkohauta, joka oli selvästi suurin yksittäinen hauta Lappeenrannassa.³⁴⁴

8.7 Jakowleff ja Vihelä ammutaan poliisikamarilla

Lappeenrannan poliisikamarilla tapahtui 26.4. episodi, joka kuvaa hyvin sisällissodan luonnetta. Poliisikamarilla ammuttiin kaksi miestä, joiden tausta ilmensi moninaisuudessaan sisällissodan luonnetta. Ammutut olivat 18-vuotias Mikko Jakowleff ja 30-vuotias Lenni (Leonard) Vihelä.³⁴⁵ Jakowleff toimi sodan aikana punaisen puolen poliisikamarin virkailijana. Tapanainen on nimittänyt häntä komissaariksi, joka tittelinä kuulostaa kapinallisemmalta kuin virkailija. Jakowleffiin kiteytyi hyvin punaisen puolen luonne sodassa. Hän oli nuori ja hänellä oli vastuullinen tehtävä sodan aikana. Tämä antaa hyvän pohjan käyttää sodasta nimitystä kapina tai punakapina. Kapinanimitystä käyttäessä tuodaan esille hyvin seikka, että on noustu virallista valtaa pitävää yhteiskuntaa vastaan. Tältäähän juuri Jakowleff saatiin näyttämään. Komissaari, joka on ottanut vallan lailliselta yhteiskunnalta.

Kuten aikaisemmin on todettu, niin punaiset eivät antaneet sodan aikana Lappeenrannassa yhtään kuolemantuomiota valkoisille vangeille. Jos valkoisia oli ammuttu Lappeenrannassa, niin ne olivat tapahtuneet yksittäisten henkilöiden toimesta. Vankeja kohtaan muutenkin toimittiin asiallisesti. Rapasaaren teloituksilla oli varmasti vaikutusta siihen, että Jakowleff ammuttiin heti valkoisten saapuessa Lappeenrantaan. Jakowleff sai kantaa syyn punaisen puolen hirmuteosta, johon hänellä ei ollut osuutta. Jakowleffillä oli lisäksi ortodoksinen tausta,³⁴⁶ jolla oli myös luultavasti vaikutusta hänen kohtaloonsa.

Leonard Vihelä oli ammatiltaan veturinlämmittäjä.³⁴⁷ Hänen isänsä Matti Vihelä oli suojeluskunnan päällikkö talvella 1918. Matti Vihelä haavoittui helmikuussa Varkauden taistelun yhteydessä ja sodan loppuajan sotasairaalassa. Vihelöiden isä ja poika yhteydessä kiteytyi myös yksi sodan erikoisuuksista. Saman perheen jäsenet saattoivat kuulua sodan eri osapuolille. Tässä mielessä veljessota on osuva nimitys sodalle. Se kummalle osapuolelle kuului, saattoi olla kiinni erittäin pienistä asioista. Matti Vihelää

³⁴⁴ Tikka ja Arponen 1998, 254.

³⁴⁵ Tapanainen 224; Suomen sotasurmat 1914–1922.

³⁴⁶ Suomen sotasurmat 1914–1922.

³⁴⁷ Suomen sotasurmat 1914–1922.

pidettiin ennen sotaa enemmän poliittiselta taustaltaan vasemmalle päin kallistuneena. Poika Lenni taas kuului sosiaalidemokraattien nuoriso-osastoon.³⁴⁸ Lennillä ei oikeastaan ollut mitään mahdollisuutta muuhun kuin kuulua punaisten puolelle. Hänellä oli tärkeä ammatti sodan alkaessa, koska rautateiden käyttöä tarvittiin. Hän ei voinut oikeastaan paeta mihinkään, koska ammatti velvoitti häntä jäämään paikkakunnalle. Jos Lappeenranta olisi jäänyt valkoisten haltuun, niin todennäköisesti Lenni Vihelä olisi toiminut samoin kuin hän toimi punaisten kanssa. Nyt hän joutui kärsimään asemastaan, koska sodan lopputulos oli mitä oli.

Mikko Jakowleff ja Lenni Vihelä oli vangittu aikaisemmin 26.4. päivän aikana. Tosin Tapanainen on merkinnyt heidät ammutuksi 27.4.. Jakowleffin ja Vihelän ampumisen suorittivat jääkäri Väinö Strömberg ja Uno Serenius. Strömberg ja Serenius saapuivat ilmeisesti humalassa päivän aikana poliisikamarille linnoitukseen ja tulivat pitämään omia oikeudenkäyntejä. Valkoisilla oli tieto Jakowleffin asemasta, koska heti tultuaan Strömberg ja Serenius vaativat saada Jakowleffin ulos sellistä. Jakowleffin tultua sellistä Strömberg ampui hänet. Tämän jälkeen Strömberg ja Serenius menivät sisälle poliisikamarille, jossa he jatkoivat uhkailua. Pian sellistä astui ulos Lenni Vihelä, joka ilmoitti isänsä olevan suojeluskunnan päällikkö. Lyhyen keskustelun jälkeen Vihelä ilmoitti kuuluvansa punaiselle puolelle ja kantavansa vastuun siitä. Tämän jälkeen häntä ammuttiin. Vihelä ei kuollut heti, vaan vasta muutamien päivien päästä.³⁴⁹

Lenni Vihelä tekee siinä mielessä poikkeuksen, että hänen muistokirjoituksensa oli sodan jälkeen ainoa punaiselta puolelta kuolleen ilmoitus porvarillisissa lehdissä Etelä-Saimaassa tai Etelä-Savossa. Ilmoitus oli vaatimaton ja lyhyt, jossa oli ainoastaan nimi ja lyhyt teksti.³⁵⁰

Viimeiset sodasta johtuvat kuolemat huhtikuun 27. päivään mennessä osuivat niiden kolmen kohdalle, jotka olivat siirtyneet punaisten puolelle sodan viimeisenä päivänä Lappeenrannassa. Alun perin nämä kolme miestä olivat kuuluneet siihen vangittujen ryhmään, jotka oli otettu vangeiksi Karsturannassa. Loput vangeista oli ammuttu Rapasaareen ja rautatieaseman läheisyyteen, mutta kyseiset kolme miestä olivat siirtyneet punaisten puolelle ja näin ollen vältäneet teloituksen. Elinaikaa ei kuitenkaan heillä ollut paljoakaan, koska valkoiset vangitsivat heidät, ja kuulusteluiden jälkeen heille langetettiin

³⁴⁸ Tikka ja Arponen 1998, 50.

³⁴⁹ Suomen sotasurmat 1914–1922; Tikka ja Arponen 1998, 216–217.

³⁵⁰ Etelä-Saimaa 4.5.1918.

kuolemantuomiot. 22-vuotias sekatyömies Armas Seppänen, 27-vuotias työmies Matti Nikkari ja 29-vuotias sekatyöläinen Juho Niittymäki ammuttiin Rapasaaren jälle. Jääskeläinen proviisori Uno Zimmerman ammutti kyseiset henkilöt Unio Sarlinin käskystä.³⁵¹

9 Yhteenveto

Joutsenon rintama-alueella sotatoimien aikana kaatuneet tai muuten sotilaallisen toiminnan takia henkensä menettäneet jakautuvat melko tasaisesti molempien sodan osapuolten osalta. Valkoisten heti sotatoimien päättymisen jälkeen suorittama terrori teki suuren eron siihen kuolleiden määrään, minkä punaiset tai punaisiksi luetut kärsivät. Punaisten toimesta suoritettiin kuolemaan johtaneita terroritekoja harvakseltaan ja nämä terroriteot olivat lähtöisin yksittäisten henkilöiden toimesta. Mitään yhtenäistä rangaistusjärjestelmää, mikä olisi johtanut valkoisten kuolemantuomioihin, ei punaisella puolella ollut. Valkoisia oli sodan aikana Lappeenrannassa vangittuina, mutta näitä vankeja kohdeltiin yleisesti ottaen hyvin.

Sotakuukausista eniten kaatuneita aiheutti huhtikuu, jolloin punaisilta kaatui 42 henkilöä ja valkoisilta 59 henkilöä. Punaiselta puolelta huomattavia tappioita aiheutti myös maaliskuu, jolloin kaatuneiden määrä nousi 47. Valkoisten vastaavat tappiot maaliskuussa olivat 16 kaatunutta. Taisteluissa vähiten tappioita aiheutti helmikuu, jolloin punaisten tappiot olivat 13 kaatunutta ja valkoisten vastaava luku kymmenen kaatunutta. Helmikuun vähäisiä miestappioita selittää se seikka, että alueella ei ollut helmikuun alussa taisteluita lainkaan, ja muutoinkin sodan alkuvaiheessa sotiminen oli hyvin varovaista molempien osapuolten kohdalla. Sodan alkuvaiheessa taistelut päättyivät usein heti ensimmäisen tulikosketuksen jälkeen molempien osapuolten perääntymiseen.

Tämä arka sodankäynti sodan alussa oli tyypillistä muillakin rintamilla eikä pelkästään Joutsenon rintamalla. Tästä oli hyvänä esimerkkinä Joutsenon rintamalla punaisten ensimmäinen perääntyminen Joutsenosta. Punaisilla ei tällöin ollut vastassa kuin kourallinen valkoisia ja pakokauhu sai aikaan turhan perääntymisen. Jos punaiset olisivat jääneet Joutsenon alueelle heti ensimmäisen etenemisen jälkeen, niin tilanne olisi voinut olla toinen Joutsenon rintamalla. Punaiset olisivat tällöin mahdollisesti pystyneet

³⁵¹ Suomen sotasurmat 1914-1922; Tikka ja Arponen 1998, 218, 343.

uhkaamaan Imatran suuntaa, koska valkoisilla olivat omat rivit hyvin sekavassa tilassa ja miesmäärältään vähäiset. Punaisilla joukkojen koko verrattuna valkoisiin sodan ensi päivinä oli huomattavasti suurempi.

Yksittäisistä taisteluista eniten tappioita aiheutti Jänhiälän kaksi eri taistelua. 26.3.–27.3. käytiin Jänhiälän ensimmäinen taistelu, jossa tappiot punaisten osalta olivat 20 kaatunutta ja valkoisilta seitsemän kaatunutta. Jänhiälän toinen taistelu 5.4.–6.4. oli vielä ensimmäistäkin verisempi. Punaisten tappiot olivat 19 kaatunutta ja valkoisten 27 kaatunutta.

Jänhiälän ensimmäisessä taistelussa oli erikoista se, että molemmat puolet olivat suunnitelleet taistelun samaksi päiväksi. Tämä yllätti molemmat puolet ja taistelu oli sekava molemmin puolin. Kumpikaan puoli ei päässyt taistelussa tavoitteisiinsa, vaan rintamalinja pysyi ennallaan.

Kaatuneiden määrässä punaisten osalta on kaksi huomattavaa seikkaa, jotka vaikeuttavat todellista arviota. Ensinnäkin punaisten puolelle oli sodan alun jälkeen Joutsenon rintamalla liittynyt helsinkiläisiä, joiden kuolemista taistelun yhteydessä ei voida varmasti todistaa. Usein tällaisten ulkopaikkakuntalaisten kaatumisia ei paikallisesti noteerattu, vaan ne saattoivat jäädä unholaan. Lisäksi helsinkiläisiä on saattanut vaihtaa rintamaa sodan edetessä, joten todellisuudessa Joutsenon rintamalla kaatunut on saatettu merkitä kaatuneeksi jollekin muulle rintamalle.

Toinen seikka, mikä on tuonut epäselvyyttä punaisten kaatuneiden määrästä, on punaisten vahingossa ampumat omat taistelijat. Tämä on sellainen asia, jota ei haluttu tuoda laajasti esille. Muutoinkin haluttiin sodasta koituneiden tappioiden julki tuominen pitää mahdollisimman niukkana molemmin puolin. Varsinkin, jos tässä tapauksessa omien vahingossa ampumat ovat olleet helsinkiläisiä, niin kaatuneiden tarkkaa kohtaloa ei saada koskaan selville.

Jänhiälän toinen taistelu on myös jättänyt jälkeensä kysymyksiä varsinkin punaisten kaatuneiden osalta. Tässä pätee sama seikka, mikä ensimmäisessäkin taistelussa. Helsinkiläisten mukana olo ja epävarmuus siitä, kuinka paljon heitä todellisuudessa kaatui. Erityisesti helsinkiläisten samaan aikaan valkoisten hyökkäyksen aikana tapahtunut saunominen ja tanssiaisten pitäminen, ja samalla yllätetyksi tuleminen, luo epävarmuutta kaatuneiden punaisten määrästä. Jälkikäteen valkoisen puolen kirjoittamista

sotatapahtumista käy ilmi, että punaisten tappiot ovat erittäin paljon ylimitoitettuja. Tätä tukee se, että jos valkoisen puolen ilmoittamat lukemat pitäisivät paikkansa, olisi punaisten kaatuneiden ja haavoittuneiden suhde yhtä kaatunutta kohden kaksi haavoittunutta. Vaikka valkoiset olivatkin valmistelleet hyökkäyksen hyvin ja punaiset eivät olleet valmiina siihen, niin silti valkoisten vastaava suhde oli neljä haavoittunutta yhtä kaatunutta kohden.

Tämän toisen Jänhiälän taistelun aika kuvastaa hyvin punaisten sodankäyntitaitoja. Heillä oli miesvahvuudeltaan ylivoima valkoisiin nähden ja samoin oli myös asemäärän kohdalla. Valkoisten toimintaa kuvasi sama ilmiö kuin muillakin rintamilla. sodankäyntitaidot olivat parantuneet enemmän kuin punaisten vastaavat.

Jänhiälän taisteluiden jälkeen seuraava suurempi kaatuneiden määrä osui valkoisten aktiivisen hyökkäysvaiheen ajalle. Tämä vaihe ajoittui 10.–14.4 väliselle ajalle. Tuona aikana valkoisilta kaatui 26 miestä ja punaiselta puolelta 16 miestä. Valkoinen puoli pyrki etenemään tuona aikana laajalti koko rintaman alueella. Valkoisten suurempi kaatuneiden määrä selittyy juuri sillä syyllä, että he olivat aloitteen tekijöitä taisteluissa. Tämän aktiivisen vaiheen aikana joissain tapauksissa valkoisten yritys oli hullun rohkeaa ja näin ollen myös tappioita tuli. Valkoiset kokivat kovan menetyksen 14.4., kun jääkärinä toiminut majuri Armas Ståhlberg kaatui. Oikeastaan tämä sai aikaan sen, että hyökkäystoiminta valkoisten osalta tämän jälkeen laantui rintamalla.

Valkoisten aktiivisen hyökkäysvaiheen jälkeen sotatoiminta Joutsenon rintamalla muuttui asemasodaksi. Kaatuneita tuli, mutta määrä oli vähäinen verrattuna Jänhiälän taisteluihin ja valkoisten aktiiviseen hyökkäysvaiheeseen. Molemmin puolin alkoi olla jo sotaväsymystä.

Tilanne Joutsenon rintamalla muuttui lopullisesti 25.4.. Valkoiset olivat tuolle päivälle suunnitelleet suuren hyökkäyksen ja he toteuttivatkin sen. Punainen puoli oli kuitenkin ehtinyt jo perääntyä Viipuriin suuntaan ylhäältäpäin tulleen käskyn johdosta. Osa punaisista pakeni suoraan Viipuriin, osa Lappeenrannan kautta. Punaiset luopuivat alueesta ilman taistelua, ja tämä yllättikin valkoisen puolen, jossa odotettiin vastarintaa. Tällä saattoi olla vaikutusta siihen, miten valkoiset toimivat seuraavina päivinä edetessään Lappeenrantaan.

Sotatoimien aikainen terrori jakautui melko tasaisesti molempien osapuolten kohdalla. Punaisen terrorin seurauksena kuoli helmikuussa kuusi henkilöä, maaliskuussa yksi

henkilö ja huhtikuussa kymmenen henkilöä. Vastaavat luvut valkoisten suorittamassa terrorissa olivat kuusi henkilöä helmikuussa, kuusi henkilöä maaliskuussa ja seitsemän henkilöä huhtikuussa. Sotatoimet päättyivät aamulla 25. päivä huhtikuuta, joten edellä mainittuihin lukuihin eivät sisälly 25.4. ja 27.4. välisen ajan terrorin uhrin.

Onnettomuuksissa ja muissa sodan seurauksina tapahtuneissa tapaturmissa menehtyi yllättävän vähän ihmisiä siihen nähden, että suurin osa Joutsenon asukkaista jäi koteihinsa sodan ajaksi. Menehtyneiden lukumäärät olivat helmikuussa kolme ihmistä, maaliskuussa viisi ihmistä ja huhtikuussa kolme ihmistä.

Ennen punaisten perääntymistä Viipuriin 25.4. kohdistui punaisten viha niihin 27 valkoiseen, jotka olivat aikaisemmin jääneet vangeiksi taisteluiden yhteydessä. Näistä 27 valkoisesta kolme siirtyi punaisten puolelle ja loput 24 teloitettiin punaisten toimesta Saimaan järven jäälle Rapasaaren edustalle ja Lappeenrannan rautatieaseman läheisyyteen. Edellä mainittu tapahtuma aiheutti punaisten omalla puolella hyvin ristiriitaisia mielipiteitä. Edessäpäin näkyvä tappio sodassa sai osan punaisista ajattelemaan tulevaa, ja tällainen terroriteko tulisi heikentämään punaisten asemaa mahdollisen antautumisen jälkeen. Tässä tapauksessa kävi juuri niin kuin osa punaisista oletti tapahtuvan. Erityisesti Rapasaaren edustalle jään alle piilotetut valkoisten ruumiit saivat valkoiset kohtelevan vangeiksi jääneitä punaisia kovalla kädellä. Moni punainen tuli menettämään henkensä osittain tämän takia.

Punaisten virallinen, ylhäältäpäin johdettu toiminta vankien suhteen, tuli hyvin esille näiden 27 vangin kohdalla. Punaiset eivät tuominneet virallisesti yhtään vankia kuolemaan, ja lisäksi kaikki vangit saivat asian mukaisen oikeudenkäynnin. Näiden vankien kohdalla käsittely heidän tulevaisuudestaan oli vielä kesken. Yksittäisten punaisten toiminta ratkaisi kuitenkin heidän kohtalonsa.

Jos punaiset eivät laajemmin tehneet terroria perääntymisvaiheessa, niin valkoisten kohdalla asia oli täysin toinen heidän edetessään punaisten aikaisemmin hallitsemille alueille. Valkoiset suorittivat punaisten kuolemantuomioita hyvinkin summittaisesti. Tämä alueella loppuneen sodan jälkeen heti seuraavina päivinä suoritettu terrori oli erittäin raakaa. 25.4. ja 27.4. välisenä aikana koki 92 punaista tai punaiseksi luokiteltua kuolemantuomion. Näistä edellä mainituista henkilöistä läheskään kaikki eivät olleet kuuluneet sotaan millään tavalla. Tämä edellä mainittu ajanjakso on kaikin puolin surullinen ajanjakso Lappeenrannan ja sen lähialueen historiassa.

Valkoisten terroria 25.–27.4. välisenä aikana voidaan pitää täysin yksittäisten henkilöiden toimeenpanemaksi. Usein terrorin määrääjä oli päällystöön kuuluva henkilö. Terroritekojen yhteydessä surmattuja ei erityisemmin kuulusteltu, vaan kuolemantuomio suoritettiin ilman mitään virallista oikeudenkäyntiä.

Suurimpia pikaisia yksittäisiä kuolemantuomioita suoritettiin 25.4. Vennäistenpellolla ja 26.4. Korkkitehtaanrannassa. Molemmissa tapauksissa surmattiin 23 punaiseksi luokiteltua henkilöä. Näistä kahdesta varsinkin Vennäistenpellon tapahtumat olivat hyvin brutaalia toimintaa. Siellä kiinni saadut teloitettiin lähes heti. Korkkitehtaanrannassa teloitettut oli kerätty yhteen ja tuomio suoritettiin jonkinlaisen kuulustelun jälkeen.

Näiden kahden edellä mainitun lisäksi loput kuolemantuomiot olivat yksittäisiä, joissa korkeintaan muutamia surmattiin samanaikaisesti. Syynä näihin oli usein epäily kuulumisesta punaisiin, joskus pelkkä suunsoitto.

Lähteet

Alkuperäislähteet:

Toivo Tapanaisen henkilökohtaiset muistiinpanot, Lappeenrannan kaupungin arkisto

Sanomalehti Kansan Ääni 1918, Lappeenrannan maakuntakirjasto, mikrofilmikokoelmat

Sanomalehti Etelä-Saimaa 1918, Lappeenrannan maakuntakirjasto, mikrofilmikokoelmat

Sanomalehti Etelä-Savo 1918, Lappeenrannan maakuntakirjasto, mikrofilmikokoelmat

Tutkimuskirjallisuus:

Eerola, Jari ja Eerola, Jouni: Henkilötappiot Suomen sisällissodassa. Kirjapaino Jaarli Oy: Turenki 1998.

Hulke, Hugo: Joutsenon punakaartin historiikka vuosilta 1917–1918. (moniste)

Kannela, Heikki, Mikkola, Elma, Pyysalo, Esko, Pyysalo, Tauno, Rikkilä, Simo ja Vitikainen, Timo: Taipalsaari -1918. Imatran kirjapaino: Imatra, 2006.

Koukkunen, Jussi: Puolueeton aikansa kuvastin? Suomen Kuvalehden näkökulma sisällissotaan, sen osapuoliin ja tilanteeseen sodan jälkeen vuosina 1918–1919. Pro gradu – työ: Jyväskylän yliopisto 2008.

Nieminen, Saul: Erään ihmisen tarina: Viktor Ripatti 1876–1918. Etelä-Saimaa: Lappeenranta, 1987.

Paavolainen, Jaakko: Kansallinen murhenäytelmä. Punainen ja valkoinen terrori sekä vankileirit v. 1918. Tammi: Helsinki, 1974

Parikka, Jalmari: Viimeinen taisto. Punaisen rintamapäällikön muistelmia vuodelta 1918. WSOY: Porvoo 1938.

Parmanen, Eino I.: Vapaussodan tapahtumat Karjalan armeijakunnan kolmannen rykmentin toiminta-alueella. WSOY: Porvoo 1924.

Peltonen, Ulla-Maija: Muistin paikat. Vuoden 1918 sisällissodan muistamisesta ja unohtamisesta. SKS: Helsinki, 2003.

Rasila, Viljo: Kansalaissodan sosiaalinen tausta. Tammi: Helsinki, 1968.

Roselius, Aapo: Amatöörien sota. Rintamataisteluiden henkilötappiot Suomen sisällissodassa 1918. Valtioneuvoston julkaisusarja 1/2006.

Roselius, Aapo: Teloittajien jäljillä. Valkoisten väkivalta Suomen sisällissodassa. Tammi: Helsinki, 2007

Tikka, Marko: Lappeenrannan valloitusta seurannut poliittinen väkivalta 25.4. - 15.5.1918. Pro gradu – työ: Tampereen yliopisto, 1998.

Tikka, Marko ja Arponen, Antti: Koston kevät. Lappeenrannan teloitukset 1918. WSOY: Porvoo-Helsinki-Juva 1999.

Tikka, Marko: Väkivallan aika. Poliittinen väkivalta Lappeenrannan seudulla Suomen sisällissodassa ja sen jälkiselvittelyissä 1918. Licensiaatin työ: Tampereen yliopisto, 1999.

Tikka, Marko: Kenttäoikeudet. Välittömät rankaisutoimet Suomen sisällissodassa 1918. SKS: Helsinki, 2004.

Tikka, Marko: Terrorin aika. Suomen levottomat vuodet 1917–1921. Ajatus: Helsinki, 2006.

Vuori, Pertti: Kansalaissota Joutsenossa. Tulentallojain tarinoita VIII. Paino-Verho Ky: Lappeenranta 1992.

Ylikangas, Heikki: Tie Tampereelle. Dokumentoitu kuvaus Tampereen antautumiseen johtaneista sotatapahtumista Suomen sisällissodassa. WSOY: Porvoo, 1993.

Internet- lähteet:

Rasila, Viljo: <http://agricola.utu.fi/keskustelu/viewtopic.php?f=11&t=4885> (luettu 14.10.2016)

Suomen sotasurmat 1914–1922, <http://vesta.narc.fi/cgi-bin/db2www/sotasurmaetusivu/main?lang=fi> (luettu 14.10.2016)

Liitteet

Liite 1. Joutsenon ja sen lähiympäristön kartta vuonna 1918.

Lähde: Digicarellica, Lappeenrannan maakuntakirjasto

